לחיי הספינות שבדרך
מוסף מיוחד לציון ההעפלה והמאבק לעליה לישראל
פרופ' חיים חיימוף עובד היטב באיזמל – ובעט ■ מי חצה ראשון את האוקיאנוס? לינדנברג? לגמרי לא בטוח! ■ מועדון המעריצים של "אלפא רומיאו" ■ אוסקר ויילד: ביוגרפיה חדשה, שערוריות חדשות ■ לונדון, קצת אחרת ■ איך הרסו הגלים את "שיטו הערים" השנתי ■
מעריב
גליון מס. 112
נגב תקשורת
נגב תקשורת בע"מ
המועדון המוטורי הישראלי
מרוץ פיצוץ
המרוץ המסכם
יום שלישי 13.10.87 חוה"מ סוכות
שעה 11.00, אשקלון
★ אטרקציות מחו"ל
★ תצוגת ג'יפים
★ הגרלות ענק לצופים
53 יירון
כרטיסים: מפיץ ראשי "לאן" רח' דיזנגוף 101, תל־אביב
טלפונים: 236193, 231189, 230898, 03־247373
ובכל משרדי הכרטיסים בארץ, בוועדי עובדים ובמוסדות.
לוועדים, מוסדות וחיילים כרטיסים בהנחה
בחסות שר התיירות מר אברהם שריר ועיריית אשקלון

מיטב אופנת אירופה לעונה, לגבר הדינמי, המצליח והספורטיבי.
נא להכיר:
"פִּיטֶר אִינְגְלֶנְד" בחליפה אנגלית! *
הגיעו לכל־בו שלום: חליפות אנגליות איכותיות, ג׳קטים, חולצות "PETER ENGLAND" "MICHAEL LAURENCE",
סריגי "BRITISH HERITAGE", "COUNTRY VOGUE" "FIORELLA" חגורות ועניבות "PIERRE CARDIN" גרבי "WOLSEY"
ועוד ועוד.
בתל־אביב ובכל־בו שלום החדש בחיפה
כל־בו שלום
משקפי פולארויד
אופנתיות
במקום 69 ש״ח
רק 55.20 ש״ח
טייפ מנהלים
"SONY" מיקרוקסט
דגם M12, הקלטה בלחיצה
אחת 96.60 ש״ח
x 3 תשלומים
(סה״כ 290 ש״ח)
תל־אביב: מגדל שלום רח׳ הרצל 1. חיפה: מרכז פנורמה, מרכז הכרמל שד׳ הנשיא 109

ל"מענק", שיש גם "עמוד" על הראש
איכות ובקרת-איכות - שתיים מהרבה סיבות שעשו את פולקסווגן
למוביל 1 טון המוביל בעולם.
פולקסווגן יודע שאתה מסיע אנשים ולכן המובילים שלו אינן משאיות קטנות עם כסאות כי אם רכב שבני אדם יכולים לעבוד אתו במירב היעילות ולנסוע בו במקסימום של נוחות ובטחון ◻ מוביל כזה אפשר לבנות רק בעזרת בקרת-איכות עליונה. פולקסווגן בודק את עצמו כל הזמן ו"מעלה את הרף" יותר ויותר גבוה. קח למשל את המתקן שבתמונה: לוקחים מוביל, תולים אותו בתוך סחרחרת, מחברים טרקטור ויוצאים לטייל... ואבוי לבורג שיימצא רופף לאחר מאות גלגולים שכאלה ◻ הדרך לשלמות אינה קלה אבל מי שמוכן גם לעמוד על הראש למענה מגיע להיות מספר 1 בארץ, באירופה ובעולם כולו.
כאן אתה יודע
מה אתה קונה

אדם, או חיים, בשביל האמא.

■ בין עיסוקיו הפוליטיים מצא ראש הממשלה יצחק שמיר את הזמן להתארח בכנס בינלאומי של רופאי־עיניים, שעסק בהשתלת ערשות. שמיר נענה להזמנתו של ד״ר חנן זאוברמן מ״הדסה״, מומחה בעל שם עולמי בתחום הטיפול במחלות עיניים. שמיר אף נשא דברי ברכה – ובאתה הזדמנות הסכים לגלות מדוע, בעצם, נענה בלבביות כזאת להזמנתו של ד״ר זאוברמן: שמיר הוא פציינט של הדוקטור, בעבר עבר אצלו ניתוח מוצלח להסרת קטרקט באחת מעיניו. לפני ימים אחדים, באמצע ההכנות לביקורו של שר החוץ האמריקני ג׳ורג׳ שולץ, התפנה שמיר שוב כדי לבקר במרפאתו של ד״ר זאוברמן. לדבריו, טיפולו של מומחה־העיניים עוזר לו לראות את הבעיות הסבוכות בתוכן הוא תקוע – במבט צלול ועיניים פקוחות.

ג׳יין פונדה: או למי מגיעה נשיקה

■ בלוס אנג׳לס זכה שמעון פרס לנשיקה חמה מג׳יין פונדה, ביום בו נודע על מתן האפשרות לאידה נודל להגיע לישראל. פונדה, לוחמת ותיקה ונמרצת למען שחרורה של אידה נודל, הודתה בדרך זו לפרס על פעילותו־שלו בעניין. מצב רי מוזר, תודה הלא־יהודיה מארה״ב מורה לראש־ממשלת ישראל לשעבר, על מה שעשה למען אידה נודל. בסופו של דבר, הגיוני היה שהנשיקה תלך בכיוון הפוך: ג׳יין פונדה היא הגויה המתנדבת, דווקא לה מגיעה תודה חמה. אבל בלי קשר לכל הסיפור, ״גבר״ היה מוכן להקריש שעות־פעילות רבות בהתנדבות, לא חשוב למה, בשביל נשיקה טובה אחת עם ג׳יין פונדה.

■ התאחדות בתי המלון של תל־אביב, הרצליה ובת־ים החליטה להוציא עתון משלה עבור התיירים המתאכסנים בערים אלו, ״טוקס״. למלונות מערים אחרות אין דריסת־רגל בחוברת.

■ נילי דרוקר, לשעבר מלכת היופי והיום אשתו של איש־העסקים מוריס ששון, עשתה לאחרונה שני דברים מעניינים: א. נלוותה לבעלה למסע־עסקים בהונג־קונג. ב. נכנסה להריון.

■ מיסיס סלוקומב, אולי נראה אותה בקרוב אצלנו. כן, את מחליפת־הפאות הנפלאה מ״מישהו משרת אותך״. בחיים קוראים לה מולי סאגדן, ויש לה שיער נורמאלי. אם נראה אותה אצלנו, בשר ודם, יהיה זה בזכותה של ריבי מאיר, בת למשפחת מאיר המפורסמת (ואלה מהכל־בו) ובעלת חברה העוסקת בחיות־מחמד. טיפול, פנסיון, אוכל, משחקים – הכל ניתן להשיג בחברת ״ניין לייבס״ (״תשע נשמות״) שלה, המתמחה בעיקר בחתולים. מכאן אתם יכולים אולי לנחש כבר את הקשר: ריבי מזמינה את מיסיס סלוקומב לישראל בתור בעלת החתול המהולל ביותר בבריטניה – הלו הוא ״פוסי״ המוזכר בכל פרק מפרקי הסידרה. ״פוסי״ באנגלית, אגב, הוא גם חתול – וגם עוד משהו, תשאלו את המבוגרים...

■ דפוס ״אחדות״ הוקם בשנת 1910. לאורך השנים, מיטב המפא״יניקים הדפיסו בו את פרסומיהם וספריהם, בן־גוריון למשל. עכשיו, לראשונה, נשבר מחסום השמאל והאמצע בדפוס ותיק זה – כשהדפיסו שם בעת האחרונה חוברת שחיבר מיכה רייסר, המיועדת לאנשי מרכז חרות. כך נפל עוד מבצר של מפא״י.

■ מסיבת הפתיחה של חגיגות שנת ה־40 למדינה, במלון ״הילטון״ בת״א, בהשתתפות כל המי ומי. המלצרים באותה מסיבה הצטוו ללבוש חולצה כחולה ולחבוש כובע־טמבל, מה שהזכיר ל״גבר״ את מסכת יום־העצמאות בכתה ו׳ בעממי.

כארי לנגפורד: כושה של קריירה

■ במאי־הצלוליה מארי לנגפורד, אדם בעל תופעת בריטית מרשימה ואבית של קרליין לנגפורד, מופיע מדי פעם בסרטי קלנוע – ומשמופיע, תמיד יוצא לו לגלם אנשי צבא. בסרט הראשון בו הופיע היה לרייסגנס, בשני קטן, בשלישי קולונל, וכעת – בסרט הנעשה על חייה ומותה של חנה סנש – הוא מופיע בתפקיד מייג׳ור, לנגפורד חלם לגלם פעם את הרמטכ״ל, אבל על פי הירידה הקבועה בקידומו הצבאי בקולנוע, חושש הוא שבתפקידו הבא, רבים יותר סיכויים להיות טוראי מאשר רמטכ״ל, המסלול הצבאי הקולנועי שלו, בכל הנוגע לקידום, הוא משהו מביש...

■ מסיבה לאדם, זמר השנה. בין האורחים – אמו של הזמר. בשלב מסויים היא רצתה להחליף עם בנה מלה. ״חיים, חיים״, היא קראה לעברו נואשות, מעל לראשי האנגים רוקדים/ אוכלים. שום תגובה. לפתע תפסה האם את עצמה: ״אוף, סליחה, לא חיים. אדם...״ רק אז הבין ומרנו שמישהו מחפש אותו. אז מה אם כמה שנים טובות קראו לו חיים. בסך־הכל הוא שכח איך קוראים לו באמת. ביג דיל.

■ מתוך ״חדשות התנועה הפמיניסטית בישראל״, גליון אוקטובר 87׳: את ״חזיר השנה״ הבא לסמל ולזול והשפלה של נשים, ניתן הפעם ליוצרי הפרסומת לחיתולים המוקרנת בבתי הקולנוע, עם הסיסמה ״כשאני רואה אותה אני מרטיב״. ״גם כאשר אנו בחיתולים, אנו אמורות להיות אובייקט מיני״, מתרעמת הכותבת, ״יש פה פגיעה חמורה לא רק בתינוקת כלפיה מושמעים דברים אלו, אלא גם בתינוק שבכיכול בך חושב״.

■ לעיתונאי אורי דן יש פינה משלו ב״ישראל שלנו״, עיתון קהילת הישראלים והישראלים־לשעבר בארה״ב. אחד הקטעים מתייחס ליום כיפור, 14 שנה למלחמה. הקטע עוסק ברומן בריון שערכה הטלוויזיה הישראלית בנושא, בהדרכת ירמיהו יובל (״המתהדר בתואר פרופסור״, כהגדרת הכותב) ומסיים כמשפט הבא: ״אבל גם מפינת הרכילות ניתן היה ללמוד את הלקח אם אנשים כמו גולדה, דיין ודדו זכרונם לברכה הביאו על ישראל את מלחמת ההפתעה, ולאחר מכן התגלגלו ונשכחו במהלכה – או מה יש לצפות מאוכלי האקיד היושבים כיום בירושלים תורה בכך, גם לאחר חג הסוכות״. ״גבר״ הרהר בכך ששמו של אריק שרון לא מופיע בקטע, לא בקשר למלחמה ולא בקשר לאיתני הקיד של ירושלים.

פרופסור חיים חיימוף. על השולחן, הספרים "Pancreas" ו־"Rectum and Colon" שייכים לחלק בכירורגיה. "כולידה" שייכת ליצירתו הספרותית, זה שם של רומאן שכתב, את "שירים ליהודית" כתב לאשתו ואת "לא רק הטובים" על הבנים שנפלו במלחמה.
צילום: רובי קסטרו

מכונת הכתיבה של פרופסור חיים חיימוף מתקתקת שורות של רומאן, זו לא הפעם הראשונה. על כריכת הספר ייכתב שזה הרומאן הרביעי פרי עטו של הפרופסור. אלא שהפעם הוא לא רוצה שייכתב שעיסוקו הוא בתחום הרפואה וגם לא שהוא מכהן כראש המחלקה הכירורגית בבית־חולים "השרון". לשם מה זה טוב? – הוא שואל. ככל הנראה, אינו רואה נחיצות בתרגיל־רושם על הקורא.

חיימוף (כך הוא משיב לטלפון, מוותר על "הקידומת" פרופסור) משוחח בטלפון, מתרעם על כך שזה שמונה שנים אין לו תקציב לתקין תריסים במרפסת המחלקה והשמש מפריעה לחולים בימי הקיץ. בינתיים אנו מעיפים מבט בעשרת הספרים שכבר ראו אור, פרי עטו של המנתח־משורר־סופר. ממבט ראשון עושה רושם שחיימוף נוגע בעט הכתיבה בכל המיגוון הספרותי. בלי להגדיר או לתחום זאת לתקופות כלשהן בחייו, הוא שוזר בפרק היצירתי שלו שירה, פרוזה וגם סיפורי־ילדים. עכשיו עומדת על הפרק התמודדות עם כתיבה של דראמה. גם את זה הוא רוצה לדעת לעשות, מתכוון לקחת סדנא של כתיבה אצל ערן בניאלי.

ניתוח ספרותי

כדי שלא יווצר רושם מוטעה – צריך לזכור שבעצם, עיקר עיסוקו הוא כירורגיה. ראש מחלקה עם תוכנית עבודה של 535 ניתוחים, שתוכננו כבר מחודש לחודש מאי 1988, עומס עבודה שקוראים לזה. מדי שבוע, הוא "מתרחץ" (כך קוראים לזה בז'רגון

האיזמל והעט

המקצועי) לקראת שלושה ארבעה ניתוחים – הגדולים והמסובכים יותר מאלה הנעשים לחולים הנמצאים בטיפול המחלקה. הוא מומחה בתחום הכירורגיה של ניתוחים במערכת העיכול. בנוסף לניתוחים ומעקב אחרי חולים, יש גם עבודות מחקר משותפות של צוות הרופאים, המנסים לחדש בתחום הרפואה הכירורגית. לדוגמה, עכשיו מבצעת המחלקה מחקר מסויים, בו שפן הניסוי היה כלב. פרופ' חיימוף מתקשר מדי יום לאוניברסיטה, שבהשגחתה נמצא הכלב שנותח. זה רק פרט קטן, יש גם תוכניות השתלמות, צורך להתעדכן בחידושים ולקרוא המון ספרות.

ואולם, הטוטליות של מקצוע הרפואה, התובענות של הכירורגיה וניהול המחלקה, אין בכוחן לשתק את "הדרייב" של חיימוף לכתיבה האחרת. קצת קשה להימנע מהשאלה הבנאלית כליכך: אז מה, בעצם, ראשון בסדר העדיפות – הרפואה או השירה? חיימוף, משיב בחיוך שהוא לא רוצה לומר שהרפואה זו האשה והשירה היא

"מה ראשון בסדר העדיפות? "הרפואה היא אשה, השירה היא אשה שניה ואשתי היא הפילגש". ל"פילגש" הקדיש ספר שירה – "שירים ליהודית".

הפילגש. "הרפואה היא אשה, השירה היא אשה שניה ואשתי היא הפילגש". ל"פילגש" הזאת, ששמה יהודית, הקדיש ספר – "שירים ליהודית".

בכל זאת די ברור שהרפואה היא עמוד השדרה. "הכירורגיה היא המקצוע שלי. אני לא יכול כבר לדבר על הנאה מהעניין. אבל הרצון להצליח ולעזור לחולה תמיד קיים. ברור שיש מתח, אבל כבר אין לי הפאניקה של לפני הניתוח. זו המקצוענות. בכל זאת, כשאתה נכנס לניתוח ולו הפשוט ביותר, תמיד יכולות להתעורר בעיות". ליצירה הספרותית, יש מקום אחר, פחות יומיומי, בוודאי לא הפרנסה: "אי־אפשר להתפרנס מספרות, אולי רק יחידי סגולה מסוגלים לכך. הרווחים לא כל־כך גדולים".

שני התחומים חשובים לו. קשה לו לתאר לעצמו שיוותר על אחד מהם. "אלה שני מישורים לא מתנגשים־בהכרח, בהם באה לידי ביטוי אישיותי". החיים של חיים חיימוף מנוהלים על־פי התנאי של בית החולים – ולא של מכונת הכתיבה. סדר חייו מתנהל על־פי ימי הניתוחים. השבוע מסתיים כאשר מסתיים הניתוח האחרון. "חיי מנתח מתחלקים בין ניתוח אחד לשני. הפעילות החשובה, המסדרת את החיים שלי, זו שנותנת את קצב החיים, אינה תלויה בשבתות וחגים, אלא בימי הניתוחים".

מכאן, שדי טבעי לחפש את עקבות חדר הניתוח בשיריו. אולי יש קשר בין המילים לדם הניתוחים, לכאב החולים, לחרדותיהם. שם הרומאן "כולידה" מפרי עטו, מתקשר אסוציאטיווית לעיסוק כרופא. הרומאן עוסק בתקופה של מלחמת יום הכיפורים, כאשר העם היה מנותק ממה שקורה בחזית. יוסף אחר בתחלואי העם הזה, כמו שאומר חיימוף, וזה מזכיר לקורא שאולי קשה לפרופסור להינתק מעולם מושגיו. שפה רפואית, גם בספרות. למה לא, בעצם.

אם מתעקשים, אפשר למצוא גם שיר שהאטמוספירה שלו היא בית החולים: "כן, אני יודע, הרופא, זהו / טיפות אחרונות של חיים בגוף / שהיה בני הקטן. / כעת הוא חייל פצוע אנושות. // אני יודע: רצית להודיע, ולא בהפתעה, / אך אני חש כי / זה הסוף. / במלחמה – אבות אבלים על בנים. / ואלו אני אמשיך, כנר תמיד, לזכור. // בני מנשם עדיין במכונה / וכבר אב שכול הריני – / שרדנו רק השנים".

שם השיר – "אב שכול". האווירה של בית־חולים ומכונות ההנשמה הם רק חלק. העיקר הוא האבדן והשכול, פרידת אב מבנו. לא שומעים כל־כך על איזמל הניתוחים, אלא על תחושותיהם של הסובבים את המבצע. כמעט הורדות, כשקוראים את השורות האלה, עולה המשפט הזה של חיימוף המנתח: "אומרים שמנתח הוא סאדיסט. זה לא נכון. המנתח סובל יחד עם החולה שלו, הוא מת עשרים פעם עם זה ששוכב על שולחן הניתוחים, הולך הביתה וממשיך לחשוב על כל אחד מהם. אין מנוחה, אף־פעם".

למרות הקושי לחבר בין האיזמל ועם המשוררים, אשר למצוא נקודות השקה. לדוגמה, "בניתוח אתה די לבד, כשעת הכתיבה של יותר". תחומי עיסוק של סולנים, גם בגלל היטלת ההידרשוארות בשביל חיימוף, הספרות היא גם וידרשואריות. הוא משוחק בפולס לפעמים הנידוי לכתיבה הוא התבטאות כלשהיה "באחד מנאומיו"

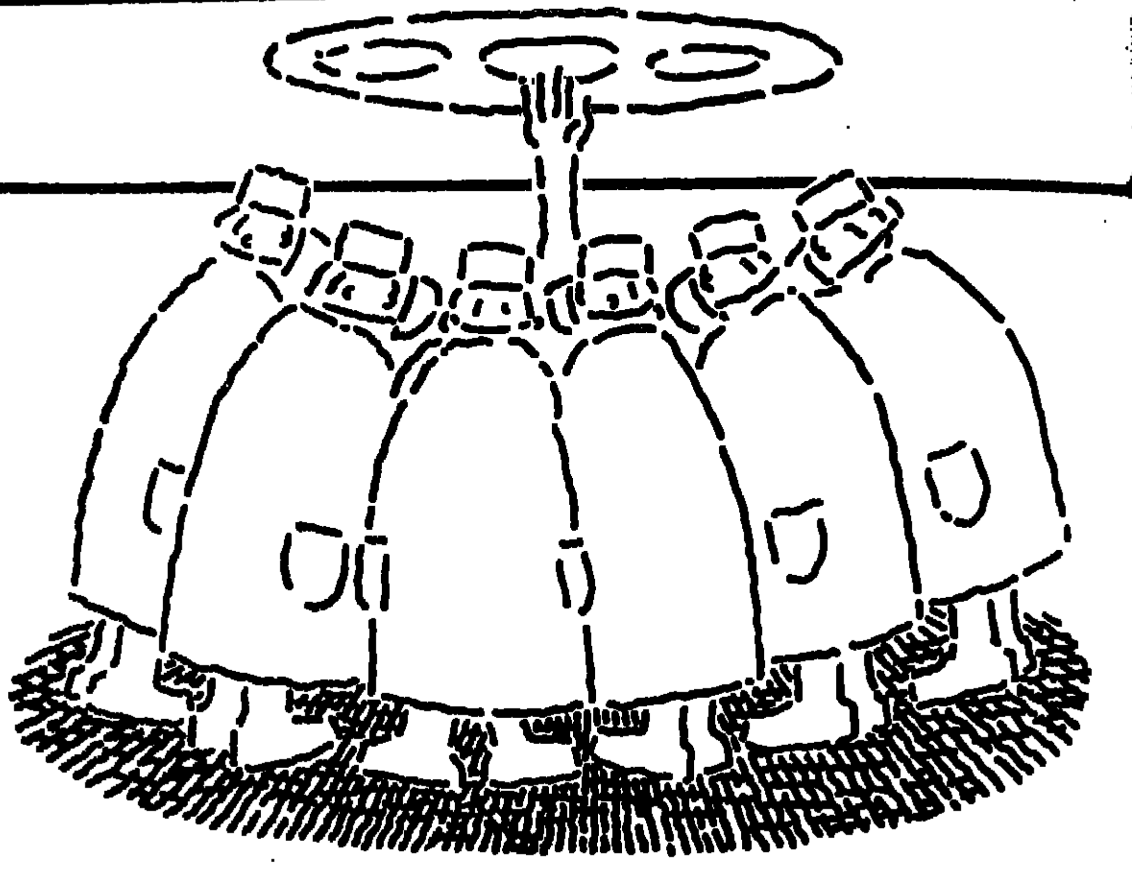

[illegible]

פנחס ספיר ז"ל, אמר שרק הטובים נופלים בקרב. רציתי לומר לו שלא רק הם נופלים. במקום זה כתבתי את הספר 'לא רק הטובים'. יכול להיות שעצם הנפילה של הבנים עושה אותם טובים יותר, אבל למען האמת, כל העם נותן את המאמץ". משחקי מילים ומאחוריהן – משמעות.

"לא רק הטובים" היה הרומאן הראשון. אחר כך באו נוספים. לא בכל הוצאת ספרים רצו להדפיס את יצירתו. "בוודאי שזה פוגע, בגאווה העצמית. אבל עם הזמן בניתי לעצמי מיגננה מסויימת, כדי שהמכות הללו יהיו נסבלות יותר". הסירובים לא שיתקו את הרצון לפרסם. "המו"ל שלי לשירים מחשיב אותי למשורר. ודאי שזה חשוב לי". ועובדה, הספרים ראו אור. גם הפרוזה, גם השירה. חיימוף זוכה בהולט בהכרה ככירורג, פרופסור לרפואה, מנהל מחלקה. אבל הוא רוצה גם הכרה בכתיבתו: "כי אני שואף להצליח בכל מה שאני עוסק בו. זה האופי שלי. אני דורש מעצמי הרבה, ולא חשוב אם זה בשטח המחקר, הכירורגיה, האקדמיה או הספרות".

חיימוף כותב על "איתך בשדה", על "קולך" ועל האהבה, הגעגועים והביסופים לה. ועל "עקירת התמיד של הבנים / על הארץ, על האדמה". חדר הניתוח הוא מקור השראה? "לא, בכלל לא. זה מקום עבודה קשה, מאוד אחראי, מאוד פרוזאי. אני איש המעש, לא מרשה לחדר הניתוח לחדור לתחום היצירה. בכל זאת, פעם, כשעבדתי בנתיחת גופה, הדבר השפיע עלי מאוד קשה. הבעל של אותה אשה עמד בחוץ והתייפח. אחר־כך ציירתי". הציור – על כריכת ספר השירים "כשש לפנות בוקר".

"אומרים שמנתח הוא סאדיסט. זה לא נכון. המנתח סובל יחד עם החולה שלו. הוא מת עשרים פעם עם זה ששוכב על שולחן הניתוחים. הולך הביתה וממשיך לחשוב על כל אחד מהם. אין מנוחה, אף־פעם".

שעה שהוא כותב, הוא אוהב לשמוע מוסיקה. "במיוחד מוסיקת אשכנזה, רקוויאם. יש בה עוצמה אדירה. איני מתכה למוזה כשאני כותב רומאן. כתיבה מסוג זה היא כמו עבודה, יש צורך בתיכנון. מצד שני, מילה, או תמונה, או מצב, יכולים לגרום לי לכתיבת שיר". בבית הוריו התייחסו אל הספרות בחרדת קודש. בעיקר אביו, גם הוא רופא. "אבי הוא זה שהכניס את הספרות לבית. אמא הביאה את המוסיקה. כששוחחנו בבית על יצירות וסופרים, זה היה כמו בעבודת קודש. אולי זה היה הניצוץ שהדליק בי את הרצון לכתוב.

למעשה, התחלתי לכתוב הרבה זמן לפני שהתחלתי בלימודי הרפואה. בגיל 13, בבולגריה ארץ הולדתי, כתבתי את הרומאן הראשון שלי. ועדיין לא תרגמתי אותו לעברית".

דוקטור כותב לא רק רצפטים

בתולדות הספרות היו לא־מעט רופאים, בהם מפורסמים יותר, בהם רופאים מפורסמים פחות. שאול טשרניחובסקי היה רופא. אלדוס האקסלי התחיל ללמוד רפואה ורק בגלל בעיות בריאות הפסיק באמצע. אנטון צ'כוב היה רופא במקצועו. רופא היה גם לואי־פרדינאנד סלין הנחשב מגדולי הסופרים של צרפת (ורק העובדה שהביע דעות פרו־נאציות גרמה לנידויו). בצרפת ידוע גם הרופא אנדרה סוביראן, הכותב רומאנים רבי־מכר מעולם בית החולים. אכפה מהנחת, כתב את "פנילת כי־צ'יקלה" המפורסמת היה רופא של חצר המלוכה בשוודיה ואחר־כך רופאם של עניי איטליה. זו רק רשימה חלקית. ומה תכני ספריו של פרופ' חיים חיימוף?

"עוגה צהובה", רומאן־בתו הראשון. בני ילדים מגלים גווית אדם בחוף הרצליה, בשכונת שטופת־שמש. איש אינו מתאר לעצמו כי הפרשה תתפתח לעלילת ריגול וריגול־נגדי, משחקי כוח בין ארגוני מחבלים ערביים, אינטרס סחר בינלאומיים כמו כנופיית באדר־מיינהוף ומולם – השב"כ. שם הספר הוא הנופך של עוגה רדיואקטיווית שכישראל משיגה וארגוני המחבלים מנסים למנוע כבנה. סוכנים שעלים בכל העולם, פרשיות המבוססות גם על מקרים שהיו – כל הנדרש מן הסוג הספרותי הזה. (הוצ' "דורית").

"ימים של סערות", ספר שירים. מתוכו, שיר קצר שכתב בפברואר 1972, "ערב עצוב". אקטואליה אולי. "ערב עצוב של עננים. הגשם מצליף, / כי בנך לא יבוא, לא יבוא. / הוא נושא בפרוזדור המלים / והמפתלות, גמולות הבות. / מקושקש המלים נפסקת מתחילים התנתחים / לדבר ולא לומר מאומה. / ערב עצוב של גשם קר. / איני יודע, הנחיה עד הודיה של מחר". (הוצ' "עיקלין").

"כולידה", 1982. רומאן שבו הדמויות מתפתלות במלחמותיהן הפרטיות, כמלחמות־ים. והתקופה – השנים שבין מלחמת ששת הימים ומלחמת יום הכיפורים. מלחמת ההתשה בתעלה מתחוללת באכוריות, אבל העם חי כאילו התרחשה במלנמה אחרת. עד שסירנת מגיפת כולירה המפילה אלפי קורבנות. (הוצ' "אל־קי").

"לא רק הטובים", רומאן שהנושא שלו עלמר של הנער מתחיל בפרשת הארמה הזאת ונגמר בה, סיפור חייו של גיבור, המבקש להתעשר ומשקיע בזה את כל מרצו. רוצה להגשים את חלומו בכל מחיר, להגיע לפסגות גדולה, לסודי הרכילות, לנשים היפות. רחל, היפהפיה המגרת, מגרה אותו גם להיות המצליח שבכוחה. ורק כשהוא צריך לראות להישרדות, בפעולה צבאית במסגרת שירות המילואים, רק אז הוא מבין מה חשוב באמת בחייו של ישראלי. (הוצ' "עקרון").

"התעלומה והיבבים בבית", ספר מתח לילדים. יצא לאחר השנה. אחרת (זה גם שמה של בת המחבר, לה הקדיש ספר ילדים אחר, "שירים לאפרתי"), היא ילדה בת עשר, המסגרת ידע רב על הים. אביה המשוטט מאפשר לה מוזיאות, כשהיא מגלה אורות מנצנצים בלב ים, בחשיכה, מול החוף של עירות הקיץ שבה מבלים בחופש הגדול. אבא אומר שאלו סירות דייגים, אבל הילדה משוכנעת שזה איתות חשוד. בלילה, לבד, חוזרת הילדה האמיצה והסקרנית אל החוף ומגלה דמויות חשודות, סגור הולכים איתות ימי־גשר. הילדה וידידיה עוקבים אחר החשודים, משחזים עקבות אמיתיים, בולשים, חושים – עד שיש בידם מספיק חומר להעביר לטיפול המשטרה ולחשיפת התעלומה. (הוצ' "עקר").

תהילה עופר

כירורג, משורר, סופר, את הבוקרת המקצועית על יצירתו הספרותית נשאיר למבקרים המקצועיים. פרופסור חיימוף אינו מחכה להתייחסות. מכונת הכתיבה ממשיכה לתקתק, אחרי שעות העבודה, כשעות הניתוח והחולים הלבן מוכנים לניתוח הבא.

ראומה זיסקינד ■

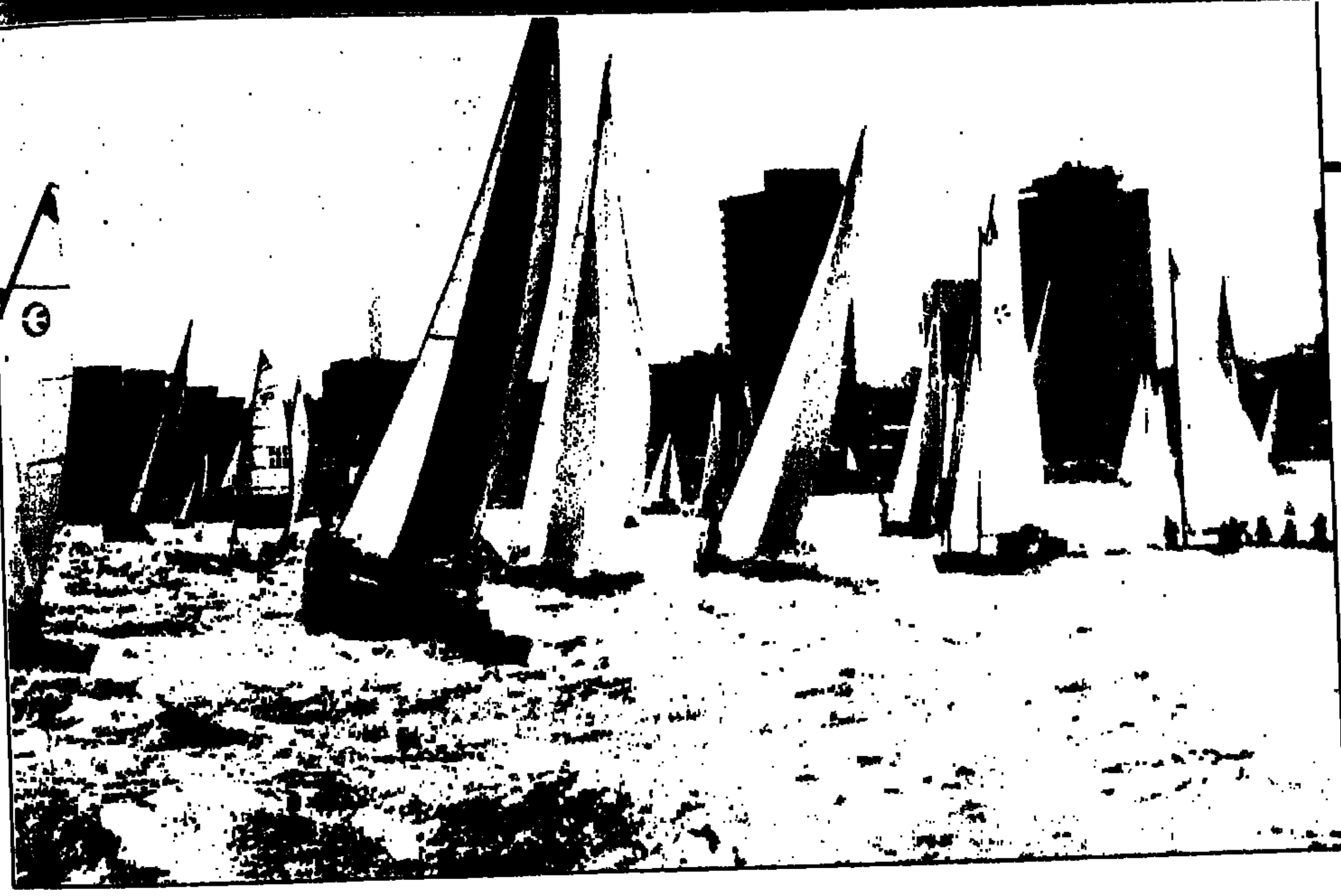

עד גבה' גלי

"שיוט הערים" השנתי, בין ת"א לעכו, נערך זו הפעם ה־36. תנאי מזג־אוויר גרועים במיוחד אילצו את השייטים לקצר את המסלול, או להקיא. או שניהם.

כתב וצילם: שי חל[illegible]

מ די שנה נערך בארץ "שיוט ערים". השנה נערך שיוט זה, זו הפעם ה־36, במסלול ת"א־עכו (כאשר בכל שנה מתחלפות ביניהן הערים בנקודות הזינוק והסיום). המשייטים כבר יודעים: מדובר בשיוט קשה ורב־אתגרים. השייטים צריכים לעבור מרחק של כ־70 מיילים ימיים ביום אחד, כשלא־פעם נמתח היום עמוק אל תוך הלילה.

השופטים והעיתונות־המתלווה סובלים קצת פחות: ממקום מושבם על סירת השיפוט, נהנים המלווים מאוכל בשפע, בירה, מקום במרכז העניינים ואווירת ימאים. על כן לבשה העתונות בגד ים, הצטיידה בכובע ומשחת שיזוף של סוף־עונה, ושמה פעמיה למרינה בת"א, כם עלתה על סיפון הספינה "קיסרי" של קיבוץ שדות ים, מארחינו לשיוט זה.

אלא ששום צ'זפרים של שופטים לא יכולים לכלול הבטחה להתנהגות נאותה של הים, ועוד נכון לנו סבל רב. אבל למה להקדים את המאוחר.

63 סירות התייצבו על קו הזינוק: 27 סנוניות, 27 ספינות (יאכטות, בלשון העם) ו־9 קטמרנים. רוח צפונית של כ־10 קשרים כבר בשעות הבוקר המוקדמות הבטיחה שיוט מעניין וסאקטי, הים השקט עוד סיזר אשליות ליום כיף לעתונות. ב־9 בבוקר ניתן אות הזינוק, וערב רב זה של כלי שיט יצא בדרכו לעכו.

ראשונים נעלמו הקטמרנים. סירות אלה, בעלות שני הבידונים ושטח המפרשים הגדול, השאירו את כולנו מאחוריהן. אנחנו נצמדנו אל הראשונים בין שאר הדגמים. אלה היו כבר בפתיחה מיכלית ראווה על גבי הספינה "ג'יוזי", והסנונית של הג'ינג'י משדות ים. אלה פתחו פער על כל הסירות האחרות, ולא שמטוהו עד לסיום.

הרוח המשיכה להתחזק. ככל שהתחזקה, החל הים לעלות ולסעור. בתחילה גלים קטנים, לאחר מכן שוברי קצף הנשברים מראשיהם, וככל שהמשיכה הרוח להתחזק, כן הלכו וגבהו הגלים. השייטים החלו במצבם מפרשים, לבשו חליפות סערה, ואילו אנחנו, בסירת השיפוט הממונעת, התחלנו לעלות ולרדת על כל גל, וכן לבין גם לקבל את הגלים והנתזים בפרצוף. בשלב זה ויתרה העתונות על האוכל.

עם התמשך השיוט, החלו להגיע בקשר דיווחים על נפקדויות. כמה ספינות פשוט הסתובבו וחזרו. בחלק מהסנוניות כשל כח השייטים, והן ירדו לחוף. היו כאלה שהתהפכו, ואף נמנו כמה תרנים שבורים. שעת הצהריים חלפה ועברה, ולא נראה שיפור באופק. נמנו קברניטי השיוט וגמרו אומר לקצר את המסלול ולסיים את השיט בשדות־ים.

קשה לומר שלהחלטה זו היו מתנגדים בקרב המשקיפים על סירת השיפוט. מי שברח מאימת הגלים אל מתחת לסיפון, הקיא את נשמתו. מי שלא ברח, נרטב עד לשד עצמותיו. המדריך הקיאו ואף נרטבו. ובתוך כל המהומה עומד לו על הסיפון שמשון בובר, טפקר השיוט עב הבשר, בגדיו נוטפים מים, והוא, בקול האדירים אשר לו, שר יחד עם ירח מרגניה ואשתו שירי ים, מולדת והגשמה.

לאחר שעות שנראו כנצח, הגענו לשדות־ים. מעולם לא שמחה כל־כך העתונות למראה העיר חרדה. עכברי היבשה הודו במעון תחנת הכח, וזאבי הים חזרו אל הגלים כדי לצפות למתחרים שנשרדו.

וכאלה היו, אבל לא רבים. מתוך 27 סנוניות שיינקו, סיימו 4. הראשונה היתה "קיסריה", בפיקודו של שגיא יהלום, הג'ינג'י משדות ים. 8 ספינות בלבד מתוך 27 שזינקו הגיעו אל קו הגמר כשהראשונה היא "ג'יוזי" מתל־אביב, בפיקודו של אורי [illegible] איזיוק. מהקטמרנים הגיעו לקו הגמר רק שתיים. הראשונה [illegible] הפליגו איתן נייק ואילת קרין, הגיעה שעתיים וחצי לפני השנייה. עד לשעות הערב המאוחרות אותרו כל הסירות. שירדו לחוף ושייטיהן בילו את הלילה בשקי שינה לידן.

למחרת היה יום נפלא וים קלאסי לשיוט.

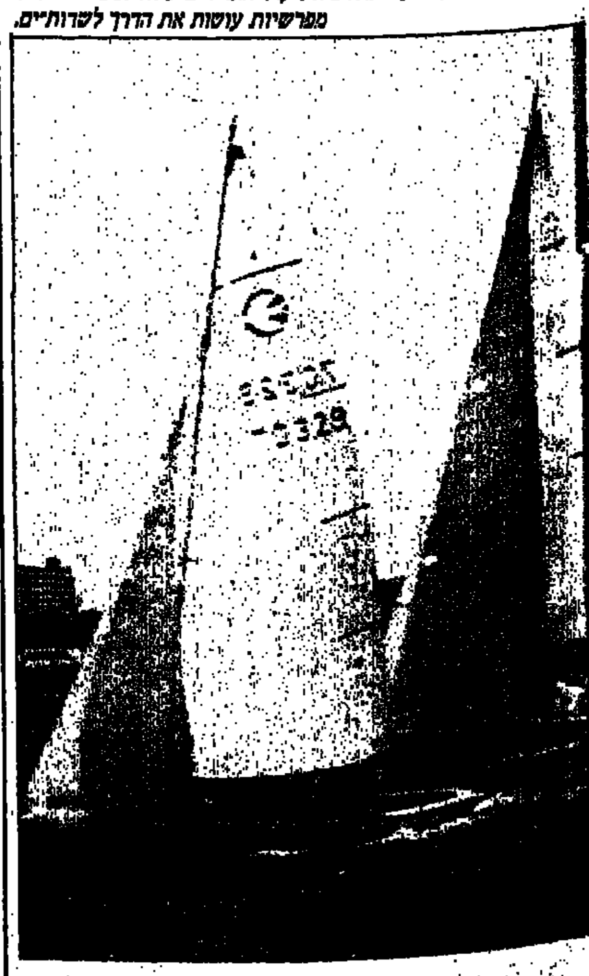

מים על ראשנו, הרוח איתן, ויש גם קצת יותר מדי גלים. מימין – הירח על רקע העיר־המשגרת, תל אביב. למעלה – שמשון בובר, כפקד השיוט, מפעיל כלהם את קול־האדירים שלו. למטה – שלוש מפרשיות עושות את הדרך לשדות־ים.

כיצד לכבוש את ליבה של כל נערה
תוך 5 דקות עם
קסם אישי

הקורס "כיצד תפעיל קסם אישי" יגרום לכך שתפעיל את הקסם האישי שלך, בעבודה, במסיבות ואפילו... ברחובות!

זה נכון!

אתה במסיבה. הגעת רגוש. כל השבוע חשבת על הערב הזה. אמרת לעצמך לפני המסיבה "זהו זה, הפעם אעז להתחיל עם הבחורה שתמצא חן בעיני". כל השבוע חשבת על כך והנה סוף סוף אתה במסיבה. יש הרבה נערות ואחת במיוחד שובה את לבך. אתה מסתכל עליה. חושב איך לגשת אליה ולא מעז. היא אפילו לא מבחינה בקיומך, וכך כל מהלך המסיבה. אתה רוצה לדבר אליה, להתחיל איתה ולא מעז.

המסיבה נגמרה ואתה חוזר הביתה בנפש נפגעת. "שוב לא הצלחתי" אתה אומר לעצמך. "מה לעשות? אין לצאת מהפלונטר?" ואז אתה מפסיק לחשוב כי אתה אומר לעצמך זהו זה, זה המצב. אין פתרון!

אנו אומרים לך אל תתייאש. יש פתרון! אל תנהג מתוך לשפט. יש פתרון והפתרון הוא הקורס שלנו "כיצד תפעיל קסם אישי".

הכוח של המוח

[illegible]

השיטה שתהפוך אותך לדון ז'ואן ישראלי

[illegible]

שלח היום!

הצעה מיוחדת

עברית

Taryag Millim
של ז'בוטינסקי

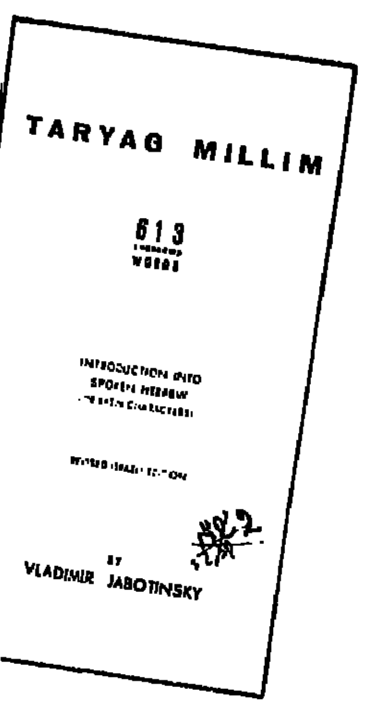

עברית קשה שפה. Ivrit יותר קלה. כה אמר ז'בוטינסקי ראש בית"ר. וחתם על דבריו, לא זאב ז'בוטינסקי, אלא ולאדימיר ז'בוטינסקי. היו פעם מנהיגים. בכל שלחו ידיהם, בכשרון ובשאר־רוח. במה לא עסק "זבו"ז תורה הכרתית, תורה לאומית, ידע נרחב, חיבור ותרגום ספרים ושירים וגם – תרי"ג מלים על־משקל תרי"ג מיצוות, "מבוא לעברית מדוברת" באותיות לאטיניות.

ערב החג, אנשים הפכו וחיפשו "מציאות" בתיבת קרטון, על הריצפה של חנות ספרים. ומצאו את הזולה במציאות, Taryag Millim מאת וו. ז'בוטינסקי. המחיר, שני ש"ח בסך־הכל, נרשם מעל המחיר הקודם, 2.50 דולר. איכה ירד ערך מנהיגים. מי שרכש את הספרון, כרוך בד תום, גילה פן לא־ידוע של מנהיג התנועה הרוויזיוניסטית, פן שרק ותיקי בית"ר זוכרים: האיש שתמונתו תלויה על כותל המזרח של ראשי תנועת החירות, תמך בהפרדת השפה העברית מהאותיות המרובעות, הנקראות מימין לשמאל. פיתח שיטה להעברת השפה לכלי הלאטיני, כך שיקראו. תבינו את זה איך שאתם רוצים.

ז'בוטינסקי כתב את ספרו ב־1938. שנות המלחמה דחו את פרסומו והספרון ראה אור לראשונה בדרום־אפריקה, ב־1949. בנו, ערי ז'בוטינסקי פרסם מהדורה ישראלית ב־1950, בהוצאת "הוצאת ספרים" הירושלמית. והוסיף מלים שאביו לא ידע ב־38': מדינת ישראל, צבא ההגנה לישראל, רב־טוראי, חיל־אוויר, חבר־כנסת ועוד מלים שהם היום בגדר עברית בסיסית. מרתק לראות מה ראה ז'בוטינסקי כעברית בסיסית ומה האותיות הלאטיניות שבחר בתחליף לאל"ף־בי"ת העברי.

אוצר המלים, והשיחות, נוגעים בכל שטחי החיים, בימים ההם. שיט על הים, קניה במכולת, בילוי במועדון, עבודה במשרד ובשדה ומה־לא. לחלק מהאותיות יש תוספות למיניהן, נקודות, מקפים מסולסלים ופסיקים מעל האותיות ותחתיהן, משהו שבין צרפתית לגרמנית ולספרדית, כאשר חלק מהאותיות הן לפי המיקרא הפולני או ההונגרי. בולט השימוש באות x במקום ח', לדוגמה חתן=xatan, חשמל=xashmal. השפה עצמה נראית מיושנת כרורנו, במקום דייל בפרק "הנסיעה לפלשתינה" תמצא באוניה mesharet‎h, וגיזבר משמש גם כגיזבר במשמעותו הרגילה וגם קופאי ושניהם, בשינוי מין הופכים ל...גיזברת.

xey nafshi, הספרון הנדיר שווה הרבה יותר משני שקלים.

תהילה עופר

התיק המתפרק, כשהוא מורכב, מכיל תיק לצילום, תרמיל לטיול, כיסא למנוחה.

פרידה

גשר בדרך לגירושין

עד כמה שזה יישמע מוזר, גם בדרך לגירושין יכולים להיות גשרים שבאמצעותם ניתן לדלג מעל הפערים. גם אם תהום חוצה בין בני זוג, לא מוכרחים לקרוע אחד את השני. אידיליה בגירושין? היא אפשרית, תרשכים ב"גישור", משרד לא־כמרכולם לייעוץ משפחתי והסדרי גירושין בהסכמה. המרכז הזה עבר גילגולים שונים, מארגון ציבורי שלא גבה תשלומים תמורת הייעוץ והתיווך, עד למרכז שאינו פועל למטרות רווח, אך גובה תמורה עבור הטיפול, ועובדיו בעלי מקצוע שכירים, ולא רק מתנדבים־חובבים, כמו בעבר.

בישראל מתגרשים מדי שנה כ־5,000 זוגות ולחלקם מיועדת "שיטת גישור". עקרונותיה, להציג בפני בני הזוג את האפשרויות השונות של פירוד בכבוד, לרבות העניין של חלוקת הרכוש, הטיפול בילדים ועוד. עקרון הטיפול מבוסס על הנסיון, שבבתי משפט אזרחיים ובבתי דין רבניים, כל התהליכים הקשורים בפירוד ובגירושין הם קלים ומזורזים יותר, כאשר בני הזוג מגיעים עם הסכם הוגן, מקובל על שניהם ומותאם לטובת הילדים. כמובן, ההצלחה אינה מובטחת, כי לא תמיד ניתן גם ל"מגשרים" מנוסים לגשר על הפערים. תמורת הייעוץ משלמים לפי שעה, בסוף התהליך מתחלקים בני הזוג בתשלום עבור סיומו המוצלח (כשהוא מוצלח, ההצלחה אינה מובטחת). היועצים הם מוסמכים (תואר שני) בעבודה סוציאלית ואם יש צורך, הם מפנים גם לייעוץ משפטי. פרטים נוספים, בטלפונים 03-238861-222429.

עופר הילל

לטיול

תיק, עוד תיק, פלוס כיסא

הוא כחול, ארוך וגדול. אם אתה מסייר לך להנאתך במדבר סהרה ואם בתרת דוושא במסלול מושלג אי־שם באלפים השוויציים, הוא ילך איתך, צמוד צמוד. לכל אורך הדרך ילווה אותך בנאמנות, אלפין, תיק צילום־טיול. חלקו העליון של תיק זה, מבית היוצר של חברת "קלמן", הוא תיק־צילום לכל דבר. ניתן להפרידו בנקל מחלקו התחתון, כדי להשתמש בו בצילומי היום־יום. יומו הגדול יגיע עם היציאה למסע. אז, בעזרת לולאות, הוא יתחבר לחלק התחתון והשילוב ילווה את הצלם־המטייל. בחלקו התחתון של התיק יש מקום לכל אותם דברים לא חשובים לצלם דווקא, כגון בגדים, אוכל, ציוד מתנאות וכו'. כמו כן, בתחתית התיק מתחבאת לה הפתעה: כיסא מתקפל, פלוס משענת. בשעות הערב, לאור מדורה לדוגמה, ניתן לשלוף אותו, להרים עיניים השמיימה ולהודות בלחש למוחות שעמלים על המצאת פטנטים להקלת חיינו. הנושא הכאוב למדי הוא מחיר התענוג המשולב־מתקפל, 420 ש"ח. היבואן, "שושפילם".

עמיר חרד

רבע לפני האהבה

יש לאבא שלה
בנק קטן באריזונה
בנק גדול במינסוטה
בנק חדש בטקסס
ובנק ישן בניו־יורק.
והיא
היא ממשיכה לנוע בעולם
נושאת בתרמילה
את בנק האהבה,
בנק שהוא
לא של אבא שלה
לא של אמא שלה.
בנק שהוא כולו שלה
שלה בלבד.
והמעט שהשקעתי בבנק זה
הניב את התמורה הגדולה
של חיי.

עמוס אטינגר

פאב

צפוף באוזן השלישית

תנות לתקליטים משומשים ברחוב שינקין 21. שקט בשעות הלילה, שום סימן לפעילות בליינית. כשמסתכלים מקרוב רואים שלט צהוב, האוזן השלישית, ושלט יותר קטן, "הכניסה מסביב". נכנסים לחצר, עוברים את השירותים ומוצאים דלת אנונימית, אפורה. מבעד לחלון אפשר לראות אנשים. אפילו הרבה.

בהתחלה זה לא מורגש. אולם גרול, קהל סטודנטיאלי־קשות מאכלס את השולחנות, ולפק משמים למרי. אחר כך זה מתחיל, ואז מבינים בשביל מה צריך אוזן שלישית – השתיים הוקיות מתמלאות בהמולה בלתי־פוסקת של דיבורים. בית־כנסת בימים הנוראים זה דממת־קבר לעומת מה שמתרחש שם. באוזן השלישית מנסים לפענח מה אומרים הפרטנרים, בסיוע קריאת שפתיים, ולנחש איזה שיר שומעים עכשיו בטייפ. המנחש נכונה לא מקבל תקליט משומש.

הקירות חשופים. אבל על אחד הקירות יש אטרקציה, שבשבילה שווה אפילו לעבור על החוק המאכי המקודש, האוסר לשבת עם הגב לדלת. ממילא אין שם טיפוסים מפוקפקים שעלולים לשלוף אקדח, גם לא חתיכים־במיוחד שכדאי לאתר כבר בדיקת הכניסה. הגימיק, השאול מהאקס־פאב של איבגי, הוא סרטונים.

סינדרלה ואחיותיה הכעורות מפוות ברקע ואינן מעוררות תשומת־לב מרובה, אבל אחרי כמה כוסיות יין (בקבוק ב־10 ש"ח), עלילות טום וג'רי ממש במקום. החתול מתארגן לו בנוחיות על הערסל, מתפנן עם משקה קר, כשהעכברון מתחיל לעשות לו את המוות (ביידיש זה יותר מצחיק).

אחרי שצוחקים וצועקים כדי להתגבר על הרעש, הגרון קצת ניחר. המשקאות בזול: בירה קטנה שני ש"ח, גדולה שניים וחצי, ואם רוצים חיזוק לבירה מוסיפים עוד חצי שקל. חריפים מקומיים 2.5 עד 4 ש"ח, מיובאים 6–12. משקאות קלים 1.5 ש"ח. גם האוכל בהתאם: באגטים – שיינקין (כך), פסטרמה, טונה או גבינה – עולים 4 ש"ח, כך גם הטוסטים. הצ'יפס הגדול שחום וערב, בצלחת ענקית, 4 ש"ח. שיפודי גבינה, פטריות מוקרמות וחטיפי עוף בבירה עולים 7 ש"ח. סלט הבית – דלי עם אספרגוס, תירס, גבינה, פטריות, אגוזים, צימוקים ומה לא – עולה אף הוא שבעה, וכשמוציאים את הצימוקים הוא אפילו חביב.

על המסך נוצרת בינתיים קואליציה מאולתרת בין ג'די לראמבו הפיל, וטום המתוסכל כבר לא יודע מה לעשות עם עצמו. הבחור עם השלייקס בשולחן שליד כמעט עושה במכנסיים. בלונדינית עם ז'קט עור שחור שמדיף ריח חדש מוצאת קווי דימיון בין האוזניים של ראמבו לבין איברי־השמע של מישהו בשולחן ממול. את האוזן השלישית לא מצאנו עד היום.

שרית מרקול

חן המקום

■ יער מירון ■ זה יער נֶעְאָרם, שהשתלב במורש הטבעי ונוּפָה ע"י הקק"ל. היער משתרע על כל הר מירון ובתוכו "חניון מירון", בצידו המערבי של הכביש המוליך ממירון למושב אמירים. בחניון יש מיתקני ישיבה, שירותים ומים. מכאן מסתעפים שבילים מסומנים לכיוונים של קבר רבי שמעון בר־יוחאי, חורבת שמע, אתר בתקופת הרשב"י, מעיין עין מירון ונחל עמוד. צילום: דורון בכר

זאב ספקטור

בלחץ

נצל את השפופרת עד הסוף

הבעיה הנצחית בשפופרות, משחת־שיניים למשל: כמה שלא תסחט, תמיד יישאר חומר בשפופרת, שילך לאיבוד. אלא אם יש לך "סופרסקוויז".

המדובר במכשיר קטן ומעוצב בצורה נאה ותכליתית, כזאת המעודדת גם ילדים להשתמש. קצה השפופרת מתחבר למכשיר, סיבוב ידית סוחט ושולף את הכמות הרצויה, ובינתיים מתגלגלת השפופרת המתרוקנת סביב עצמה – עד שהיא ריקה לגמרי, עם ניצולת מלאה של התוכן. השלך את גליל הפח והרכב שפופרת חדשה.

את המכשיר, הניתן לתליה על־קיר, ניתן להשיג בשלל צבעים, עם ציורים עליזים שנים לילדים. השימוש אינו חייב להיות במשחות־שיניים בלבד, המיתקן טוב לכל שפופרת: רבק, חומרי צביעה וכולי. מפיץ "איציק סטייל", טל. 280466. מחיר לצרכן – 9.5 שקלים.

ארי רימון

בין הרים ובין גבעות טסה הרכבת. "בריטיש רייל" מנפיקה כרטיס בשיטת "סע כאוות נפשך" ברחבי בריטניה, אותו רוכשים מחוץ לבריטניה. 324 דולר לשבוע במחלקה ראשונה, 150 דולר בשניה. הכרטיס מוכה בצזורים שונים, ברכבת מגיעים לנופים מרהיבים. כאן, רכבת קיטור חולפת בנופי היילנדס בסקוטלנד.

ג ל ל י ם

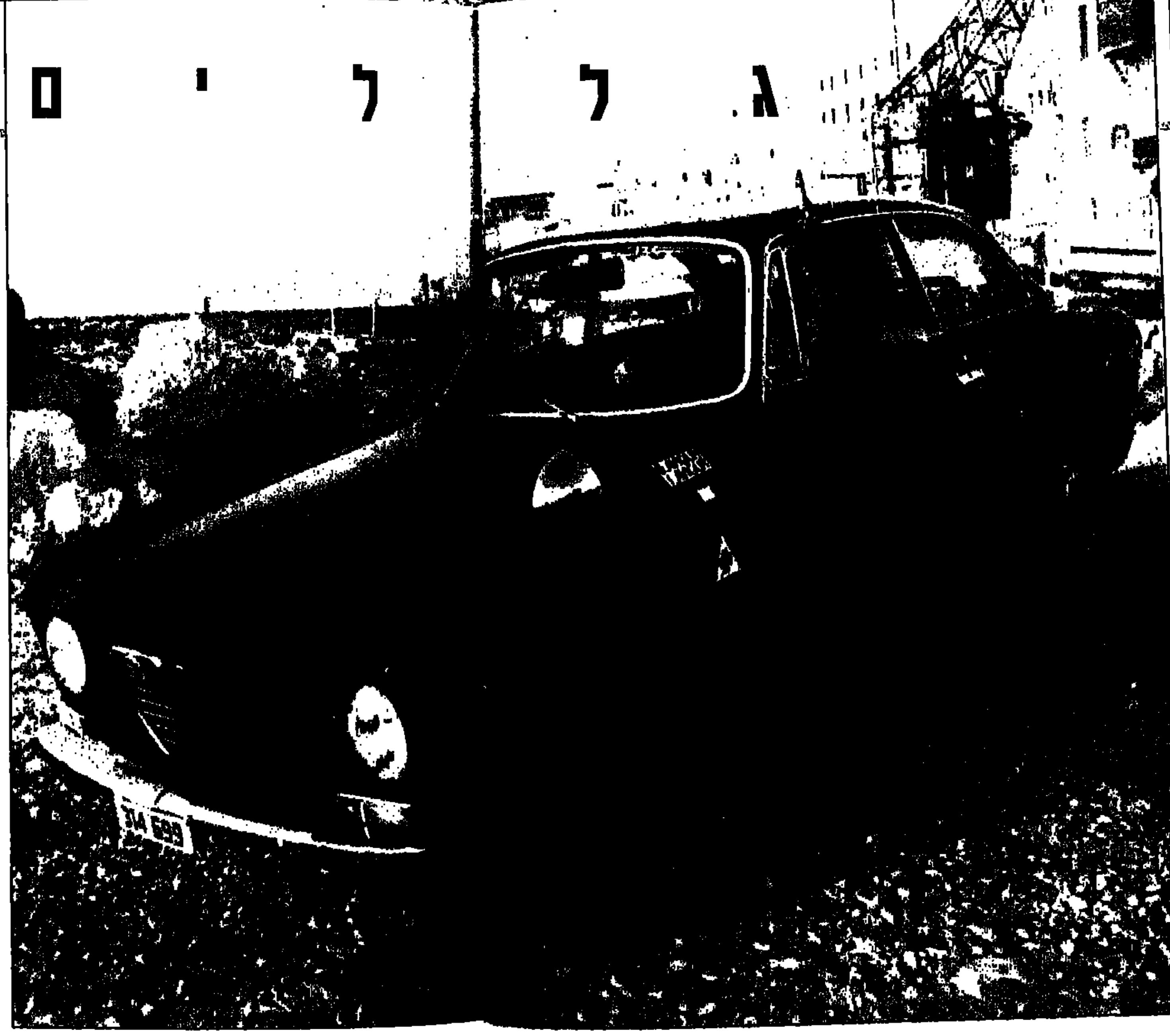

בעלי מכוניות ה"אלפא רומיאו" בישראל, הגיעו למסקנה שאין די בהחלפת דעות, אינפורמציה ומבטי קנאה ליד האדום ברמזור. וכך הוקם "מועדון התילתן", מועדון בעלי ה"אלפא" בישראל. אגו־טריפ, תרתי משמע.

מכונית אלפא־אלפא

הנרי פורר אמר פעם, כי כאשר חולפת מכונית "אלפא רומיאו" ברחוב – הוא מסיר את כובעו. אמנם היה זה לפני אי־אלו שנים, כאשר לסמל הנחש והצלב של ה"אלפא רומיאו" היתה משמעות מכובדת ומעודנת יותר מאשר ל־1,200 הסמ"ק וחמש הדלתות של דגם ה־33 לבית סוזו, או הארנה לבית ניסן היפאנית. אך גם היום, לאלפא הבכור שלה, איש לא יתייחס אליה כאל "משעממת ממוצעת".

עד שנות החמישים נהנתה "אלפא רומיאו" מתהילה עולמית כמשתתפת קבועה במרוצי מכוניות – וכמנצחת בהן. מהתחום הבלעדי של המירוצים והעשירים עברה ה"אלפא" להמונים הגדולים, ל"עממיים" של איטליה, בעזרת ה"ג'ולייטה" הקטנה של שנות ה־50, שבעזרת 1,300 סמ"ק של מנוע כפול גל־זיזים, האיצה בוריוות מפתיעה – לאותם ימים – למהירות של 140 קמ"ש ויותר. ה"פיאט 500" היתה אמנם יותר זולה, וכמוה גם דגם ה־1100, אבל כל נפוליטני שכיבד עצמו רצה "פרארי" אדומה או "מאסראטי"; ואם לא היו לו די מזומנים, שמח היה להסתפק ב"פרארי העממית" שיוצרו ב"אלפא רומיאו".

אותו מנוע קלאסי של או מותקן עד היום במכוניות ה"אלפא", מ־1300 ועד 2000 סמ"ק. במשך השנים נעשו בו שינויים קלים, לא גדולים. עם זאת, ברמת האמינות המכאנית, הוא עדיין מהמובילים בראש.

ההצלחה הגדולה היתה לדגמים הספורטיביים של "אלפא": אלה ממש נחטפו מאולמות התצוגה. לא רק באיטליה, אלא בעולם כלו. ומכאן אנו מגיעים לסיפור האמיתי שלנו – מועדון הוכבי ובעלי ה"אלפא" בישראל.

...מישהו כותב שם ש"נהמת המפלטים של האלפא שלי עושה לי יותר מתראפיה אצל הפסיכיאטר..."

מועדוני "אלפיסטים" יש בכל העולם, כשכל מועדון נותן את הכבוד הגדול יותר לבעלי הדגמים הישנים והנדירים יותר. 39 מועדונים כאלה צצו להם ברחבי העולם. וכעת – גם לישראל יש את "מועדון התילתן", שהופך את היחסים בין בעלי ה"אלפא" ליותר ממכטי־קינאה ברמזורים.

את הקרדיט להקמת המועדון הישראלי אפשר לייחס בשלמות לסער ואיריס אביגור, פירסומאים נשואים פלוס "אלפא". אלה עדיין מופתעים מההיענות ליוזמה שלהם, לך תדע שבארצנו הקטנטונת יש כל כך הרבה אלפיסטים משוגעים־לדבר.

אצלם החל הסיפור ב"אלפא ג'י.טי. 1,300", בת 16, אותה שיפצו בעצמם. כשראו שאינם היחידים הקושרים קשר נפשי אמיץ עם ה"אלפא" שלהם, הקימו את הקשר עם החברה באיטליה – ועם בעלי "אלפא" בישראל, באמצעות "מועדון התילתן". התילתן הוא סמל

למזל – וגם סמלה הרשמי של "אלפא רומיאו" לדגמים ספורטיביים ודגמי מירוצים. המועדון אינו עוסק רק בהרחבת האגו של בעלי "אלפא" – אלא מטפל גם בבעיות של ממש, כגון איתור ומציאת חלקים לדגמים ישנים מאד, קיום מגע רצוף עם היבואן, יבוא ספרות בנושא – ואזהרות מפה לאוזן על טיפול כושל של מוסכים מסויימים ב"אלפא" הנערצת. למוסכים האלה, חברי "מועדון התילתן" כבר לא יגיעו.

סער אביגור מוכן להראות למעוניינים רשימה חלקית של חברים במועדון – ביניהם אנשי טלוויזיה, עיתונות, עוכרי ממשלה ידועים, ועוד רבים וטובים. ההרשמה נמשכת, חברים ממשיכים להגיע בקצב מספק בהחלט, וגם הקשר עם החברה־האם באיטליה הולך ומתהדק. שם, אגב, ישנן חברות המתמחות בהשכרת רכב מסוג "אלפא רומיאו" בלבד – ולחברי "מועדון התילתן" הנחה משמעותית בעת השכרת רכב בחברות אלו. רישום ה"אלפא" שלך בישראל מזכה אותך ברישום מיידי גם ב"מועדון התילתן" האיטלקי.

בעצם, למה דווקא ל"אלפא" יש מועדון־אנו שכזה? לעכרכם הנאמן אין בעיה עם תשובה לשאלה זו, הוא בעניין "אלפא" מגיל אפס. זה מה שהיה בבית ההורים. מאוחר יותר, כשגדלנו קצת וקיבלנו את הרשיון הפרטי, ולקנו בהנאה רבה עקבות מרצדס ספורט עם ה"ברלינה 2000" העמוקה שלנו, כל הדרך מניצה בצרפת עד לרומא. אני פשוט מאוהב ב"אלפא". בגיל 17 גיליתי לראשונה ב"ג'וניור gig", וזאת היתה אהבה ממבט ראשון, כמו בספרים. כמעט לכל בעל "אלפא" סיפור־אהבה דומה.

אגו־טריפ ממונע. בעלי "אלפא" מאמינים, ש"אלפא" זה לא רק גלגלים שנועדו להסיע ממקום למקום. מסבירה היטב איריס אביגור: "... זה סיפור אהבה ארוך. האלפא שלנו מאפיינת אותנו ואת תחום עיסוקינו. ייחודית, ביצועיסטית, חכמה, יפה ובכלל לא צנועה. תראה איך שכולם מסתכלים עליה..."

חברי המועדון מעבירים אזהרות מפה לאוזן על טיפול כושל של מוסכים מסויימים ב"אלפא" הנערצת. למוסכים האלה, חברי "מועדון התילתן" כבר לא יגיעו.

כל השיחה הזאת נערכת, כמובן, בתוך המכונית של סער ואיריס, בין ארבעת המאיידים, שני גלי הזיזים, המתלים המכוונים היטב והניקל מסביב לפנס שנגנב לפני שבוע ואין להשיג אפילו באיטליה, נשלף עותק של עיתון "מועדון התילתן" כמאן פרנסיסקו. "מישהו כותב שם ש"נהמת המפלטים של האלפא שלי עושה לי יותר מתראפיה אצל הפסיכיאטר..."

ומשפט נאה לסיום: זו היפה הזאנה ליד ביתי הקט, נכנסה לפני כשנה לתחום המכוניות הנדירות, פחות מ־500 כרוגמתה יש בכל העולם. אז איך אפשר להסתכל לה בפנסים ולהשאר אדיש?

אלון חובל ■

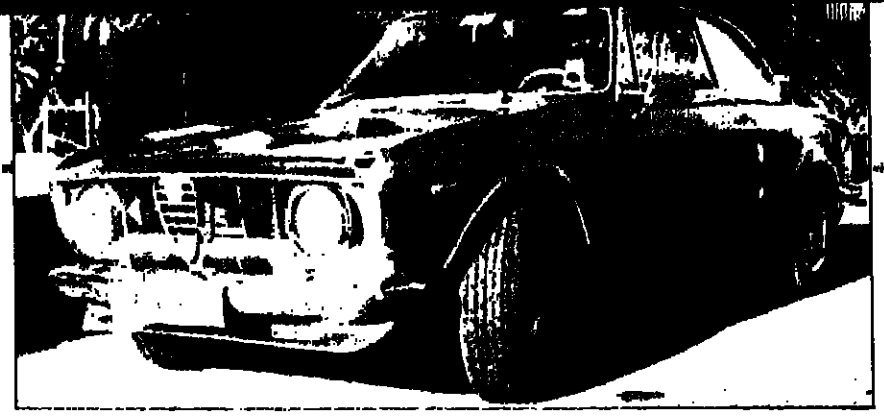

שלוש הכרזות ב"מועדון התילתן" ומימין: סער אביגור, יוזם השלוחה הישראלית של המועדון, ואשתו איריס, באלפא "ג'ולייטה ספרינט". במרכז – איריס באלפא "ג'וניור ג'י.טי. 1300", המכונית נגלה הגרם למעשה המועדון הישראלי. למעלה – ה"ג'י. טי. אי" הנדירה של כתבנו, אלון חובל.

גם אתה חייב מנוי לשירותי דרך ולרכב חלופי למקרה תאונה או גניבה.
אל תשאר מאחור - פנה לסוכן הביטוח שלך עוד היום.
סוכני "הסנה" "רותם" "שמיר" "צורי" "בידרמן"
"הפניקס" "דולבי" "המגן" "פרודנשל" ושאר הסוכנים המובחרים,
יעניקו לך את הכיסוי הטוב ביותר בתנאים מפתיעים.
לפרטים נוספים, אנו לשרותך 24 שעות ביממה ☎ 04-673411, 02-246418, 03-7514450

ח ו " ל

המטייל־המצלם. לא נהנה מהטיול עד שהצילומים המפותחים בידיו. אל תלכו למסיבות שהוא מארגן, אחרת תגמרו את הלילה מול מקרן־השיקופיות!

המטייל המצלם. כל דבר.

כבר מרחוק ניתן לזהות את המטייל המנציח.
על צווארו תלויה אחר־כבוד מצלמת nikon משוכללת, כולל עדשה מפה עד להודעה חדשה. הפלש המחובר למצלמה נראה כמו פרוז'קטור אימתני, מן הסוג שבו נוהגים לסנוור את החשודים בחקירות בכולשת, אם להאמין לסרטים הללו. ביד ימין הוא אוחז בקושי מצלמת קנון רחבת זוית, ועל הכתף מונחת תצוגת צילום שמזכירה חצובת מקלע. הפנטקס עם הפילם הפסוודו־אמנותי בשחור־לבן תלוי על הכתף השניה, וכמובן שהוא חגור בנרתיק של קודאק פוקט לשליפה מהירה.
המצלם האובססיבי־במיוחד עוד מושך אחריו, בעגלה מתואמת, את מצלמת הווידיאו החדישה של סוני. גם וידיאו טייפ ומיקרופון פאלי, ובנרתיק נוסף הוא מאפסן את שלל העדשות, הפילטרים, כדי האור והחושך ושלל פילמים וקסטות להחלפה.
כן, את הסופר־8 הוא שכח בבית. ובאמת חבל...
כבר במטוס הוא תופס מקום טוב ליד החלון ומתחיל לתקתק צילומי אויר. אם הוא פיספס את הצילום ההיסטורי של ניו־יורק ממעוף הציפור, הוא לא יהסס לבקש מהקברניט לעשות עוד סיבוב בשבילו.
המטייל המנציח רוצה להראות שהוא היה שם. והתצלום שלו הוא ההוכחה הכי קבילה, ושרק לא יחשדו בו שהוא עשה פוטו־מונטאז'...
המצלם שלנו ביקר בלובר. את המונה־ליזה הוא לא ראה – הוא צילם. הוא, אגב, אמר לה: "תגידי צ'יז" והיה בטוח שהיא מחייכת בשבילו...
אחר כך הלך לצלם את פומפידו־סנטר, כשבאותה הזדמנות אינו מבחין במופעי הרחוב ובעשרות הרוקים המעניינים ברחבה שבמול, משום שאלה פשוט לא נקלעים למוות העדשה שלו. העין רואה רק מבעד העדשה, שום דבר ימינה ושמאלה. את שער־הניצחון הוא קלט יופי. בקליק אחד. ליתר־ביטחון יוסיף קליק שני. ושלישי.
הוא אינו מסתפק בהנצחת נופים ואתרים, הקמרה־מאן שלנו. הוא־עצמו ומשפחתו חייבים להיכנס לתמונות. היזהרו לכם מסוג זה של אנשים: הם עלולים, בתום לב, לבקש מכם לצלם אותם בראש פסל החרות, ותצטרכו להמתין ולחכות עד שיעלו ועד שירדו, לאחר שידידנו הצלם הלעיט אתכם בהוראות־הפעלה מייגעות ומסובכות. אם הוא יהיה מרוצה מכם, תתבקשו לצלמו עם המשפחה שוב, על רקע ה"אמפייר סטייט בילדינג" או אתר חשוב אחר.
ילדיו של המטייל־המנציח ראויים לרחמים. ילד כזה עלול למצוא עצמו תלוי על הקצה החד של מגדל בסיאול, חייו תלויים מנגד, רק משום שהאבא שלו החליט שזאת הפוזה המתאימה. ילדי־צלמים כזה עלול לסבול גם מכאבים קשים באזור הפה, השפתיים והלסת. נראה אתכם מחייכים כל כך הרבה. אוי לו לילד שיונצח בלי חיוך מאולץ...
בשבטים פרימיטיביים מסויימים בדרום־מזרח אסיה ובאמריקה הדרומית פוחדים הילדים להצטלם. בגלל אמונה הטוענת כי

למנציח שיר מזמור

המטייל המצלם. ... מסתולל כמנהג...

התצלום נוטל משהו מנשמת המצולם, או אגדה פולקלוריסטית דומה. את המטייל־המצלם שלנו זה לא מעניין כלל. הוא מסדר אותם בשורה, לפי הגובה, אומר להם איך לעמוד ואיך לכרוע ברך, תנועות הרזגמנים שלו. לבסוף יציע להם כמה גרושים על מאמציהם. כאן, מסתבר, הפולקלור נשאר מאחור: זה הכלל יש תעריף, סאהיב, והוא גבוה בהרבה ממה שאתה מציע!
חבורת מטיילים כזאת, כשהיא מגיעה לאתר מסויים בברוכז, הופכת להיות סיוט של ממש: איפה שאתה לא זז, אתה מקלקל למישהו את הפריים. כמש לא נעים לנוע...
אבל המכה הגדולה מכתינה כשהמטייל־המנציח חוזר: ואז מגיע יום ששי בערב, החברים והמשפחה מוזמנים למסיבה, והנה – על רקע הבירה־פיצוחים מוצב מקרן השיקפויות. תרצו או לא תרצו, אתם הולכים לראות את קורותיה של המשפחה הנוסעת. כולל הצילומים הדפוקים, צמד רגליים שעירות מסתיר חצי מהקלוסיאום וגב עקום מכסה את מקדש ניקו ביפן. היזהרו מהזמנה למסיבה אצל צלם שחזר מטיול!
את המטייל־המנציח מניע המוטו "אני מצלם – משמע אני קיים" או, בגירסה אחרת: "יש לי תמונה, משמע הייתי שם!" כל מטייל נוהג להיכנס שוב לחווית הטיול, ולו לחלק ממנה, באמצעות אותו סנטימנטליה שהוקפא בתצלום. אבל למה להלאות את כולנות

כתב וצילם: עודד שלומות ■

לגרינוולד
ברכות ואחולים
מאחלים:
ס.ג. אלקטרוניקה בע"מ
S.G. ELECTRONICS LTD.
יבוא, והפצה מערכות סטריאו:
WHARFEDALE ROTEL Sherwood

למשפחת גרינוולד
ביד אחת
להמשך שגשוג והצלחה
עלדן סחר בע"מ
יבואני: אריסטון – מכונות כביסה, מדיחי כלים ותנורי בישול
שניידר – מערכות סטריאו, טלוויזיות ווידיאו
רחוב מדינת היהודים 58, הרצליה פיתוח,
טלפון 052-559115

תודה
לכל מברכינו
ג. גרינוולד בע"מ
סניף תל־אביב:
הרצל 68 תל־אביב, טל. 03-829313
סניף רעננה:
חנקין 2 (פינת אחוזה), טל. 052-34342

ליחיאל ושלמה
שפע ברכות
לרגל ההתרחבות
משה זבילסקי

למשפחת גרינוולד
ובמיוחד לחיליק
כה לחי!
לרגל ההתרחבות
ולפתיחת סניף רעננה
פילקו
מכונות כביסה, מקררים ותנורים

עלו והצליחו
מעבדות פל בע"מ
שרות ארצי לטלויזיות גרונדיג

ליחיאל ושלמה
עלו והצליחו!
המשך שיתוף פעולה
פורה בעתיד
קריסטל

מיטב ברכות ואחולים
ניופאן
יבוא ושיווק מוצרי סטריאו
קנווד יפן
רח' גאולה 47 תל־אביב
טלפון 03-658502

ליחיאל ושלמה
המשך שיתוף פעולה פורה בעתיד
עלו והצליחו!
קריסטל רנקו רב יעד בע"מ
תעשיית תנורי אפיה ובישול

ברכותינו

ליחיאל ושלמה
זר ברכות ואיחולים
כה לחי!
סלון טוקיו

בהצלחה
רטפון אימפורט בע"מ
יבואני טלויזיות גרץ,
מכונות כביסה
ומדיחי כלים קונסטרוקטה
ושואבי אבק מאקיר
שדרות יהודית 35 תל־אביב

למשפחת גרינוולד
שפע ברכות לרגל ההתרחבות!
SONY
ישפאר – חברת אלקטרוניות למסחר בע"מ
רח' אחד העם 9, ת"א, טל. 03-652431

ל-ג. גרינוולד בע"מ
ליחיאל ושלומי
שמחים בשמחתכם
דוד גולדברג – פיני
וכל צוות המשרד

בהצלחה
חברה למוצרי חשמל בע"מ
נציגי הובר בישראל.
רח' סעדיה גאון 19, ת"א, טל. 201622
הוסן – חברה משותפת
עם כור סחר בע"מ

במאורגן

א ם אם ביקרת כבר פעם או כמספר פעמים בלונדון, אין לי ספק שלא מיצית אותה. זו עיר שאין כוף למה שהיא מסוגלת להציע לכל תייר מצוי, ללא קשר למיךגיל־מצב כלכלי, או פיסור התעניינות. אם, מעבר לחנויות, מסעדות, תיאטרונים, אתה מחפש מכהו מעניין, נעים וזול, למה שלא תנסה להצטרף לאחר משפע הסיורים ברגל?

כל מה שאתה צריך זה זוג נעלי הליכה נוחות, הבנה בסיסית באנגלית, וככל שאתה שולט יותר בשפה, אתה יכול להינות יותר מדברי המדריך המלומד, המתובלים בעובדות היסטוריות, פרקי שירה, והומור בריטי מעולה; עליך גם להיות בעל מידה מסוימת של סקרנות, לגלות את הפחות־בולט ויותר בלתי־ידוע. תצטרך, כמובן, גם מידע על מקום המיפגש.

שלא כמו טיולים מאורגנים אחרים, כאן אין צורך בהרשמה מוקדמת. מקום המיפגש הוא תמיד בכניסה לתחנת הרכבת התחתית הסמוכה ביותר לאיזור שבו מתחיל הסיור. המחיר, בין 2-3 ליש"ט, שהן בין 6-9 ש"ח. יש הנחה לסטודנטים. משך הסיור כשעתיים, ושעות המיפגש הן 11 לפה"צ, 2 אחה"צ, או 7 בערב. הסיור נערך בכל מספר משתתפים, ללא התחשבות במזג האויר. ההליכה אינה בקצב של צעדה, ובשל כך הולמת גם מבוגרים וגם משפחות עם ילדים. אגב, כל הורה רשאי לצרף 2 ילדים מתחת לגיל 16 ללא תשלום נוסף.

בעיקר ניתן לפגוש שם אנשים המעדיפים לחרוש את העיר בחברה, במקום לכסח את הבדידות הזוהרת של התייר הבודד. בסיורים הנערכים בשעות היום, הדגש ניתן למקומות היסטוריים, בניינים בעלי עיצוב מעניין, חצרות וסימטאות ששמרו על אופיין המקורי והנחבאות בין בתים יותר מודרניים, גשרים, גנים, פסלים, פנסי גז מן הימים ההם. תבקרו במקום, בהם מצאו להם מסתור חניכיו הפרוצים של פייגין מ"אוליבר טוויסט", כאשר התחמקו מעיני השוטרים בתום מבצע כייסות מוצלח. תראו את בית החרושת לעורות ספרץ עכברים, שבו נהג צ'רלס דיקנס־הילד נאלץ לעבוד כדי לעזור לפרנסת המשפחה. במסלול יש גם בתי משפט, בתי־סוהר, בתי יתומים, כל מה שאיפיין את החברה, על כל רבדיה, מאנשי המלוכה עד לגנבי הכופכין.

זקוד מבקרים בשעות היום ליד הנהר, שנאלצו לייבש את גרונו, כדי להרחיק את הצחנה שעלתה ממנו אל בתי האצילים. את הכל מסבירים לך, בסיורים־לפי־נושאים, מוזהים בשמותיהם כגון "לונדון של דיקנס", "לונדון של שרלוק הולמס", "חיי המסחר", "תולדות המשפט", "הגיטו היהודי", "סיטי קוקני" ועוד.

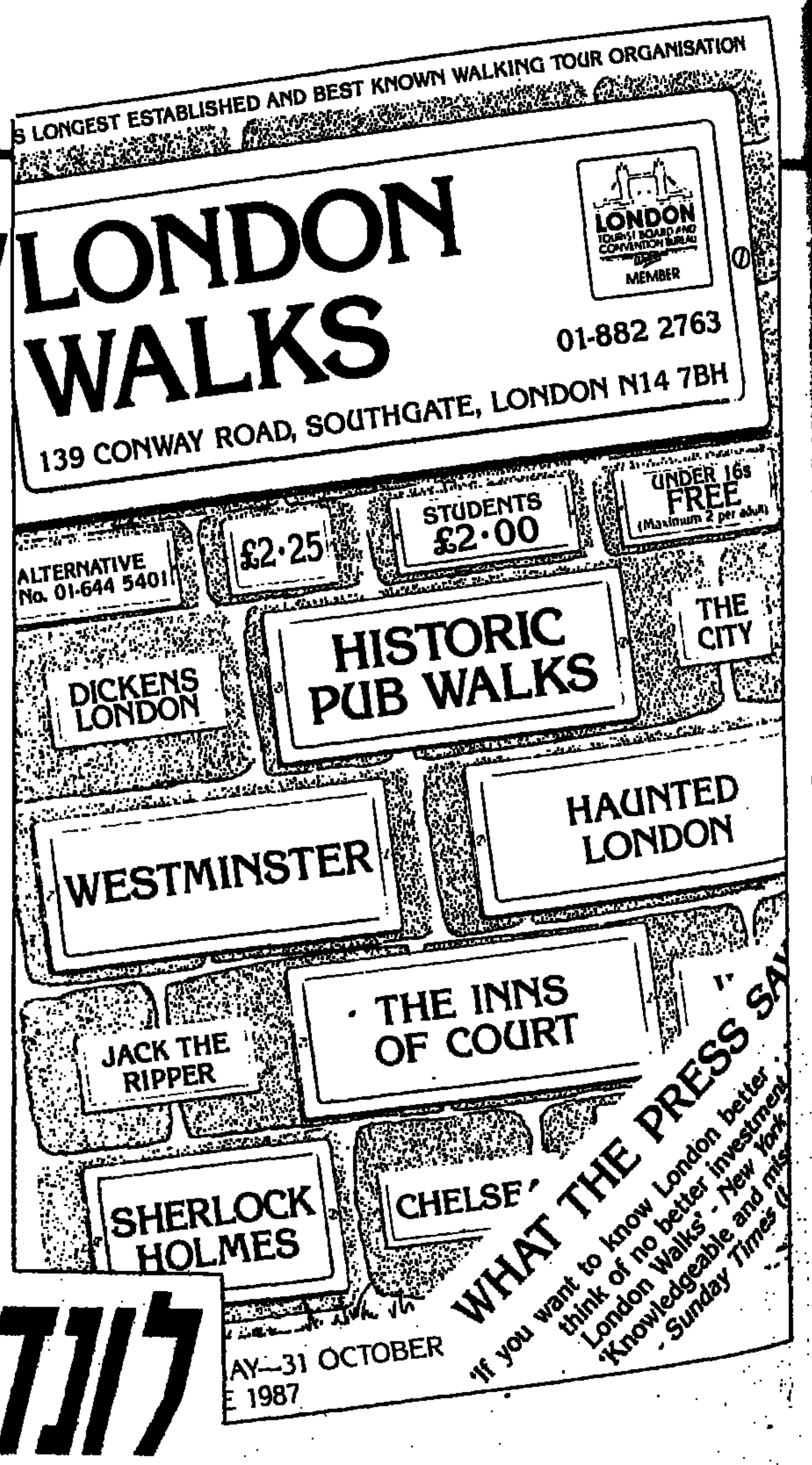

לונדון. אחרת.

סיור רגלי ברחוב השוק פטיקוט לאין שווה את הרווק.

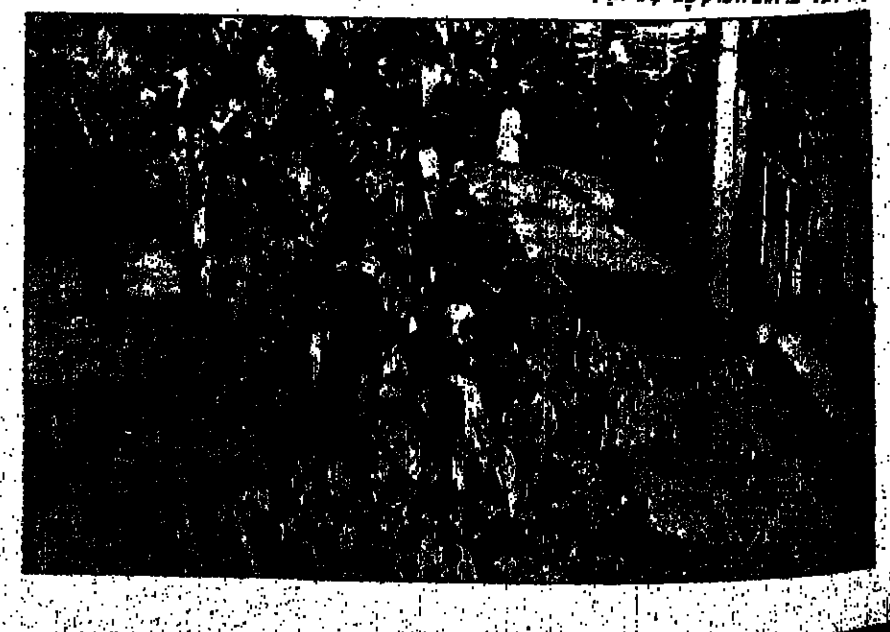

ובערב: בערב עובר הדגש אל הפיכה המירה. מחפשים את הרוחות שוטריזו את האצילים. את הרוצחים שהפחידו את הנכים. את הבתים העומדים בשממונם בשל היותם מכושפים. זכן סיפור אחר לשני, מקיפים את הנרון בשאג המסך. ופאבים, בידוע, לא חסרים בלונדון רבתי. עליכן, כ־20 סיורי פאבים שונים מציעה אותה חברה, למבקשים ליהנות משהו זיוה המאפיינת את חיי החברה האנגלית. התנאים אינם משתנים. גם כאן נפגשים בתחנת הרכבת התחתית, ותמורת סכום מעוט יוצאים בצוותא לשמועי־על, לראות־את, להקשיב לי, ולשתות עם יושבי הפאב. מחיר השתיה אינו כלול, כמובן. גם שעת הסיום אינה מוגדרת, כמוב לכו כויסקי־בג'ין או בבירה, יעשה כל אחד כמוב בעיניו.

נראה לכם בפעם הבאה, כהגיעכם ללונדון, תשאלו את מכון הנסיעות, או בלשכת התיירות. או שתעיינו בשבועון "מה נשמע" (What's On). בבירור היומי מתפרסמת רשימת הסיורים המתוכננים לאותו יום. כאמור, לא צריכים להתחייב מראש. אבל מי שעשה זאת פעם אחת, כמעט תמיד חוזר. או לפחות חולם לחזור, כמוני.

■ טלילה בן זכאי

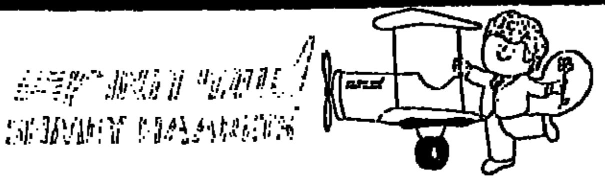

חויה בלתי נשכחת
להורים ולילדים

חדש!

שמי הארץ בע"מ.
טיסות סיור, חבילות נופש, מלונות, טיולים ותיירות.
מסילת החשמונאים 17, תל-אביב. 03-330948, 03-331434

לשמי הארץ!
עלו והצליחו
מאחלים:
מלון בקעת תירח
החוף הצפוני, אילת, טל' 057-75111

לשמי הארץ!
איחולי הצלחה במשכנכם החדש
מאחלים:
בית הארחה - עין גדי
אתרי נופש ומרפא
קיבוץ עין גדי, ד.נ. ים המלח 86980
טל' 057-84757/8

לשמי הארץ!
עם הרחבת הפעילות שאו ברכות
מאחל:
ענף התיירות בקיבוץ צרעה
טל' 02-918231

לשמי הארץ!
המשך הצלחה במקום החדש
מאחל:
ששון יוסף - רואה חשבון
עין חרוד 12, תל־אביב, טל' 263852

לשמי הארץ!
אתכם לאורך כל הדרך
מאחלים: **בית הדייג**
חוף אלמוג – אילת
טל: 059-79830

לשמי הארץ!
ברכותינו הנאמנות להמשך מוצלח
מאחל:
דפוס
רח' קינג ג'ורג' 17, תל־אביב,
טל' 291427

לרינה משה ומשרד שמי הארץ!
עלו והצליחו
מאחלים:
מיני גולף אילת
מסעדה לקבוצות ובודדים
— כל ארוחה חגיגיה
ת.ד. 1672 אילת, טל' 059-74402

לשמי הארץ!
שפע ברכות ואיחולי הצלחה במשרדכם החדש
מאחלים:
חב' ארקיע
שדה דב, תל־אביב,
טל' 5412222

לשמי הארץ!
המשך הצלחה במשרד החדש
מאחלים:
משרד תהובלה של העובדים ז'אורן את ליבוביץ
שד' החשמונאים 6, תל־אביב,
טל' 338219, 331463

לשמי הארץ!
איחולי הצלחה לרגל ההעברה למשרד החדש
מאחלים:
חיים הדדי ויצחק מזרחי
סוכנויות ביטוח
יהודה הלוי 75 תל־אביב טל' 623444, 621070
הרצל 68 ראשון־לציון טל' 946560

הנוער העובד והלומד
מברך את שמי הארץ לרגל ההתרחבות

ברכות לזכיה בתואר התיירותי המובחר 1987

אצל קפה מסעדה רמו בת־ים
אנו מודים לכל מברכינו וקהל לקוחותינו בשנה טובה
מתקבלים אירועים עד 200 איש במחירים ממוצע
טל' להזמנות — 03-872348

לקפה מסעדה רמו
אתכם ביד אחת להצלחה ולשגשוג

לקפה מסעדה רמו בת־ים

לקפה מסעדה רמו בת־ים
שמשיך לרום בביתכם

לקפה מסעדה רמו
המשך שגשוג ועליה

תפסו יוזמה

בני פרידמן למד בישיבת חברון, שיחק פוקר, היה דובר מחוז הצפון במשטרת־ישראל ודוברו של השר יורם ארידור. משה אמארו התקין מזגנים, חלם על ים ודיג וכיבד חברים במאכלי דגים. השניים נפגשו ופתחו מסעדה.

בני פרידמן (יושב) ומשה אמארו: לא אוהבים חדרים אפופי עשן.

פייטרים בוחשים בסירים

בני פרידמן, 40 פלוס־מינוס, טיפוס גוצי. מכיר אלפים, ורבים מכירים אותו. אוהב "להיות בעניינים". למד בישיבת חברון והסתובב הרבה ברחובות ירושלים. אוהב לשחק פוקר ולא חשש להפסיד כגורל. בן למשפחה אמידה מאוד שירדה מנכסיה. גם מזה לא נשבר.

עירוני ופיקח, אוהב לדבר, לשוחח. נשוי, אב לשניים ו"אספן מעריצים", מכל הסוגים, אינו נמנע עם הברנים.

לפני שנים רבות בני פרידמן היה דובר משטרת מרחב חיפה, כאשר בראשה עמד אברהם תורגמן. בימים ההם קשר קשרים מצויינים עם אנשי התיקשורת באיזור, שאהבו אותו מאוד. אחר־כך עלה בדרגה, והיה דובר המחוז הצפוני של משטרת ישראל. אלא־מה, הוא לא טיפוס שיכול לשבת במקום אחד. שר האוצר יורם ארידור חיפש דובר. פרידמן התייצב לראיון ונתקבל. הצמד ארידור־פרידמן היה משהו מיוחד בנוף הפוליטי – לא רק העבודה הרדית, גם ידידות חברית. מספרים שאפילו שיחקו יחד קלפים. אחר־כך נפרדו הגבילה, וכני פרידמן עבר ליחידת המודיעין של מס הכנסה. אלא שגם כאן לא לאורך זמן. שב לחיפה, מקום מגוריו הקבוע, ועשה לאיכלום.

בעיר הכרמל מצא שוב חבר ותיק, משה אמרו, 42, נשוי ואב לשלושה. טיפוס חביב, עדין, חולם ומשוגע לדייג בצלילה. עשר שנים ניהל את מחלקת המזגנים של "אמפא" בחיפה ובשעות הפנאי נטל את הסירה ויצא לדוג. האכיל את החברים בביתו, והם ליקקו אצבעות. אתה אידיוט – אמרו לו. למה שתאכיל את החברים חינם? לך ופתח מסעדה. היסס והמשיך להתקין מזגנים. בני שלא עשה כלום דיבר עם משה, שיכנע אותו מה שאחרים לא הצליחו לשכנע. שלושה חודשים מרגע שהחליטו, נפתחה המסעדה, כהמשך דרך העצמאות בחיפה. שולחנות עץ, טכנה־קש והיצבה דגים ובשרים. במקום היתה בעבר חורבה. חלוקת עבודה ברורה: "אני עובד", אומר משה אמרו, "ובני מרכול". צחוק וחיוכים. בני מסכים, אך מתקן: "אני הבטחתי להביא את הלקוחות בפעם הראשונה, ומשה יראג שיבואו פעמים נוספות". למשה אין פנאי עכשיו לצלול ולדוג, אבל הוא יודע היכן לקנות דגים ואיך מכינים אותם. בני יושב במסעדה, הפעם כמנהל, ומדבר עם כולם. מספר צ'ונבטים וצוחק לבדיחות. רבים וקשו גבהו קצין משטרה ודובר בכיר, זה הולך עם מסעדה? ירידה במעמד. "מה פתאום, אפילו עלייה", אומר בני, האוהב להיות

חופשי־ועפשי. לא אוהב, כך בני, חדרים סגורים אפופי עשן, עם פוליטיקאים.

בני ומשה, כמו סיר שמצא מיכסה, משלימים זה את זה. אפילו בנושא כשרות במסעדה הסכימו, כי בני הוא נינו של הרבי מסלאנט הידוע וכיוצא ישיבה שלא התפקר, אוכל רק כשר. אז אין במסעדה שלהם פירות־ים, רק דגים כשרים. וגם הבשר שמגישים כשר. והם גאים על החלטתם זו, כי מבחינה עסקית יש פנים לכאן ולכאן בנושא הכשרות. גם בזה, בני פרידמן לא ביייש את מקורותיו.

■ ראובן בן־צבי

ניורא רז־כקהיה צוללן.

ועכשיו, איזה פסטה מכינים היום?

צילום: רובי קסטרו

לפני שנים היה הקיבוצניק גיורא רז קצין ביחידה ימית מובחרת. אחר כך עסק באלף עיסוק ועיסוק, כצוללן ואחראי על החי בדולפינריום. היה מובטל, היה עסקן, ניהל חנות ספרים, היה גנן. ומה עכשיו: מבשל אוכל איטלקי במסעדה.

לפי תורת ההסתברות על דרכו של איש מיחידה צה"לית מובחרת, אפשר לנחש שבין האפשרויות יהיה משהו כמו "מכירת ידע", או "אימון יחידות דומות בקטמנדו", או איפה־שלא־יהיה. מה שקשה מאוד יהיה לנחש, שאיש כזה יימצא ב"הקיוסק" המחודש של נווה צדק, והוא ...מבשל פאסטה. אחרי שעסק גם במשהו קרוב ל"אימון יחידות דומות בקטמנדו".

גיורא רז. סיפור שמתחיל בקיבוץ גבעת השלושה: מידשאות, בריכה, פרדסים, עגלות עם סוסים, וגם אהבה לים. להגיד שהוא אהב את הים לעומק לא יהיה קלישאה: גיורא הלך לחיל הים, וחיל הים מיקם אותו בקומנדו ימי. מבצע סיני, פעולות שהשתיקה יפה להן עד היום. מהסוג שאין אפשרות להשוויץ. אחד הקיסבולים של קיבוצניק: "מגיעים הביתה לקיבוץ, כל אחד מספר את מעללי הגבורה שלו ואנחנו יושבים ושותקים". רק על אוכל יכלו לדבר. בתקופת אימונים מפשכו בציפת, החברים גילו שיש חיים מחוץ לחבילה. מראות, לדוגמה. אז מדברים על זה או על כך

שגיורא היה שייך לקבוצה הראשונה המצומצמת שטבלה את הראש בשארם, ונשכחה בקסמו.

אחרי הצבא חזר לימודים. גיורא נכה לביולוגיה, אבל הקיבוץ נדרש למורה. הלך להיות מורה. עד שנסיבות אידאולוגיות גרמו לו למצוא את עצמו יום אחד מחוץ לחממה הטבעית הזו. היה סיפור סנסציוני על־אודות בת קיבוץ, שהתאהבה בערבי והודיעה שבכוונתה להינשא לו ולהתגורר אתו בקיבוץ. היו ויכוחים נוקבים ומאבקים קשים. החברה הקיבוצית השמרנית, נגד קבוצה מצומצמת וגיורא בתוכה, שלוחמה על זכויות הצעירה. לבסוף הקיבוץ סרב לקבל את הזוג המעורב, וגיורא הודיע שלא יכול יותר לראות במקום הזה את ביתו.

עזב הקיבוץ קיבל עבודה כצוללן במשמרת מחקרים של הזוג לביולוגיה ימית. שבע שנים במצולות הים והיכן ויסרוסף. כשנגמרו כספי המחקר קיבל הצעה לצאת לאפריקה לעבודה כמתניה קשורה במגנת ובהירבה נסיעות, לצורך ליזוי אתיות באיזורים שונים. רבים מהתכורה הימית שלו מצא את עצמם שוב משתמש משלה בארצות שונות.

שנתיים וחצי באפריקה ועוד שנתיים וחצי באירופה. ובינתיים פתח גיורא גם היכרות עם מזון מארצות שונות, אקלימים שונים, יצורי ים ומאכלי ים, ירקות ומשקאות חריפות ... והחל

דווקא באתיופיה. נאריס־אבנה הביוה: גורים איילקים עוד מזמן והבלטון ואיטריה. יהודים השונים בתנאית על גיסורה היינבה האיכלקי. מסעדותיהם ניצויינות. והגיה לארץ, לנהקים היניים, באילת. המשפחה לא יכלה להצטרף אליו וגיורא עבר לעסקנות. במשך שנתיים היה מזכיר התאחדות הצוללנים. עסק להסדיר חוקית כל הצלילה הספורטיבית, כל ענייני רישוי, בטיחות וביטוח בקורסים לצלילה אזרחית. כשנפתח הדולפינריום, נתקבל כאחראי על האקווריום וכמי שהים וייצוריו הם העיקר שלו, הכיפור הזה היה לאיפתית מיתגשמות חלום. מימוש של ביקורים וביריון ואיבה ומוטיבציה. ווקף לאלו פרנסה. והרי לוי בנאדם מאושר.

"לפני פינוי בינוי היינו ביכיבוך עד הרגע האחרון. הצלחנו ללכוד שני דולפינים. לויתן אחד ואת כל סוגי הדגים כל ים־סוף בכיתוף עם הריינג׳ הים־קוניים, בהיעות הדייג המרתקות שלהם. העלינו צפיפה מאות עם דגים בכתכשכים במיכלי מים". גיורא מספר בהתרגשות על פרק זה בחייו, בו נפגש עם הטיפול בדגים ובדולפינים: "חוויה עמוקה, רגשית אינטלקטואלית. מעוררת מחשבה. יוצרת התייחסות, מערכת יחסים. לדוגמא, אחד המאמנים מנע מדולפין אוכל במשך שלושה ימים, בעונש על שסירב ללמוד תרגיל מסוים. כשסוף סוף החליט המאמן להאכיל את הדולפין, מחשש לחייו, השליך לו דג והדולפין השליך אותו בחזרה. משהו כמו 'לא צריך תשובות שלך'".

לו עצמו היה גם "רומן פרטי עם דולפינה קשת־זינגר". אחרי מאמצים משותפים, כשהצליחה כסימן, ליטפה אותו בסנפירה... אבל מה, הרומן הכללי עם הדולפינריום נסתיים, כאשר העסק התמוטט מבחינה כלכלית. גיורא רז, מובטל. רשום בלישכת העבודה. ושוב התגלגל לעיסוקים שונים: ניהול חנות ספרים, גינון, ובין לבין – ארוחות שערך בביתו. שמען יצא לפניו ועד ל"הקיוסק" של נווה צדק הגיע. כי סעד לשמועה להתפסם היה הבייר אורי ליפשיץ, "כי גרלנו יחד בקיבוץ". רצו לעשות ערב קולינרי מיוחד, ליפשיץ שידך להם את גיורא והוא כזר כסגנון האיטלקי. התוצאה – ביקשו ממנו להישאר.

נשאר. מכין סלט חצילים ופוליטאי ועגבניות עם נכינת מוצארלה במתיחה, פאסטה, סלמון מעושן וקוויאר עם שמנת כמנה עיקרית, קינוח של פירות טריים, מבושלים בישול קצר מאוד ועליהם קרם זאבזיון. ואספרסו עם ספטוקה בודרת. אם מאר־מאר מתאמצים, אפשר לשמוע משם את הים. הוא לא כל כך רחוק. ואולי כן, בשביל מי שמכיר אותו בנסירות התצפית של הדגים.

■ סמדר בת אדם

ישראל Israel
לחיי הספינות
שבדרך
מעריב
BOSCH
SUPER
GERMANY
BOSCH
SUPER
לביצועים טובים יותר
מצת "בוש סופר" נחשב למילה
האחרונה בטכנולוגית המצתים. מאפשר
פעולה חלקה של המנוע הן בנסיעה
איטית והן בנסיעה מהירה. מצת
"בוש סופר" - לאורך זמן, לחסכון בדלק
ולביצועים טובים יותר.
BOSCH
היבואן: לדיקו בע"מ

נמל חיפה חזר לארועי '47

נמל חיפה התחפש ביום שלישי שחלף, למשך שעה קלה, למה שהיה לפני 40 שנה. במעמד נשיא המדינה ואלפי מוזמנים שוחזרה זירת ההתרחשויות בתקופת ההעפלה. "שוטרים בריטיים" הורידו בכוח "מעפילים" מספינות שנלכדו. מיפקדות ה"כלניות" ו"ההגנה", נחשפו בישיבות־המטה שלהן.

מאת אורי אלוני

חים הוא גבול הדמיון. הדיוק הוא אחד לא־חד. על רציף נמל חיפה שיחזרו הכותב חיים חפר והבמאי שי לביא, בעזרת צוות של שתקנים מקצועיים ולמעלה ממאה שחקנים־ניצבים – חתיכת היסטוריה.

שי לביא, שרגיל להעלות מופעים בסדר גודל של אתר צילומי אפוס קולנועי – מתלהב עדיין ממה שהועמד לרשותו, לצורך "לחיי הספינות שבדרך". מופע שיחזור שנות ההעפלה, שפתח את חגיגות וארועי שנת ה־40 למדינת ישראל.

"הארוע התרחש על במה ברוחב של 120 מטר", הוא אומר. תמונות וקטעי התרחשויות הועלו לעיני הצופים – ביבשה, בים ובאוויר. המטרה היתה, להביא את הדברים כאילו הם קורים עכשיו. המקשר בין התמונות היה עיתונאי אמריקני (עודד תאומי), שנשלח על־ידי עתו־ט לסקר את הדראמה האנושית הגדולה. פליטי השואה הנאצית, יהודים ספוגי אימה ותלאות הדרך, מנסים להגיע אל המנוחה ואל הנחלה, אל ארצם.

העיתונאי מספר – והדברים קרו בשטח.

לצורך הכנת החלק הלוגיסטי של החזיון, הסתובבו המפיקים באיזור הנמל, כשהם מחפשים משהו אותנטי, שנותר מאותה תקופה. לאכזבתם הרבה התברר, כי לא נשאר שריד מאף אונית מעפילים. הספינה היחידה, המונחת על החוף, היא זו שבה שוכן כיום המוזיאון להעפלה, "אף על פי", בכניסה לחיפה. אותה, כמובן, לא ניתן להזיז ממקומה.

בלית ברירה גייסו המפיקים כמה ספינות ישנות, בגודל המזכיר אחדות מספינות המעפילים, אותן מצאו ברשות החברה המקיימת את שירותי החובלה והגרר בנמל. הוסיפו להם צבע מאותה תקופה, "הזקינו" אותן במראה והן הותאמו לתפקיד.

את מקום המשחתות הבריטיות מילאו ספינות דבור ישנות של חיל הים, שעליהן הונחו "קונצרטינות" תיל, ממש כפי שהיו על המשחתות וספינות הגירוש הבריטיות.

לצורך שיחזור התלבושות נרתם התיאטרון העירוני של חיפה, שהלביש את "הכלניות", הצנחנים הבריטיים, בכומתות האדומות ומכנסי הזלמן של אז. לפליטים אספו בגדים מרופטים, באופנת אותן שנים. את כלי הנשק של אותה תקופה – סטנים, ברנים, פרבלום, טומיגנים – מצאו במחסן הנשק של חברת הסרטים ג.ג.

שלושה־עשר שחקנים ודרמים מקצועיים מתקופות שונות השתתפו בחזיון: עודד תאומי, מרים גבריאלי, אריק לביא, שושנה דמארי, רבקה רז, אריאל פורמן, אברהם סלקטר, אסי הנגבי, איציק סיידוף, ששי סעד, עמי טראוב וגדעון שירין. את התפאורות מיבשתיות בנת דב בן דוד ואת המוסיקה המלווה הלחין דובי זלצר.

סך הכל, עם אנשי חיל הים, נטלו חלק בהפקה כ־400 איש, והיא נסתיימה במשט של ספינות חיל הים, והמטס ענק של זיקוקי דינור.

ההעפלה – פתיחת השער לעצמאות

"מגילת העצמאות היא המוטיב המרכזי באירועי שנת ה־40 למדינת ישראל. האירועים מיועדים לתת ביטוי לתכנה של המגילה, לשורשיה ולערכיה", אומר יעקב אגמון, יו"ר הוועדה הממלכתית לחגיגות ה־40 למדינת ישראל. בניסיון "למפות" ולהסביר את מרכזיותו של נושא ההעפלה במסגרת זו, הוא שולף את מגילת העצמאות ומצטט. אתה שומע את המלים, וכמו קולו של דוד בן־גוריון מהדהד באוזניך:

"לאחר שהוגלה העם מארצו בכוח הזרוע שמר לה אמונים בכל ארצות פזוריו, ולא חדל מתפילה ומתקווה לשוב לארצו ולחדש בתוכה את חירותו המדינית.

"מתוך קשר היסטורי ומסורתי זה חתרו היהודים בכל דור לשוב ולהאחז במולדתם העתיקה, ובדורות האחרונים שבו לארצם בהמונים, וחלוצים, מעפילים ומגינים"...

ובהמשך: "השואה שנתחוללה על עם ישראל בזמן האחרון, בה הוכרעו לטבח מיליונים יהודים באירופה, הוכיחה מחדש בעליל את ההכרח בפתרון בעיית העם היהודי מחוסר המולדת והעצמאות, על־ידי חידוש המדינה היהודית בארץ־ישראל, אשר תפתח לרווחה את שערי המולדת לכל יהודי"... שארית הפליטה שניצלה מהטבח הנאצי האיום באירופה ויהודי ארצות אחרות לא חדלו להעפיל לארץ־ישראל, על אף כל קושי, מניעה וסכנה"...

חלקה הראשון של מגילת העצמאות, העוסק ברקע להקמתה של מדינת ישראל, מוקדש בחלקו הגדול להעפלה ארצה, למאבק על פתיחת שערי המולדת ועל הצלת שארית הפליטה – כשלב מרכזי בדרך לתקמת המדינה.

"שורה של אירועים" – אומר אגמון – "תבטא את הנושא. דגש מיוחד מושם על מתן ביטוי דראמטי – בהמחשה אור־קולית, אלקטרונית, בשירה, בספרות, בהגות וכתיבה – להעלאת הדראמה מחדש. תשומת לב מיוחדת מוקדשת לפעילות חינוכית ולקרוב הנוער למורשת זאת".

"לחיי הספינות שבדרך" – האירוע המרכזי לציון פתיחת שערי הארץ, שנערך בחיפה ביום ג' שחלף, 13 באוקטובר, מהווה את שיאה של שורת האירועים, הכוללת את שתי תכניות הטלוויזיה ששודרו בראש השנה והוקדשו לאניות המעפילים "אקסודוס", את כנס מעפילי "אקסודוס" וכנס "אף על פי", שייערך באפריל 1988.

אגמון: להנך את הנוער

הטקסט בחיפה מספר את סיפור העלייה לישראל מתום מלחמת העולם השניה ועד פתיחת השערים והעלייה ההמונית. וכן את סיפורו של חיל הים, ששומר על גבולות המדינה וכך מבטיח את העלייה החופשית.

חזיון התקופה הובא בספינות ובשקופיות, בדראמה ובמקרא. אחד משיאיו: עזיבת הבריטים, שיחזור הורדת הדגל הבריטי המקורי, שהיה במשמרת בנמל חיפה ושימש שוב בטקס חגיגי חוזר, אחרי ארבעים שנה...

"קיים ויכוח בשאלה, מה הביא לסילוקם של הבריטים מן הארץ", אומר יעקב אגמון, "וכל אחד מדגיש היבט אחר של המרכיבים, על־פי ניתוחו ההיסטורי והשקפת עולמו: השואה, ההעפלה, המאבק המדיני, המאבק נגד הבריטים בארץ, הסתבכותה של האימפריה הבריטית וכד'. אך עם כל הבדלי המינון, אין ויכוח באשר למקומן של ההעפלה והעלייה כגורמים מרכזיים בסילוקם של הבריטים ובהקמת המדינה".

מרכזיות זו תביאה למתן ביטוי משמעותי לנושא ההעפלה בחגיגות. שנת ה־40. דואר ישראל הנפיק באותו יום חותמת דואר מיוחדת לציון האירוע בנמל חיפה. היתה גם חזרה נרלית של האירוע, בפני אלפי בני נוער, להדגיש, שאין הכוונה רק ל"פגישת מחזור" אלא לתהליך של הנחלת מורשת, לימוד וחינוך: "צעירים רבים אינם יכולים להבין תקופה בה דובר על הסכמת ראשי הישוב לקבל מאה אלף סרטיפיקטים. לצערנו, רוב הנוער אף אינו יודע כלל מה זה סרטיפיקט".

לכן, מושם דגש באירועי שנת ה־40 על תמיות חינוכיות, כיסוי תקשורתי רחב – בטלוויזיה, ברדיו ובעיתונות. ביטוי למגילה, לעצמאות, ל־40 שנות העפלה. ל־40 שנות המדינה.

"לחיי הספינות שבדרך"

"לחיי הספינות שבדרך" הוא שמו של מופע, שנערך ביום ג' שעבר בערב (13 באוקטובר 1987), בנמל חיפה, במעמד נשיא המדינה מר חיים הרצוג, סגן ראש הממשלה ושר החינוך מר יצחק נבון, ראש עיריית חיפה מר אריה גוראל, מפקד חיל הים אלוף אברהם בן־שושן, שרי ממשלה, חברי כנסת ואלפי מוזמנים.

זהו מופע הצדעה למאבק ההירואי של המעפילים והמוסדות בשנים 1945־48 וציון פתיחת שערי הארץ – לכל יהודי באשר הוא.

קדם לו מפגש של 500 מעפילי עליה, מטעם חברת צים, ובמעמד יו"ר הכנסת, מר שלמה הלל.

ליקטנו בחוברת זו מעט מזעיר מן הדראמה והאירועים שהיו באותן שנים, תוך נסיון להתיחסות היסטורית תיאורית ועובדתית.

תודתנו לכל הגורמים ששיתפו פעולה, לאלה שסייעו בידנו ולמפעלים, המוסדות והתרבויות שתרמו ואיפשרו את הופעת המזכרת.

המערכת

השער

עיצוב השער – לפי כרזה למופע של ההעפלה, שעיצב דוד טרטקובר.

ישראל ISRAEL לחיי הספינות בדרך

הפקה: "שיווק" – מוספים מיוחדים במעריב
זאב ויזל/עפר גל
יצחק שדה 37, תל־אביב
טלפונים: 331986, 331936, 332062(03)

בשיתוף עם
מטה חגיגות ה־40 למדינת ישראל

עורך: ישעיהו פורת
עיצוב גראפי: ק. רובוטוס

כתבים:
אורי אלוני, אמיר בן־טל, טלי אמיר,
מאיר הירושלמי, ר. אבי מירב.

תיאום: דודי שחם (מעריב)

ישראל ISRAEL
לחיי הספינות שבדרך

"ההעפלה הפילה את הבריטים"

ההיסטוריון מאיר פעיל טוען, כי האנגלים הבינו, ששני אפיקי החיים העיקריים של העם היהודי בארץ־ישראל, הם העלייה וההתיישבות – ואת אלה הם ניסו לנתק. "אבל התנועה הציונית הפעילה את תורתו של מהטמה גאנדי, בצורה הרבה יותר מוצלחת מגאנדי עצמו. מי שרוצה הוכחה, שההתישבות קובעת גבולות – מעשי הישוב היהודי בתקופת ההעפלה, היא הדוגמא הטובה ביותר עבורו", טוען פעיל, תוך סיכום 14 שנות ההעפלה.

פעיל: ההעפלה הבריעה יותר מכלו

מאת אורי אלוני

בימים אלה שוקד מאיר פעיל על תחקיר, שנועד לשפוך יותר אור על חלקו של הפילים, הזרוע הימית של הפלמ"ח, בתקופת ההעפלה. כמו ארכיאולוג, שאפילו הכד המשוחזר במעט במלואו בידו, אין הוא שקט ומרוצה עד שלא מצא את יתרת־השברים, או שיחזרם על־פי מקורות אחרים.

במיקרו – עדיין אוסף מאיר פעיל עובדות היסטוריות.

במקרו – יש לו היכרות מלאה עם הזמויות, הכוחות, השיקולים וההחלטות, שהכתיבו את ארועי שנות ההעפלה.

מסקנה אחת לפחות, נחרצת וברורה עמו: אפיק ההעפלה היה הכוח החזק ביותר, שהביא לבסוף את האנגלים לוותר על המנדט בארץ־ישראל – ולהסתלק.

אפיק זה היה חזק לאין־שיעור מכל פעולה אחרת – מדינית או אלימה – שנעשתה במסגרת המאבק נגד הבריטים. הסיבה לטראגדיה האנושית של עם רדוף השמדות, של פליטים משתרי־מולדת, היה כוח כה חזק ביצירת דעת קהל עולמית, שהבריטים לא יכלו לעמוד נגדו.

"את הערך החיובי של המאבק הקונסטרוקטיבי, למען עליית יהודים לארץ־ישראל, אפשר לראות בצורה חריפה ביותר, כאשר משווים את תגובות העולם לפעולות ההתנגדות הפאסיבית של המעפילים, מול פעולה כמו תליית שני הסרג'נטים הבריטיים", אומר פעיל. "בעוד כל העולם עקב באהדה אחר מאבקם של המעפילים, פרצו באנגלית הפגנות־אנטישמיות לאחר תליית הסרג'נטים – שנתיים בלבד לאחר שרפת יהודי אירופה".

הבריטים – פוסק פעיל – הבינו מהר מאוד כי שני אפיקי החיים העיקריים של התנועה הציונית הם ההעפלה וההתיישבות. כלומר, עלייתם אינטנסיבית של יהודים לארץ־ישראל וההתיישבות בארץ, כדי להוות עם ואומה ככל העמים. ברגע שהבריטים הבינו זאת – שתי ידי תר מציונים רבים אחרים – הם עשו הכל כדי לחנוק את שני האפיקים הללו. הם הגבילו את העליה ואת רכישת הקרקעות. יום לא סגרו את החברים לגמרי, כדי שלא למנוע את הצעירות הם פוסקו את העיבה רק בשלוש סרגום. בתקוות שהממעל הציוני [illegible] מאי־ספקה.

"מעלנו יותר טוב מ... גאנדי"

"תגובת [illegible]
[illegible]

הציוני. כלומר: הם החליטו להפוך את העימות עם הבריטים, למנוף שיגייס את לחץ דעת הקהל העולמית. לחץ, שהבריטים לא יוכלו לעמוד בפניו. מבחינה זו, הצליח המאבק הציוני, יותר מהמאבק שניהל גנדי בהודו. גנדי, אגב, לא המציא את תורת המאבק הקונסטרוקטיבי. את עיקריו הוא למד מטולסטוי. אולם מי שהגשים את התורה הזו בצורה המוצלחת ביותר – היתה דווקא התנועה הציונית.

"למרבה המזל, ואולי היה זה נס – הצליחה התנועה הציונית לשמור על ארגון המשמעת ובכך להימנע משגיאות דמים ואלימות. היו מקרים, שמפקדי אוניות רבו עם חובלים, שמותר היה להם לשאת נשק על־פי החוק הבינלאומי – השליכו את אקדחיהם למים, בעת עימות עם חיילים בריטיים בלב ים, כדי שלא יתפתו ללחוץ על ההדק ברגע של מצוקה".

לדעת מאיר פעיל, כל מי שמתמצא בהלכות, כי ההתיישבות היא שקובעת גבולות, יכול למצוא דוגמא טובה בפעולות הישוב היהודי בארץ־ישראל בתקופת המנדט וההעפלה.

אולם אם למישהו נדמה, כי פעיל הפך לרמז לפרקליטו של השטן, הוא ממהר להבהיר: "אני פרקליטה של האמת, וכל היסטוריון יודע, שהמימד הקובע בהיסטוריה, הוא הזמן. לא כל מה שטוב ומוסרי לתקופה אחת, חייב להיות נכון ונכון לעשות בתקופה אחרת".

שלושה פרקים בהעפלה

את תקופת ההעפלה רואה פעיל כמתחלקת לשלושה פרקים:

- הפרק הראשון – עד מלחמת העולם השניה, כאשר מעשיים ובמיוחד דחפו יהודים לעלות לארץ־ישראל.
- הפרק השני – בעת מלחמת העולם השניה, כאשר תיקוה או עליית הצלה.
- הפרק השלישי – לאחר המלחמה. זה הפרק שחווה את המאבק הרחב ביותר נגד הבריטים. היה זה גם הפרק האינטנסיבי ביותר, מבחינה מספרית.

בערך שעד תום המלחמה, על ארצות כ־[illegible] אוקי יהודים. הרי שמשנת 1945 ועד 1948 [illegible] עוד [illegible]

(המשך בעמוד הבא)

כך זה התחיל...

ביולי 1934, בנמל פיראוס שליד אתונה, החלה עליה ב' – העליה הבלתי ליגאלית. שם החלה סדרת מבצעי ההעפלה רבי ההוד לארץ־ישראל, שהגיעו לשיאם לאחר מלחמת העולם השניה, בעיקר במבצעי ההעפלה של 65 ספינות, שחתרו אל חופי חיפה עד יפו, מכל רחבי אירופה וגם מצפון אפריקה.

400 סטודנטים יהודים נמצאו אז, ב־1934, במספר בתי מלון בבירת יוון, כאילו לאחר טיול באתרי התיירות של חצי האי הבלקני. למעשה, כולם היו חלוצים יהודים, כולם ממזרח אירופה, שעברו לפני כן הכנה מדוקדקת בקיבוצי ההכשרה. לא היו בידיהם רשיונות עליה, סרטיפיקאטים, משלטונות המנדט הבריטי – ובכל זאת הם החליטו לעלות.

הם היו המעפילים הראשונים.

לאחר מספר ימי שהות בבתי מלון – כותב א. גלעדי בבטאון "עתמול", ביוני 1984 – הופיעו האחראים על מבצע ההעפלה הראשון ובראשם מי שנודע כרב החובל זאב הים, והובילו את הסטודנטים־כביכול, קבוצות קבוצות, לנמל פיראוס.

צעיר שחרחר נתן הוראות בשקט, פקד שלא לדבר אידיש או עברית, לא לשוחח עם צוות האניה "וולוס", לנהוג במשמעת, בסדר ונקיון, לא להדליק מציתים, גפרורים או פנסים על הסיפון בלילה... פקודות אלו הפכו אחר כך לנהל ופקודות־קבע בכל מבצעי ההעפלה.

"בחצות יצאנו למרחבי הים...רובנו היינו בתאים ומעטים על הסיפון. לאחראים על ההפלגה היה מכשיר קשר תשאי עם החוף בארץ־ישראל. הספינה היתה מצויידת במזון לכמה ימים – שימורי דגים, בשר, מצות, ביסקויטים, מים מתוקים...המעפילים אכלו בצימצום, ובלילה [illegible] מאושרים – רקדו ושרו.

סירות ההגנה היטעו את הבריטים

לילה אחד, אחרי כמה ימי הפלגה, כובו כל האורות לפתע, כאשר לספינה הקטנה קרבה סירת מטור. אורות ניצנצו מרחוק – וזה היה האות ש"וולוס" קרבה למעשה לחופי הארץ. במהירות הורדו סירות לים והעולים ירדו בהם [illegible] בשלום לחוף הרצליה. האנגלים לא השגיחו בהם...

האניה התרחקה ללב ים – וכעבור כמה ימים חזרה שוב לחוף. סירות ההגנה היטעו את האנגלים, כאילו הם מתכוונים להוריד את המעפילים שנותרו על ה"וולוס" שוב ליד חוף הרצליה, אך הפעם היא הגיעה מול חוף תל־אביב. בסירות שהורדו מול מוצא הירקון, ליד [illegible] התערוכה המזרח, הורדו שאר המעפילים.

הם פגשו על החוף שיירת גמלים מובילי זיפזיף. המובילים היו לבושים כערבים, אך היו [illegible] אנשי ההגנה. הם העבירו במהירות את המעפילים לבתים בשכונת המעביר, בין רחוב ארלוזורוב וז'בוטינסקי, בקירבת דיזנגוף של [illegible] ושם הם נבלעו אצל מארחיהם.

דיירי השכונה, שזה אך קמה, היו עובדי חברת האוטובוסים המעביר, לימים קואופרטיב [illegible] נשי השכונה כיבדו את הבאים בקפה ולחם, ברנים ושמיכות והלינו אותם על הרצפה [illegible], שטרם נסתיימה בנייתם.

[illegible] באו חברי ההגנה, בראשם בני מחר[illegible] ופיזרו את הבאים, קבוצות קבוצות, בכל [illegible] הארץ...

משה דיין העביר נשק ל...בגדד!

הנוסע באוטובוס שהגיע מפלשתינה, במכנסיים קצרים, עם עין אחת, לא משך את תשומת לבם של השוטרים העיראקים – וכך יכול היה מי שעתיד להיות שר הבטחון של מדינת היהודים, להיכנס לעיראק במדי הצבא הבריטי – ולהחדיר באופן אישי נשק למחתרת המתגבשת בבגדד. יו"ר הכנסת שלמה הלל והשר וחה"כ לשעבר מרדכי בן פורת – מגיבורי העליה ההמונית מעיראק.

מאת מאיר הירושלמי

דיין: בא לעודד את המחתרת

בן־פורת: החיים היו תלויים מנגד

כל מלה בכותרת זו – אמת. אבל כדי שלא תמהרו להסיק מסקנות מרחיקות לכת, נבהיר מיד: מדובר בנשק, אותו הביא משה דיין ז"ל, באופן אישי, לאנשי המחתרת היהודית בעיראק. כאשר זו היתה עדיין בחיתוליה.

מרדכי בן־פורת, מי שעמד בראש המחתרת היהודית בעיראק – במשך תקופה ממושכת יחסית – מדגיש, כי פרט זה פורסם כבר בעבר, "אך משום מה לא נוהגים להזכירו. מדוע? אין לכך הסבר ברור. הנשק שהביא עימו דיין סייע רבות בגיבוש המחתרת ולאימונים".

לפני מלחמת העולם השניה נעשו מספר נסיונות להקמת תנועות חלוציות. אך רק הטבח שנעשה ביהודי עיראק, בשנת 1941, טבח שזכה לכינוי "פרהוד", נתן את הדחף המעשי הרציני – להקמתה של המחתרת. היהודים הבינו, כי אם לא יתארגנו להגנה עצמית – עלול לבוא עליהם טבח נוסף.

לקהילה היהודית בעיראק הגיעו ארבעה שליחים, מתצבא הבריטי: שאול אביגור, עזרא כדורי, אנצו סירני ושמריהו גוטמן. הם הניחו את היסודות להקמתה של המחתרת היהודית.

משה דיין, שגם הוא שירת אז בצבא הבריטי, הצליח לעבור את החידקל באוטובוסים של "אגד" ולהגיע לבגדד ועמו נשק. דיין הגיע במכנסיים קצרים ועין אחת, כפי שהעיד, ולא עורר תשומת לב מיוחדת.

אולם את עיקר מאמציה הופנתה באותם ימים התנועה החלוצית בעיראק – להברחת צעירים יהודים מעיראק לארץ־ישראל. מרדכי בן פורת הצעיר והמישה מחבריו, היו בין הראשונים – עוד בשנת 1944 – שעשו דרכם לארץ. "הנסיעה, דרך צפון עיראק, סוריה ולבנון, ארכה חודש ימים. הגענו לקיבוץ כפר גלעדי ושם החלו צעדי הקליטה הראשונים שלנו על אדמת הארץ".

חלל: נציג חברת תעופה "בריטית"

אנדרטה לזכר הקורבנות

פעילות המחתרת היהודית בעיראק תבעה לא רק יסורי גוף ומאסרים, אלא גם קרבנות נפש. בעוד מרדכי בן־פורת נאנק בבית הכלא, עם יהודה תגר, ששוחרר מהכלא העיראקי לאחר 9 שנות מאסר – נאסרו שני חברי מחתרת נוספים: יוסף בצרי ושלום צלאח ז"ל. להם לא שפר עליהם: שלטונות עיראק החליטו להראות את נחת זרועם. שני היהודים נתלו בבגדד.

האנדרטה, בפתח הכניסה למרכז מורשת יהדות בבל באור יהודה, היא עדות אילמת, לא רק לזכרם ופועלם של השניים, אלא עדות לפעולות חברי המחתרת היהודית בעיראק, בארץ ישראל.

בן פורת נקלט היטב ובשנת 1948, בפרוץ מלחמת השחרור, שירת כמפקד פלוגה. באותה תקופה פתחה תנועת החלוץ בעיראק בפעילות גדולה להברחת יהודים, דרך גבול איראן. בסוף 1949 נתבקש מרדכי בן פורת לשוב, במחתרת כמובן, לעיראק. המשימה: לסייע בהברחות היהודים.

"בעיר עבאדאן פגשתי במרדכי ביבי", נזכר בן פורת, "ובעזרתו עברתי את הגבול לעיר בצרה בעיראק. ביבי קנה לי בגדים של בדואי והתלבושת זו עשיתי דרכי בסירת מנוע לעיר העיראקית.

השוטר העיראקי חשד

"כאשר הגעתי לבצרה, נתפסתי על־ידי שוטר עיראקי, שמיהר להצביע לעברי – מבין כל האנשים שעברו את הגבול – וביקש לדעת היכן משפחתי. הסברתי לו כי אני שלח רגל פרס, הבא להתפלל על קברות הנביאים הקדושים. הוא נתן אמון בדברי, מסרתי לשוטת דרכי בכעל הנות יהודי שגר בצרה ובביתו הסתתרתי במשך שבועיים".

מרדכי בן פורת הגיע לעיראק במטרה שתו[illegible] לגף שני עלמים [illegible] בן מאיר. עד חודש מאי 1950, הצליחו אנשי התנועה החלוצית בעיראק להבריח דרך הגבול לאיראן כ־12,000 יהודים. בן פורת סבור, כי נוכח גל זה של יהודים צעירים, שהצליחו לעבור את הגבול ולברוח מעיראק, לא נותרה לשלטונות עיראק הברירה, אלא לאפשר יציאתם של יהודי עיראק באופן חוקי.

לעיראק הגיע שלמה הלל, כנציג חברת תעופה בריטית, בשם "ניר איסט". הוא הצליח לשכנע את ראש ממשלת עיראק, תאופיק סווידי, להסתייע בחברת התעופה אותה הוא מייצג, כדי להוציא את יהודי עיראק אל מחוץ לגבולות המדינה. שלטונות עיראק לא ידעו כמובן, כי מדובר למעשה בנציג ישראלי.

נתגלתה זהותו של שלמה הלל

ב־19 במאי 1950 נפתח מבצע עזרא ונחמיה, שהעלה ארצה 130 אלף מיהודי עיראק. לחברי המחתרת היהודית בעיראק הגיעו אז השמועות, כי שלטונות עיראק הצליחו לגלות את זהותו האמיתית של שלמה הלל: עובדי שדה התעופה העידו, כי ראו את שלמה הלל "מסתובב" בפרס, בקרב יהודים שם. חברי המחתרת הצליחו לשכנע את שלמה הלל – מי שעתיד להיות יו"ר הכנסת במדינת ישראל – לעלות על המטוס הראשון שעשה את דרכו לקפריסין ומשם לישראל.

על פניו נראית פעילות זו של המחתרת היהודית – עד להוצאתם של יהודי עיראק – פעילות "קלה". אך חברי המחתרת, שאחדים מהם נאסרו ועונו בבתי הסוהר, הם עדות חיה לכך, כי מלאכתם לא היתה קלה.

מרדכי בן פורת, לדוגמא, נעצר ארבע פעמים. "עברתי עינויים קשים, שיני נשברו ובמשך תקופה ארוכה לא הצלחתי לשמוע באוזן אחת. במשך תקופה ארוכה היתה הבולשת העיראקית בעקבותי. הם חיפשו אחר זאקי ונישה נסים. שמות המחתרת שלי. במשך מספר שבועות הסתתרתי בביתו של נעים עבודי (תושב רמת־גן כיום) ויהודים טובים אחרים. אין ספק, הודות למסירותם ולסיכון הרב שנטלו על עצמם, נשארתי בחיים".

חברי המחתרת בעיראק עשו הכל על־מנת להבריח ארצה את מרדכי בן פורת. הם ידעו, כי תפיסתו פירושה מוות. ואכן, במבצע חילוץ מיוחד במינו הצליח מרדכי בן פורת לברוח מעיראק. הדבר היה ב־14 ביוני 1951. בתכנון מדוקדק הביאו חברי המחתרת את מרדכי בן פורת לקרבת שדה התעופה בבגדד. הוא זחל מנוחת לגדרות, בחשיכה הגמורה, והמתין לשעת השין.

באותה שעה, שהה במגדל שדה התעופה רוני ברנט, "נשיא חברת התעופה ניר אסט", אשר השקה היטב את עובדי המגדל במשקאות חריפים. אלה לא הבחינו במעשה סביבם. ובינתיים, מטוס הנוסעים, ובו למעלה מ־120 עולים, עשה דרכו אל קצה המסלול. הטייסים היפנו את זרקורי המטוס לעבר המגדל, במטרה לסנוור את עובדיו. באותה עת נפתחה דלת המטוס, סמנה שלשל חבל – ומרדכי בן פורת טיפס בעזרתו פנימה למטוס. איש מבין הנוסעים לא שם לב למעשה.

רק כאשר היה המטוס קרוב לתחום האווירי של ישראל הודיע הקברניט לנוסעים על "קארה הנכבד", שהצטרף אליהם לטיסה.

נזכר מרדכי בן־פורת (לשעבר שר וחבר כנסת): "כאשר סיפרתי לאמי, רגינה, על כוונתי לנסוע לבגדד, היא נחרדה. שכנעתי אותה, כי זה לא כל־כך נורא, אם אחד מחמשת האחים, שנטלו חלק במלחמת השחרור, לא יחזור הביתה... הסברתי את החשיבות הרבה בנסיעה. כאשר חזרתי לארץ, שיער ראשי מגולח, חבקה אותי אמי בחוזקה ואמרה: 'אמרתי לך, שאני מוסרת אותך – כמו צרור – בידיו של אלוהים, והוא יחזיר אותך אלי'. היא היתה אמא מאושרת".

כעבור חודש וחצי נשא מרדכי את הבקה, חברתו, לאשה. כאות תודה על שליחותו החשאית [illegible] סוכנת לעיראק העניק [illegible] העניר... 250 דולר, לטיול בחו"ל.

סוף סוף קרוב לחוף

ידידה מהאניה לצוק גירוש

לארץ־ישראל כ־86 אלף מעפילים. במילים אחרות: בשלוש שנים האחרונות עלו יותר מפי שניים מאשר בעשר השנים הקודמות!

במורשת ההעפלה המוקנת מדור לדור – אין מוענק משקל מספיק לחלקו של הפלי"ם, סבור פעיל. כיום ברור, כי אלמלא הוכשרה עתודת הפלי"ם – היה נוצר צוואר בקבוק בנמלי אירופה, מחוסר כוח אדם מיומן, שיוכל להשיט את ספינות המעפילים, או לפחות להתלוות אליהן.

תרומתו המכרעת של הפלי"ם

הפלי"ם לא הוקם בדרך של נס. המוסד לעליה ב', שתאם את פעולות ההעפלה, ראה מיד לאחר המלחמה את הצורך הדחוף בהכשרת אנשי־ים, ומימן את קורסי החובלים של אנשי הפלמ"ח, שהתנדבו להפוך לימאים. שנתיים לאחר שהוקמה הפלוגה הימית, כבר עמדו לרשות המוסד לעליה ב' 400 ימאים כשירים.

בוגרים אלה נשלחו ללוות את העולים מאירופה ובהתחשב בכך שהיה קושי לגייס רבי חובלים זרים, שפחדו מן האיום הבריטי שייאסרו עם הגיעם לחופי הארץ – קשה להניח, כי גל העליה היה מגיע למימדים כאלה, ללא תרומתם של אנשי הפלי"ם.

על משקלו של המאבק למען ההעפלה, בלחץ שהופעל על ממשלת בריטניה, לומד פעיל גם מתוך עיון בפרוטוקולים של הקבינט הבריטי באותן השנים. העיון מגלה, שלא עבר שבוע מבלי שהנושא העסיק את חברי הקבינט. "הבריטים היו מסוגלים לשלוח משחתות ולעצור את הספינות בלב ים. הם שלחו אנשי מודיעין לאירופה, כדי לעקוב אחר התארגנויות לעליה בנמלי הים התיכון. אולם הם לא הצליחו להדוף את תגובות דעת הקהל העולמית נגדם.

"צריך לזכור, כי היו אלה החודשים והשנים שמיד לאחר המלחמה, ואי־אפשר היה לפתור את הבעיה הזאת בצורה רוחנית. אוניות המעפילים לא היו אוניות אויב ואי־אפשר היה לחסל אותן על־ידי טיבוע. לכן, מבחינת הבריטים, היה זה מצב של מצוקה נוראה. אילו העלימו עין, היה הדבר מתפרש על־ידי הערבים ככניעה לציונים – והיה מעודד את המעפילים. כאשר גורשו המעפילים למחנות מעצר – קוממו נגדם האנגלים את דעת הקהל העולמית".

הנסיון לפתות את האמריקנים

אגב, אחד הנסיונות הבריטיים, להסיר מעליהם את הלחץ ולהניח את הבעיה לפיתחה של מעצמה אחרת – היה בפנייה לארצות־הברית, לקלוט את היהודים, פליטי השואה. הבריטים ניסו לשכנע את האמריקנים, כי מדובר בסך־הכל בכרבע מליון יהודים, שיובלעו בתוך 170 מליון אמריקנים. אולם הממשל האמריקני דחה את הפנייה. הנימוק: הכלכלה האמריקנית היתה צפויה למשבר, בשל מיתון התעשיה לאחר המלחמה. מליוני חיילים אמריקנים שבו מהמלחמה וחלק הביאו אתם נשים, שנשאו באירופה. קבוצה נוספת של מהגרים, קטנה יחסית ככל שתהיה, עלולה היתה להוסיף נטל חברתי כלכלי.

על רקע זה המשיכה ההנהגה הציונית ללחוץ לפתרון אחד: יישוב היהודים בארץ־ישראל. אירופה הנוצרית, שמצפונה העיק עליה, בשל מה שארע לעם היהודי בזמן המלחמה – תמכה בדרישה זו, ולא היתה מוכנה לתת גיבוי לאינטרס הבריטי בארץ־ישראל.

"שוב הוכח", אומר פעיל, "כי למצפון יש כוח ולמוסר יש עוצמה. לעולם לא תצליח לגרום לחייל להילחם, אם לא תשכנע אותו קודם לכן – בצידקת מלחמתו".

האשה הכל־יכולה בשמלה השחורה

"כל פעם [illegible] יצאה [illegible] העולים [illegible] יהודיה [illegible] מהארץ [illegible] נוצרים [illegible] הסניורה [illegible] הכנה לה[illegible]"

עדה סרני: אתגר גם לנוער של היום

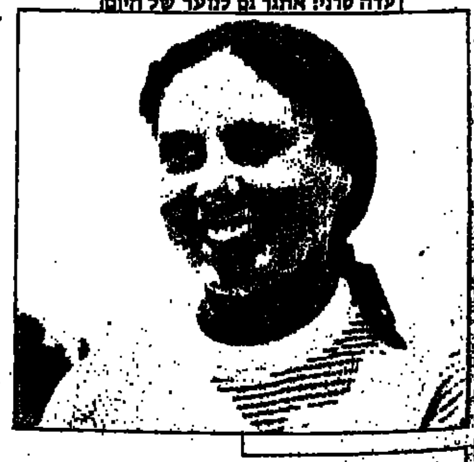

מאת טלי אמיר

"בעיני נראתה עבודתי תמיד כהליכה בשדות מוקשים. לעולם אי־אפשר לדעת מתי ואיפה יתפוצץ מוקש". כך מתארת עדה סרני, מי שהיתה מפקדת עליה ב' באיטליה, את פעילותה רבת ההרפתקאות והסיכונים, עם הרבה מתח, סוכנים חשאיים ובעיות. הדברים נכללים בספר "ספינות ללא דגל", שראה אור לפני 12 שנה, בהוצאת "עם עובד".

גם היום, במרחק של 40 שנה, אי־אפשר שלא להתפעל ממעשיה של אותה אשה מיוחדת, שנהגה להציג עצמה כמי שעובדת בארגון חעליה תמחתרתי של פליטים יהודים מאיטליה.

כיום, בגיל 92, היא עדיין עירנית ומסוגלת לחיזכר בפרטי־פרטים מימי פעילותה, שבחלקם נותרו עלומים. העברית שלה עדיין במבטא איטלקי מתנגן והיא נראית כמו סניורה איטלקית מהמעמד הגבוה.

ביולי 1945 נשלחה מהארץ למולדתה, איטליה, כאילו כדי לנהל שם מועדונים לחיילים יהודיים, במסגרת מבצע של הועד למען החייל. זו היתה כסות. למעשה, נשלחה לארגן משם את העליה הבלתי ליגלית, את מבצעי ההעפלה.

בצד המבצעים שלשמם יצאה, ניסתה גם לגלות את עקבותיו של בעלה, אנצו סרני, אחד מחבורת הצנחנים שנשלחה מהארץ, בעיצומה של מלחמת העולם השניה, כדי לצנוח מאחורי קווי הגרמנים. אנצו יועד למבצע של האינטליג'נס הבריטי, כמו חנה סנש, חביבה רייק ואבא ברדיצ'ב. כמוהם, לא חזר. עקבותיו נעלמו.

אלא שאת שליחותה הפרטית סיימה עדה סרני, כאשר קיבלה אחר חיפושים מרובים העתק ממסמך שהוצא במחנה הריכוז הנאצי דאכאו, שבו גם צויין תאריך מותו של אנצו ז"ל.

עד אפריל 1947 היא היתה יד־ימינו של יהודה ארזי, מפקד עליה ב' באיטליה. כשעזב, היא נבחרה למלא את מקומו. כשנפרדו, אמר לה ארזי: "אני בטוח, שהעבודה כאן תתקדם יפה, אבל אינני מקנא בך. בהצלחותיך יתברכו רבים, בכשלונות יאשימו רק אותך".

האשה שפיקדה על גברים

והוא צדק – כמה שצדק. לא מעטים מבין הישראלים שעבדו בשליחות זאת לא אבו לקבל את העובדה, שאשה תפקד עליהם. הם לא יכלו לעכל את המצב, שלה יש קשרים אמיצים וביכולתה לארגן ללא קושי מבצעים מסובכים למדי, הנוגעים לאניות, למקום ההפלגה, לבירור פרטים טכניים כמו עומקי המים וליצד מעבירים את הפליטים־העולים לספינות, מבלי שייעצרו בידי המשטרה.

היו אמנם מי שהודו, כי בתחום הפוליטי של העבודה אין ולא יהיו לה מתחרים. בנושאים אחרים היו יותר מדי חילוקי־דעות שנותרו כמשקעים. היא מסרבת עד היום לדבר עליהם. מכנה זאת "בעיית מנהיגות" וקובעת: "למה להזכיר דברים שנשכחו מכבר. עברו כל־כך הרבה שנים מאז. אפשר לראות את חצי הכוס המלאה".

היא יצרה באיטליה קשרים מדיניים אמיצים עם הדרגים הבכירים ביותר של הממשל, הצי והמשטרה. "היו לי שיטות מיוחדות בעניין הזה. לא היססה להציג עצמה בשמה המלא ולחשוף מיד את תפקידה, כשנפגשה עם אישים רמי דרג, כשנזקקה לעזרתם הדחופה. כך קרה, למשל, כשפגשה אדמירל, שגרם לעליה ב' קשיים וצרות רבות – והצליחה בשיחה עמו "להסותו לדהך הישר", ששינה את התייחסותו השלילית למבצעי העלית.

פעם פגשה את ראש ממשלת איטליה באותם ימים, דה־גאספרי. הוא שאל: "מה שאתם מבקשים מאיתנו למעשה הוא שנסייע לכם להשיג נצחון בארץ־ישראל. מה האינטרס של איטליה בנצחון כזה?" היא הסבירה לו ארוכות, בשפתה העשירה, והוא השתכנע ושאל: "נו טוב, מה עלינו לעשות למענכם?" עדה סרני: "לעצום עין, אם אפשר שתי עיניים, לגבי פעולותינו באיטליה".

האיטלקים עצמו עיניים

ואמנם, האיטלקים עצמו עיניים רבות ועדה עשתה הכל כדי שלא לסבכם, גם בספרה לא הזכירה שמות של אישים שונים, שהיו מעורבים במבצעים, מאחר שהם עדיין תופסים עמדות מפתח בצבא ובחיים הפוליטיים של איטליה.

בראיון לטוריה ברצקי, שפורסם ביומים ולילות" במעריב, במאי 1975, היא אמרה: "אחרתי מאד באותה תקופה וגם אחראית, שאף אחד לא יסבול משום שעזר לנו. מעולם לא סיפרתי ואף פעם לא ניסיתי לקבל ממישהו משהו, שלא יכול היה לתת. השתדלתי תמיד, שהאיש הגבוה יורה לנמוך ממנו בדרגה. לא נתתי באקשישים, כי הרגשתי שזה משפיל את הנותן וגם את המקבל".

בניגוד למעפילים אחרים במבצעי ההעפלה, שהשתמשו בשמות שאולים ובמסמכי זהות מזויפים, היא היתה תמיד עדה סרני. אך נאחרה שלא לבוא בקשרים עם אנשים רבים מדי. הפליטים־המעפילים שהעלתה על הספינות, שיצאו לדרכם מאיטליה, כלל לא הכירוה. אלו שנתקלו בה ידעו רק שהיא "הסניורה", או "הגברת בשמלה השחורה".

אחד מן העולים באותם ימים תיאר אותה כך: "לא ידענו מי הגברת. אניות, שהיא יהודיה איטלקיה וגם אנירו, שהיא מארץ־ישראל. אף התלחשו, שהיא בעצם איזו אדוקת נוצריה. רק דבר אחד ידענו, שכאשר הופיעה בשמלתה השחורה, היה זה אות, שהנה קרובה ההפלגה נוספת של ספינת מעפילים לארץ־ישראל. מעולם לא נאמר לנו מה הקשר שלה עם ההפלגה, אבל תמיד כשהופיעה היתה הפלגה"...

פעולותיה של עדה סרני באיטליה התמקדו בגיוס כספים, יש מאין, ברכישת אניות, בשיגור מטוסים ליעדים שנבחרו, במציאת נמלים לביצוע ההפלגות החשאיות, בארגון מחנות הכנה ארעיים, בחיפוי על שאר חברי הצוות שפעל עמה, בטישטוש עקבותיהם של חבריה, שנאלצו להימלט מפני המשטרה והתוק ובעיקר בארגון מבצעי ההתחמקות מהבריטים.

היא נאלצה לא אחת לגייס את כל כושר ההמצאה וההצגה שלה במבצעים הללו. אף ישבה שלושה ימים בכלא על מעשייה. היא הפעילה קבלנים מקומיים, שכונו הגוץ והשנע, ואלו הכינו את אניות המעפילים להפלגות. על כך שולם להם לפי תעריף שנקבע מראש. לא כל ראשי ההעפלה היו תמימי דעים עמה, שקבלנים אלו ראויים שיעבדו עמם.

אבא התלהב מתנועת השחרור

היא נולדה בביתו של אסקרלי, סוחר אמיד ומכובד מאד בקהילתו וגם מחוצה לה, שהתעניין בהסטוריה וליד מיטתו היה מונח דרך קבע ספר התנ"ך. הוא התייחס אליו כאל ספר הסטורי. אביה היה ממעריצי תנועת השיחרור האיטלקית. היא נולדה בתקופת הזוהר של החילוניות באיטליה והיהודים השתתפו בהתלהבות רבה במעללי תנועת השיחרור הלאומית של ארץ זו. כולם היו כמובן חילוניים. האב היה גאה מאד במוצאו היהודי, ביחוסו העתיק.

בראיון למעריב סיפרה, כי בימי חייו של אביה לא ביקרה מעולם בבית הכנסת ולשם נכנסה לראשונה, כשהיתה רק בת 16, לאחר שהכירה את אנצו והחלה לקשור את חייה עמו.

עדה ואנצו היו שני היהודים היחידים באותה כתה בבית הספר, ובכל זאת לא חשה באנטישמיות. "אני אכרת היטב את סבתי, שהיתה בין אלו שיצאו מן הגיטו היהודי העתיק ברומא, כשנהגה לומר: הם, הקאתולים, נזכרים בנו רק בשביל לעשות לנו רע. כן נהגה לומר, כי על היהודים להחזיק תמיד ברשותם שקית מלאה מטבעות זהב, שישמשו אותם בעת בריחה. אלו מימרות שנולדו מנסיון של שנים רבות של חיים עם לא יהודים".

ב־1938 התנצרו רוב בני משפחתה, לאחר שמוסוליני חוקק את חוקיו האנטי־יהודיים, בהשפעת ידידו היטלר. "אבל כיום, בני משפחתי שנותרו באיטליה רחוקים מן הקאתוליות ממש כמו שהם רחוקים מהיהדות".

ב־14 במאי 1947 יצאה האחרונה באניות הצי ללא דגל, שהפליג בים התיכון במשך שלוש שנים והביא לחופי הארץ מאות אלפי מעפילים. כשסיימה את תפקידה בתחום הזה – חזרה לחיים פרטיים.

ויש לה, לאשה המופלאה הזאת, עתירת הנסיון המעללים, גם מסר לדור הצעיר: "העולם רץ אחרי המנצח. מיותר לחלום, שפעם יהיה אחרת. כך זה בטבע. לצעירים של ימינו יש אתגרים רבים, לא פחות מרשימים ומרתקים ותשובים מאלו שהיו לנו, לפני עשרות שנים. חשוב שהנוער שלנו ירגיש בזה, יעמוד במבחנים הללו, יסבול מזה – וגם יהנה מזה".

141 אניות מעפילים (1934–1948)*

מס' סד'	שם האוניה	תאריך	מספר העולים	ארץ המוצא	הערות מקום העליה
.1	וילוס א'	יולי 1934	350	יוון	איזור ת"א
.2	אוניון	אוג' 1934	117	יוון	איזור ת"א
.3	וילוס ב'	ספט' 1934	350	בולגריה	המעפילים חזרו לאירופה
.4	אף-על-פי	13 אפר' 1937	15	יוון	חיפה
.5	אף-על-פי	ספט' 1937	54	אלבניה	בנימינה
.6	פוסידון א'	12 ינו' 1938	65		מצפת הים
.7	אף-על-פי	מרס 1938	96	יוון	טנטורה
.8	ארטימיזיה א'	25 אפר' 1938	128	יוון	
.9	פוסידון ב'	25 מאי 1938	65	יוון	
.10	אף-על-פי				
.11	אף-על-פי מח"כ	יוני 1938	381	יוון	בנימינה
.12	אף-על-פי				
.13	ארטימיזיה ב'	23 יולי 1938	157		
.14	דראגא א'	אוק' 1938	180		
.15	אטרטו א'	30 נוב' 1938	300	איטליה	שפיים
.16	דראגא ב'	דצמ' 1938	550		
.17	אלי	דצמ' 1938	340	אוסטריה	
.18	ג'יפו א'	5 דצמ' 1938	734		
.19	דלפה	דצמ' 1938	250		
.20	אטרטו ב'	15 ינו' 1939	300	איטליה	שפיים
.21	קאטינה	6 פבר' 1939	800	רומניה	
.22	אטרטו ג'	20 פבר' 1939	300	איטליה	צפון ת"א
.23	אטרטו ד'	15 מרס 1939	378	איטליה	צפון ת"א
.24	סנדו	מרס 1939	270	רומניה	
.25	אסימי	11 אפר' 1939	470	רומניה	
.26	ג'יפו ב'	16 אפר' 1939	750		טבעה דרומית לכרתים
.27	אנייא ג'יורי	22 אפר' 1939	400	איטליה	נבי רובין
.28	אטרטו ה'	23 אפר' 1939	408		הרצליה
.29	אטרטו ו'	30 אפר' 1939	337		הרצליה
.30	אסטיה	אפר' 1939	699		הרצליה
.31	אגיאוס ניקולאוס א'	18 מאי 1939	300	רומניה	נתניה
.32	קרליצה-מריה	מאי 1939	350		
.33	אטרטו ז'	28 מאי 1939	400	יוון	נתפסה
.34	דימיטריוס	7 יוני 1939	244		
.35	ליזל	3 יוני 1939	921	רומניה	
.36	קולורדו	14 יוני 1939	379	יוגוסלביה	
.37	אסתיר (מרסים)	28 יוני 1939	724	רומניה	חוף מגדל
.38	לוס פרלוס (מארמארס)	1 יולי 1939	370	רומניה	
.39	ניקו	יולי 1939	560	פיומה	נתניה
.40	קולורדו	28 יולי 1939	377		
.41	רודניצאר א'	10 אוג' 1939	305	בולגריה	נתניה
.42	דורה	12 אוג' 1939	480		
.43	רים	19 אוג' 1939	600	רומניה	טבעה ליד רודוס
.44	אגיאוס ניקולאוס ב'	19 אוג' 1939	795	יוון	נתניה
.45	פאריטה	22 אוג' 1939	850	רומניה	ת"א
.46	אתירוס	אוג' 1939	650		
.47	קרוטובה	אוג' 1939	650		
.48	מריצולי	אוג' 1939	700		
.49	פרוסולה	3 ספט' 1939	654	רומניה	העולים הועברו לטייגר היל
.50	טייגר היל	1 ספט' 1939	1417	רומניה	ת"א
.51	רודניצאר ב'	16 ספט' 1939	371	רומניה	נתניה
.52	נעמי יוליה	25 ספט' 1939	1130	רומניה	נתפסה
.53	רודניצאר ג'	14 נוב' 1939	457	רומניה	נתניה
.54	אורין	8 ינו' 1940	728	רומניה	
.54א	הילדה	23 ינו' 1940	677	רומניה	
.55	סקריה	11 פבר' 1940	2400	רומניה	
.56	פנציו	מאי 1940	500	רומניה	טבעה ליד האי קמילוניסי
.57	ליבר טאס	13 יולי 1940	700	בולגריה	
.58	פאסיפיק	1 נוב' 1940	1100	רומניה	הועברו לפטריה
.59	מילוס	3 נוב' 1940	671	רומניה	באוניה פטריה. לאחר האסון הורשו הניצולים להשאר בארץ.
.60	אטלנטיק	24 נוב' 1940	1880	רומניה	המעפילים גורשו למאוריציוס
.61	סלבדור	דצמ' 1940	180	בולגריה	טבעה ליד הדרדנלים
.62	דראיאן ב'	19 מרס 1941	800	רומניה	
.63	סטרומה	פבר' 1942	769		טבעה ליד הבוספורוס
.64	מיקרול	ספט' 1942	120		
.65	לילי	אוג' 1943			טבעה בין קפריסין ותורכיה ללא מעפילים
.66	מילכה א'	מרס 1944	239		
.67	מריצה א'	אפר' 1944	224		
.68	מילכה ב'	מאי 1944	517		
.69	מריצה ב'	מאי 1944	318		
.70	קזבק	יולי 1944	735		
.71	מריצה ג'	יולי 1944	308		
.72	בולבול	אוג' 1944	410		
.73	מפקורה	אוג' 1944	394		טבעה בים השחור
.74	צלח א-דין	נוב' 1944	547		
.75	טאורוס	דצמ' 1944	958		
.76	דלין	28 אוג' 1945	35	איטליה	קיסריה
.77	נתן א'	4 ספט' 1945	79	איטליה	קיסריה
.78	גבריאלה	9 ספט' 1945	40	יוון	קיסריה
.79	סמר א'	17 ספט' 1945	168	איטליה	שפיים
.80	נתן ב'	1 אוק' 1945	73	איטליה	שפיים
.81	סמר ב'	22 אוק' 1945	174	איטליה	שפיים
.82	ברל כצנלסון	22 נוב' 1945	211	יוון	שפיים — נתפסה לאחר הורדת העולים
.83	חנה סנש	25 דצמ' 1945	252	איטליה	נהריה
.84	אנצו סירני	17 ינו' 1946	900	איטליה	נתפסה והובאה לחיפה
.85	ויגנייט	26 מרס 1946	238	איטליה	נתפסה והובאה לחיפה
.86	תל-חי	27 מרס 1946	736	צרפת	נתפסה והובאה לחיפה
.87	מכס נורדאו	13 מאי 1946	1666	רומניה	נתפסה והובאה לחיפה
.88	אליהו גולומב	13 מאי 1946	1014	איטליה	נתפסו ב-לה-ספציה
.89	דב הוז	13 מאי 1946		איטליה	המעפילים הגיעו ברשיון
.90	חביבה רייק	8 יוני 1946	462	יוון	נתפסה והובאה לחיפה
.91	יאשיהו וג'ווד	27 יוני 1946	1257	איטליה	נתפסה והובאה לחיפה
.92	בירייה	1 יולי 1946	999	צרפת	נתפסה והובאה לחיפה
.93	הגנה	29 יולי 1946	2678	יוגוסלביה	נתפסה והובאה לחיפה
.94	החייל העברי	31 יולי 1946	510	בלגיה	נתפסה והובאה לחיפה
.95	ינור	11 אוג' 1946	754	צרפת	נתפסה וגורשה לקפריסין
.96	הנריטה סולד	12 אוג' 1946	536	יוון	נתפסה וגורשה לקפריסין
.97	כתריאל יפה	13 אוג' 1946	604	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.98	כ"ג יורדי הסירה	15 אוג' 1946	790	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.99	עמירם שוחט	16 אוג' 1946	183	איטליה	קיסריה
.100	ארבע החרויות	2 ספט' 1946	1024	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.101	פלמ"ח	22 ספט' 1946	611	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.102	ברכה פולד	22 אוק' 1946	806	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.103	לטרון	1 נוב' 1946	1275	צרפת	נתפסה וגורשה לקפריסין
.104	כנסת ישראל (הפרי העברי)	26 נוב' 1946	3845	יוגוסלביה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.105	רפיח	7 דצמ' 1946	785	יוגוסלביה	טבעה ליד האי סירינה
.106	למרב	9 פבר' 1947	647	צרפת	המעפילים הועברו לקפריסין נתפסה וגורשה לקפריסין
.107	המעפיל האלמוני	16 פבר' 1947	796	צרפת	נתפסה וגורשה לקפריסין
.108	חיים ארלוזורוב	27 פבר' 1947	1348	שוודיה	עלתה לחוף בת גלים והמעפילים גורשו לקפריסין
.109	בן הכט (אבריל)	8 מרס 1947	600	צרפת	נתפסה וגורשה לקפריסין
.110	שבתאי לוזינסקי	12 מרס 1947	823	איטליה	עלתה לחוף ניצנים. המעפילים גורשו לקפריסין
.111	מולדת	29 מרס 1947	1563	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.112	תיאודור הרצל	13 אפר' 1947	2641	צרפת	נתפסה וגורשה לקפריסין
.113	שאר ישוב	23 אפר' 1947	768	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.114	התקווה	17 מאי 1947	1414	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.115	מורדי הגיטאות	24 מאי 1947	1457	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.116	יהודה הלוי	31 מאי 1947	399	אלג'יר	נתפסה וגורשה לקפריסין
.117	יציאת אירופה תש"ז (אקסודוס)	18 יולי 1947	4530	צרפת	נתפסה וגורשה לגרמניה
.118	חללי גשר א-זיב	28 יולי 1947	685	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.119	שיבת ציון	28 יולי 1947	411	אלג'יר	נתפסה וגורשה לקפריסין
.120	אף-על-פי-כן	27 ספט' 1947	434	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.121	גאולה	2 אוק' 1947	1388	בולגריה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.122	מדינת היהודים	2 אוק' 1947	2664	בולגריה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.123	קדימה	16 נוב' 1947	794	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.124	עליה	15 נוב' 1947	182	צרפת	נהריה
.125	הפורצים	4 דצמ' 1947	167	צרפת	תל-אביב
.126	לא תפחידונו	22 דצמ' 1947	850	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.127	כ"ט בנובמבר	28 דצמ' 1947	680	צרפת	נתפסה וגורשה לקפריסין
.128	האומות המאוחדות	1 ינו' 1948	537	איטליה	נהריה
.129	קיבוץ גלויות	1 ינו' 1948	15239	בולגריה	לאחר משא ומתן הפליגו ישירות לקפריסין לפי הסכם.
.130	עצמאות	1 ינו' 1948			
.131	הל"ה	31 ינו' 1948	274	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.132	ירושלים הנצורה	12 פבר' 1948	670	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.133	לקוממיות	20 פבר' 1948	699	צרפת	נתפסה וגורשה לקפריסין
.134	בונים ולוחמים	28 פבר' 1948	1002	יוגוסלביה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.135	יחיעם	28 מרס 1948	769	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.136	טירת צבי	12 אפר' 1948	798	איטליה	נתפסה וגורשה לקפריסין
.137	משמר העמק	24 אפר' 1948	782	צרפת	נתפסה וגורשה לקפריסין
.138	נחשון	26 אפר' 1948	550	צרפת	נתפסה וגורשה לקפריסין
.139	לנצחון	17 מאי 1948	189	איטליה	תל-אביב
.140	מדינת ישראל	17 מאי 1948	243	איטליה	תל-אביב
.141	קרב עמק איילון	29 מאי 1948	706	איטליה	תל-אביב. הועברו לקפריסין [illegible]

*הרשימה לקוחה מספרו של מרדכי נאור "ההעפלה" בהוצאת משרד הבטחון.

עמוד זה הופק באדיבות חברת "[illegible]"

"העיר המאורגנת" הפגינה ועודדה

בשנות ההעפלה הסוערות עמדה העיר חיפה במרכז האירועים. ראשיה עמדו גם בראש המאבק ההפגנתי כלפי חתיילים הבריטים. די היה בטלפון אחד, או בהודעה של רץ, כדי להוציא מאות עובדים ממקומות עבודתם – להפגנה המונית. חיפה נתנה גם קורבנות בנפש – וסייעה לקלוט את העולים, שהצליחו להערים על הבריטים.

מאת ר. אבי מירב

המאבק על העלייה לארץ־ישראל, בשנים 1945־48, על פתיחת שערי הארץ בפני ניצולי השואה וזכות העקורים להגיע לחוף מבטחים - לא פסח גם על חיפה. עיר הכרמל, העיר המאו־רגנת ביותר בארץ־ישראל, שיתפה עצמה לא אחת במאבק זה, וחיה את חייה באותם ימים, כמו הישוב כולו - בסימן מאבק האיתנים על זכותם של רבבות המעפילים לבחור לעצמם מולדת.

חיפה, שהיתה באותם ימים שער העלייה הראשי של ניצולי השואה, ידעה שעות של הת־רוממות רוח, ליכוד ונחישות לסייע, בדרכים שעמדו לרשותה במאבק הזה, שהתנהל לא אחת בין גלים סוערים ומול כוחות עדיפים של בריטניה הגדולה.

"זו היתה שעתה יפה של חיפה". נזכר היום שמואל ביאליק, שהיה אז ממונה על הפעלת ההמונים מטעם ההגנה, בכל הנוגע למאבקים הציבוריים נגד הספר הלבן, גירוש המעפילים ויצירת עימותים עם הצבא הבריטי עד כדי הפ־רות עוצר המוניות. הרבה הפגנות, ירידות מאו־רגנות לנמל, סיוע בקליטת עולים, שהצליחו לפ־רוץ את ההסגר הבריטי האכזרי – כל אלה היו מהפעילויות שחיפה חוותה אז על בשרה.

"כשהיה צורך", אומר שמואל ביאליק, "יכול־נו להוציא לפעולה ציבורית אלפים רבים, חברי ההגנה וכאלה שלא נימנו על שורותיה. אחר הפריצה ממחנה המעפילים בעתלית, עלו אל־פים מתושבי חיפה בשבילי הכרמל, לכיוון בית־אורן, כדי להתערבב בין העולים ולהקשות על זיהויים על ידי הבריטים".

שמואל ביאליק עצמו ועוד אחד מאנשי ההג־נה באותו מבצע, נעצרו על ידי הבריטים, שחש־בום לפורצים מעתלית. "די היה באותם ימים בשיחת טלפון למפעל זה או אחר, ומיד נמצאו עשרות ומאות, שמילאו את האוטובוסים שנ־שלחו אליהם – והתייצבו לפעולה. חיינו אז בסימן העלייה, ואם כי לא יכולנו למנוע גירו־שים, או תפיסת אניות עם שארית הפליטה, פעלנו בשטחים במיגוון מלשורים".

כשהגיעה אניית המעפילים הגדולה "אקסו־דוס" לנמל חיפה, אחרי קרב איתנים עם הברי־טים, הם חששו מתהומות בחיפה. הנמל נסגר והדרך הראשית אל העיר התחתית נחסמה על־ידי הבריטים. ההגנה החליטה לפעול וברח־בת בית הקרונות נאספו אז למעלה מ־10,000 חיפאים, ששמעו דברי עידוד והזדהות מפי אבא חושי המנוח. ההוראה היתה, להגיע אל שערי הנמל, כדי לעודד את עולי "אקסודוס" ולתת להם להבין, שאינם לבד.

הבריטים ירו מעל לראשים...

מאחר שהדרך הראשית היתה סגורה, צעד הקהל הגדול הזה, בראשו אבא חושי, דוד בר־רב־האי, שמואל ביאליק, הרב הראשי יהושע קניאל וכל חברי "ועדת המצב" לעבר רחוב שבתאי לוי, במטרה להגיע לנמל בדרכי עקיפין. ההמונים נשאו ספרי תורה, את דגלי הלאום ודגלים שחורים.

כשהגיעה ההפגנה עד למקום שבו שוכן כיום מוזיאון חיפה, היא נחסמה על־ידי הצבא הב־ריטי, שחייליו החמושים מכף רגל ועד ראש מכ־ונים שתי מכונות ירייה לעבר הצועדים. קצין בריטי תבע מהקהל להתפזר וביקש לדבר עם המנהיגות. אבא חושי פקד על ביאליק לצאת לע־בר הקצין וזה הזהיר שנית ותבע לסגת תוך עשר דקות. ביאליק הודיע: לא נתפזר, אתם יכולים לירות. הקצין המופתע הזהיר פעם נוס־פת, כשהוא מטיל את האחריות לשפיכות דמים אפשרית – על מארגני וההפגנה.

דבר לא עזר וההפגנה החלה להתקדם לעבר הנמל. הקצין עמד בדיבורו, נתן פקודת אש וכ־דורים מנשק אוטומטי נורו מעל לראשי המפגי־נים, שרבים מהם נשכבו על הארץ. רבה הראשי של חיפה, אבא חושי וביאליק עם עוד מאות נוספים נשארו לעמוד.

"לא היתה ברירה", נזכר שמואל ביאליק, "אבל לא היתה בריחה. ההוראה למפקדי הקטעים היתה לרדת לנמל בסימטאותיה המתפתלות של העיר התחתית". ואמנם, אלפים הגיעו עד שערי הנמל הסגורים, כשהם נושאים דגלים, קוראים סיסמאות וחוזרים כלעומת שבאו, אחרי שירת התקווה אדירה.

אבא חושי: הוא נתן את ההוראה...

עובדת הטכניון – נהרגה

והיו אירועים לא פחות מסעירים, כשנקראו למשל תושבי חיפה למחות נגד הספר הלבן, טקסי שריפת הספר הלבן והפגנות סוערות כל אימת שאניית מעפילים התקרבה לחופי הארץ. האניה "חיים ארלוזרוב", שעלתה על שרטון בחוף בת־גלים, זכתה גם היא לקבלת פנים חיפאית טיפוסית של המונים, שעזרו לעולים להתערבב עם אנשי המקום, מה שמנע מעצרם של רבים מהם.

אך לא כל הפעולות עברו ללא פגיעות – וחי־פה שילמה גם בדמים על פעילותה. בהתקרב אחת האניות לעבר חופי הארץ הכריזו הברי־טים, מחשש למהומות והפגנות, על עוצר בעיר. ההוראה היתה להפר את העוצר ולצעוד לעבר הנמל. קבוצה של חיפאים נשמעה להוראה וצע־דה משכונת נוה שאנן לעבר דרך הכרמל. בר־חוב זבולון היא נחסמה על־ידי הבריטים וב־התנגשות שאירעה בין הצועדים לחיילי הוד מלכותו נהרגה אביגיל ונברנד, אז צעירה בת 19, עובדת הטכניון, שהשתייכה לחיש־קשר של ההגנה.

והיו פעולות של הפגנות, שמטרתן היתה להטעות את האויב הבריטי, כדי לפלס דרך לי־רידה לנמל בדרכים פנויות, אך הבריטים גילו את התכנית וסיכלוה.

היה ארגון של משלוח מזון לעולים, לאניות בנמל חיפה, בטרם גורשו לקפריסין. המשלוח בוצע בידי ארגון אמהות עובדות, ובתוך המזון שהועלה לאניות היו גם הוראות מטעם ההגנה על דרכי התנהגות וחדשות שוטפות.

"חיפה", אומר שמואל ביאליק, "הוכיחה אז יותר מכל מקום אחר בארץ, בשל היותה עיר מאורגנת, כי נושא המאבק על העלייה החופ־שית הוא חלק ממנה. היא לא חיה את המאבק הזה, אלא נטלה בו חלק חשוב.

גם לעתונאי חיפה היה אז תפקיד במאבק על זכות העלייה. כתבי העתונים היומיים העבריים הוזמנו אל לשכת העתונות הממשלתית – כל אימת שהגיעה אניית מעפילים, הם הוסעו לנ־מל, במאורגן וברכב משטרתי, כדי לצפות בגי־רוש המעפילים – ולדווח עליו. ההוראה לעתונ־אים היתה ברורה: הוטל עליהם שלא להעדר מאירועים אלה, מתוך הנחה שנוכחות עתונאים יהודים עשויה לרכך את התנהגות הבריטים.

אומר שמואל ביאליק: "הרציף ממנו גורשו אלפי המעפילים, ניצולי השואה, הפך במשך הז־מן לרציף הדמעות' שלנו. כמה חבל שלא חש־כלנו עד היום, להעמיד על רציף זה אנדרטה גדולה, לזכר אותו מאבק קשה ואכזרי. עדיין לא מאוחר. זה רק יוסיף לנו כבוד ויבטא את חלקה של חיפה במאבק על ההעפלה.

"ראוי שתיזכר אותה תקופה הירואית של המאבק על פתיחת שערי הארץ בפני פליטי השואה, שהעיר הכרמל היתה אחד ממוקדיו הבולטים והמרכזיים".

שמואל ביאליק: ...והוא ביצע

עמוד זה הופק באדיבות בתי הזיקוק בחיפה

ישראל 40 ISRAEL
לחיי הספינות שבדרך

שושנה בין גדרות התייל

הפליטים במחנות קפריסין לא הבינו הרבה עברית. אולם הם הבינו היטב מלת אחת: "הביתה". שושנה דמארי הופיעה בפניהם במחנות קפריסין במשך עשרה ימים. עד היום היא פוגשת באנשים שראו אותה שם.

על השולחן במחנות קפריסין, עומדת שושנה ושרה "הביתה", כשהפליטים מסביב, על הארץ ועל הגגות.

שושנה דמארי והפמלייה, לפני היציאה לקפריסין. משמאל: משה וילנסקי, ולידו שלמה בשמי, בעלה המנוח של שושנה, מימינה של שושנה מלווה המוש.

עבור הישוב העברי בארץ־ישראל היתה שושנה דמארי כבר אז כוכבת ותיקה ופופולא־רית. שני הלהיטים הגדולים שלה "כלניות" ו"הביתה", כבשו לבבות רבים. "השיר 'הביתה' נכתב במיוחד עבורי, על־ידי אהרון אשמן", היא משחזרת. "הוא נכלל בהצגה של 'לי־לה־לו'. אני זוכרת איך ישבתי ושרתי אותו, כשמעלי עומ־דים ארבעה שחקנים גבוהים. הארבעה סימלו את ארבע המעצמות שאני, מייצגת העם היהו־די, מבקשת מהם שיניחו לי לחזור הביתה".

כיצד למדה לשיר באידיש

לפני הנסיעה הספיקה שושנה ללמוד מאחד משחקני התאטרון, דובר יידיש, את השיר "צי־מוקים ושקדים", היא מספרת: "לא היה לי קשה ללמוד את המלים. יידיש ידעתי כבר קודם. למדתי פה ושם מלים משכנים אשכנזים. אבל היה לי חשוב, להבין הפעם כל מלה, כי רציתי לתת לשיר את האינטרפטציה הנכונה".

היא זוכרת אפילו בדיוק מה לבשה לנסיעה: "קניתי אז חצאית ירוקה וחולצה לבנה. רציתי לתת לאירוע קצת צבע חגיגי. לא רציתי להפריז בלבוש. אמרו לי ללבוש משהו צנוע, שלא יבלוט יותר מדי על רקע הבגדים הישנים שלבשו הפ־ליטים".

כאשר הגיעה למחנה, להופעה ראשונה, הכי־נו עבורה שולחן, כדי שתשיר מעליו וכולם יוכ־לו לראות אותה. מיקרופונים ורמקולים כמובן שלא היו ומשה וילנסקי השתמש בפסנתר ישן שהיה במחנה. הצופים ישבו על הארץ מסביב, או על גגות הצריפים.

שושנה שרה להם את "אורחה במדבר", את "כלניות", את "עורי ציון, לבשי עוזך", וכמובן את "הביתה". היא נזכרת. "רציתי להגיש להם מבחר של שירים, שיהיה בהם מנוף הארץ ומ־רוחה". יותר מכל התרגשו המעפילים מהשיר הביתה. רובם לא הבינו עברית, אבל הם הבינו את המלה האחת - הביתה. מלה שהיתה בה עוצמה שלא תתואר, לגבי אנשים שישבו בין גדרות תייל.

"מאוחר יותר, כאשר הסתובבתי גם בבתי חולים, ושרתי לקשישים ולחולים, לא יכולתי אף פעם לסיים את השיר "צימוקים ושקדים". תמיד היו כאלה שפרצו בבכי באמצע וביקשו שאפסיק לשיר. הם אמרו שהם נזכרים באמא, שהיתה שרה להם את השיר הזה ועתה אינם יכולים לעמוד בהתרגשות".

"אני חושבת, שהמופעים במחנות היוו[illegible] גלמות הקשר עם ארץ־ישראל. פתאום הם ראו לפניהם מישהו מארץ־ישראל. מישהו שתוכל לספר להם בדיוק, איך כל דבר נראה".

"עד היום אני פוגשת אנשים, שמספרים לי, כי ראו אותי במופע הראשון בקפריסין. לפני כחודש הופעתי בסכנין ולאחר ההופעה ניגשה אלי אשה מבוגרת ואמרה: "הייתי בקפריסין, כאשר שרת את "צימוקים ושקדים", ודמעות זלגו מעיני גם היום, כאשר שרת כאן שוב את אותו השיר".

"לא, חיים חפר לא כתב את השיר הזה לכבו־די", צוחקת שושנה דמארי, כלת פרס ישראל, את צחוקה המתגלגל. אבל לו היה השיר מוק־דש לה, לא היתה מתפלאת. כי היא חיתה שם, במחנות הפליטים בקפריסין, ולרבים רבים מיושבי המחנות היא היתה רוחה של ישראל.

שושנה היתה אז חברת התאטרון המוסיקלי "לי־לה־לו", שהוקם בשנת 1942 ונתן אלתרמן העניק לו את שמו. יום אחד, בשלהי 1947, פנו אליה נציגי הג'וינט – המוסד שטיפל בעקורים היהודיים באירופה שלאחר המלחמה – והציעו לה לצאת לעשרה ימי הופעות בפני הפליטים בקפריסין.

"באותם ימים לא היתה החלטה [illegible] קלה כלל ועיקר. כאשר החלטנו לטוס לקפריסין, היינו צריכים קודם לעבור את המרחק שהפריד בין תל־אביב ללוד – והגירוש של דבר היה כרו־פע במכוניות משוריינות, בלווית שוטרים חמו־שים, בתוך ארכסטרה ערבית".

[illegible]

[illegible]

שושנה שושנה שושנה
יה נישא אל ענן
כמוהו אליך שושנה
בים עוד יפליג קפיטן

היה ים קודר, התורן חרק
הדום הספינה במעט ושתק
אך יוסקה על כל העוון התגבר
ושר עליו כה זימר

שושנה...

ב"שלש עשרה" דן הרים עוד כוסית
לנתע הנוחו ספינות המשוחית
די אמר מאגלש נתגבר
ושר עליו כה זימר

שושנה...

[illegible]

שושנה...

[illegible]

יהודי וילדיו מחכים לתורם...בחוף אלחוסימס

בֵּין גְּבוּלוֹת

בֵּין גְּבוּלוֹת, בֵּין הָרִים, לְלֹא־דֶּרֶךְ,
בַּלֵּילוֹת חֲשׁוּכֵי־כּוֹכָבִים–
שַׁיָּרוֹת שֶׁל אַחִים, בְּלִי־הֶרֶף,
לַמּוֹלֶדֶת אָנוּ מוֹבִילִים.

לָעוֹלָל וְלָרַךְ–
שְׁעָרִים פֹּה נִפְתְּחוּ.
לַשָּׂב וְלַזָּקֵן–
אָנוּ פֹּה חוֹמַת־מָגֵן!

אִם הַשַּׁעַר סָגוּר, אֵין פּוֹתֵחַ–
אֶת הַשַּׁעַר נִשְׁבֹּר וְנִתֹּץ.
כָּל חוֹמָה בְּצוּרָה נְנַגֵּחַ,
וְכָל סֶדֶק נַרְחִיב וְנִפְרֹץ.

לָעוֹלָל...

שַׁיָּרָה, אַל בְּכִי וְאַל צַעַר.
הִשָּׁעֵן עַל זְרוֹעִי, סַב זָקֵן.
גַּם לָזֶה שֶׁסָּגַר אֶת הַשַּׁעַר
יוֹם יָבוֹא שֶׁל נָקָם וְשִׁלֵּם!

לָעוֹלָל...

ווייט אין מיטן ים

אויגן קוקן ווייט אַוועק
ווייט אין מיטן ים
זעגלען ווייסע פּיראַמידן
ווייט...
צו זיי גייען, צו זיי שטייען
ווייט...
בייזע ווינטן אייביק וויען
ווייט...

שְׁתֵּי עֵינַי רוֹאוֹת הַיָּם
שָׁם בְּלֵב הַיָּם
מִפְרָשִׂים כְּמוֹ פִּירָמִידוֹת
שָׁם בְּלֵב הַיָּם
אִם יִימִינוּ אִם יַשְׂמְאִילוּ
שָׁם בְּלֵב הַיָּם
הָרוּחוֹת בָּהֶם יְיַלְּלוּ
שָׁם בְּלֵב הַיָּם

אָפּגעשוווּמען איז דער טאָג
ווייט...
ריין און ליכטיג איז דער הימל
ווייט...
קיינער קומט נישט שפּעט ביינאַכט
ווייט...
שאַ שווים אַרויס מיין לייכטע שיפל
ווייט...

כָּךְ שׁוֹטֵף הוֹלֵךְ הַיּוֹם
שָׁם בְּלֵב הַיָּם
וּטְהוֹרִים הֵם הַשָּׁמַיִם
שָׁם בְּלֵב הַיָּם
אִישׁ בַּלַּיְלָה לֹא [illegible]
שָׁם בְּלֵב הַיָּם
אוֹ הַשַּׁי, סְפִינָתִי [illegible]
שָׁם בְּלֵב הַיָּם

שִׁיר הַקַּבַּרְנִיט

עִם לֵיל חָרְפִּי הָאוֹר נָשַׁשׁ בָּרֶטֶט
נִשְׁמַע תָּרוּק הָעֹגֶן הַמּוּרָד.
הַיָּם הִשְׁחִיר. אָדָם אָמַר בְּשֶׁקֶט:
״עוֹד שְׁתֵּי סִירוֹת וְאָנוּ שׁוּב בְּדַרְכִּי״.

שָׁם יִשָּׁאֵר אֶחָד הַקַּפִּיטָנִים
וְנוֹשְׂאִים, שְׁלֹשָׁה הֵם בְּמִסְפָּר.
אָמַר לָהֶם: ״נַפְלִיגָה שׁוּב אִי־אָנָה,
אוֹר כּוֹכָב דּוֹלֵק מֵעַל לַנֵּכָר״.

לַיָּם תְּהוֹם. לַיָּם מֶרְחָב אֵין־חֵקֶר.
וּמִשְׁבָּרִים יָבוֹאוּ עַל הַשְּׁקִים.
אַךְ הוּא זָכַר מוֹלֶדֶת מִתְרַחֶקֶת,
מִפְרָשֵׂי סְפִינָה בִּלְתִּי־חֲזָקוֹת.

פָּשׁוּט הָיָה, בְּלִי כּוֹכָבִים וְסֶרֶט,
חוֹר חָשׁוּךְ, שְׁנַיִם לוֹ תְּכֵלוֹת.
לוֹ יְדִידִים הָיוּ אִי–בְּמַחְתֶּרֶת,
יְדִידִים רַבִּים עַל הַחוֹלוֹת.

אַךְ שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וְשׁוּב מִתּוֹךְ הַלֵּיל
נֵרִים כּוֹסוֹת לְעֹגֶן וְרַגְלַיִם.
הֵם יָעַגְנוּ לְאוֹר הַיּוֹם, חֲבֵרַיָּא,
תִּתְרוֹנֵן שִׁירַת הַמַּעְפִּילִים.

עַד אָז וּמִשָּׁם, הַפְּשׁוּטִים נְרִימָה
הַקַּבַּרְנִיט–הַלֵּיל עָלַט רַב...
הַקַּבַּרְנִיט מוֹסֵר שָׁלוֹם לָךְ, אִמָּא,
הִנֵּה הוּא שׁוּב מַפְלִיג לְשַׁעַר.

ישראל ISRAEL
לחיי הספינות שבדרך

״יציאת אירופה״ – מגורשת מחיפה...

עַל הַצִּי הַלָּזֶה, הָאֵפֹר, הַקָּטָן,
יְסֻפַּר עוֹד בְּשִׁיר וְרוֹמָנִים.
יִתָּכֵן כִּי כָּךְ, קַפִּיטָן, קַפִּיטָן,
יִקָּנְאוּ עוֹד הַרְבֵּה קַפִּיטָנִים.

אֶת עָמָל בְּחוּרֵינוּ סוֹד־לֵיל יַעֲטֹף.
אַךְ עָלָיו נִבְרַךְ כְּעַל לֶחֶם.
הֵן רָאִיתָ כֵּיצַד מִסְּפִינוֹת אֶל הַחוֹף
הֵם נוֹשְׂאִים אֶת עַמָּם עֲלֵי שְׁכֶם.

לְחַיֵּי זֶה הַלַּיְלָה הַקַּר וְאֵיתָן!
לְחַיֵּי הַסִּכּוּן הַפָּרוּעַ!
לְחַיֵּי הַסְּפִינוֹת הַקְּטַנּוֹת, קַפִּיטָן!
לְחַיֵּי הַסְּפִינוֹת שֶׁבַּדֶּרֶךְ!

וּלְחַיֵּי בַּחוּרִים שֶׁקִּבְּלוּ הַפִּקּוּד
וּבָאֹפֶל כִּוְּנוּ אֶת הַשַּׁיִט.
לַמּוֹעֵד הַנָּכוֹן, לַמָּקוֹם הַיָּעוּד,
בְּלִי מַצְפֵּן וּמַפָּה, בְּלֵיל צַיִד.

גַּם בָּהֶם יְסֻפַּר עוֹד סִפּוּר מְסֻיָּם,
כִּי רוֹאִים גַּלֵּי־יָם וְרָקִיעַ
אֵיךְ עוֹמְדִים הֵם בְּקֶרֶב־טְרָפַלְגָּר שֶׁל הָעָם
עַל סְפִינָה בּוֹדֵדָה – שֶׁתַּבְקִיעַ!

עֲנָנִים עַל רָאשֵׁינוּ, הָרוּחַ אֵיתָן.
הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית, חַי שָׁמַיִם!
נָרִים כּוֹס, קַפִּיטָן, שֶׁל קִרְבָה, קַפִּיטָן.
עוֹד נָשׁוּב נִפָּגֵשׁ עַל הַמַּיִם.

יוֹם יָבוֹא, – וְהִנֵּה קוּרַת שֶׁל [illegible]
[illegible] עַל [illegible] שֶׁל [illegible]
[illegible] וְהַיָּרֹק מְסִיבָּה שֶׁל [illegible]
וְתֹאמַר – [illegible] חֲבֵרַיָּא, [illegible]

[illegible] רָאשֵׁי רוּחוֹת [illegible] הָעֹגֶל,
אַךְ [illegible] עוֹד, חַי [illegible]
אֵיךְ [illegible] בַּחֹשֶׁךְ כְּמוֹ [illegible]
אוֹתוֹ לַיְלָה עַל חוֹף [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] – לֹא [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] – [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

נאום תשובה לרב-חובלים
איטלקי אסר ליל הורדה

עֲנָנִים עַל רָאשֵׁינוּ, הָרוּחַ אֵיתָן.
הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית, חַי שָׁמַיִם!
נָרִים כּוֹס, קַפִּיטָן, שֶׁל קִרְבָה, קַפִּיטָן.
עוֹד נָשׁוּב נִפָּגֵשׁ עַל הַמַּיִם.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

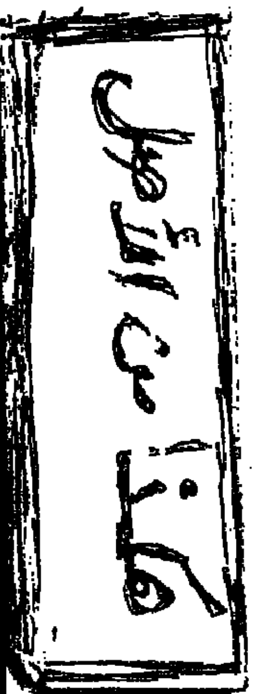

ישראל israel 40
לחיי הספינות שבדרך

האיש שעמד בראש ההעפלה – ושתק

אביגור: הרבה פרשיות עדיין עלומות

שאול אביגור־מאירוב, היה ראש המוסד לעליה ב', ארגון ההעפלה של ההגנה וכל ימיו היה איש סוד, שרוב מעלליו נותרו חסויים. ב־1979 מת איש כנרת מופלא זה, שפעל 38 שנים בנושאים עלומים.

אחד הפרקים רבי ההוד בעלילותיו, שנחשף ב"מעריב" באוגוסט 1980, מתאר את מבצע ההצלה הראשון של יהודים מברית־המועצות, בעיצומה של מלחמת העולם השניה. אביגור פיקד עליה.

היה זה ב־1942, כתב לוי יצחק הירושלמי, ברשימתו על אביגור. אירופה בערה באש המלחמה. אביגור הגיע לטהרן, יחד עם קבוצה של שליחים מארץ־ישראל, כולם אנשי קיבוצים, כשמטרתם לקשור קשר ראשון עם יהודים מבריה"מ, במגמה להבריחם ולהעלות לארץ. אביגור ואנשיו נעזרו לשם כך בחבורה של קצינים פולניים, שפעלו שלא מדעת להשלמת המבצע.

הקשר הראשון נוצר עם פליטים שהגיעו לאוזבקיסטן. רבים מהם, אלפים, סבלו רעב. פעולה ראשונה: אירגנו למענם עזרה ראשונה ושלחו להם מטהרן חבילות מזון, שהגיעו מארצות אחרות.

השלב הבא היה נסיון להחדיר ב־1943 שליחים לתוככי בריה"מ. הנסיון נכשל ואחד השליחים נעלם. על־פי אחת הגירסות נעצר והוצא להורג.

בכל זאת, עלה בידי כמה עשרות יהודים שקיבלו את המסר על הימצאות קבוצת השליחים בטהרן לברוח, לאחר שהסתננו לשורות יחידות הצבא הפולני שחנו ברוסיה האסיאתית – וכך הגיעו לבירת איראן. אביגור ואנשיו המתינו להם בנמל על שמו של ראש שושלת פאהלווי, משפחת השאה שהודחה. אחד הנמלטים שרב מיד בצוות השליחים, חזר ויצר קשר עם יהודים בבריה"מ והיה בין מארגני העפלה לארץ.

עלייתם של אלו נעשתה בדרכים חשאיות, סחור סחור, דרך הודו, או עיראק. אביגור עצמו ביקר בעיראק כשליח ההגנה, כשבידיו תעודות מזוייפות והוא לבוש במדי צבא בריטי.

באותה חבורה שפעלה בקו בגדד־טהרן היה גם אנצו סירני, "אהוד" כינוהו באותם ימים. במכתב ששיגר לארץ כתב אביגור על סירני וחבריו: "חודשי עבודתם נראים לי כחודשי הכנה והכרת המצב... חברינו שלחו שלוחות חשובות לשכבות השונות בעיר. עתה יש להסתער לכיבוש הנוער. הקרקע לכך הוכשרה ומה שניתן לעשות כיום, מי יודע אם יתכן לעשותו מחר"...

הנסיון להחדיר שליחי עלייה לבריה"מ לא עלה יפה, אבל אביגור וצוותו לא נואשו. באמצע 1945 שלח אביגור צוותים למזרח אירופה, שתפקידם היה להציל את שארית הפליטה. אחד הצוותים ניסה לעסוק בהוצאת יהודים מתוככי בריה"מ, אך אנשיו נאסרו. הם הספיקו להקים צוותים מקומיים. עשרות פעילים במבצע הזה נאסרו, שלושה נידונו למאסר 25 שנה בסיביר. אחרים ספגו עונשים קלים יותר – רק שמונה שנים במחנות עבודה. שלושה מתו בבתי הסוהר של הק.ג.ב.

רק באמצע שנות ה־50, במבצע עלום, עלה בידי ישראל להעלות את הנותרים לישראל. צוות אחר פעל בשליחותו של אביגור בפולין – וגם אנשיו נעצרו.

אלה כמה מהמבצעים האלמונים של מבצעי ההעפלה, שעודם חסויים.

סיפור ההעפלה – במיקרופילם

ד"ר שפירא: חשוב לדורות הבאים

מי שיחפש במרכז המידע של פרוייקט ההעפלה, מסדרונות עמוסים מדפים ותיקים מעלי אבק, עשוי להתאכזב. מרכז המידע איננו ארכיון ואיננו מוזיאון. זהו מוסד בין־אקדמי, האוסף בשקידה צילומי מסמכים ותצלומים הנוגעים לתקופת ההעפלה, המשתרעת כמעט מאז תחילת המנדט הבריטי בארץ ישראל – ועד אמצע שנות ה־50.

"ההעפלה לארץ ישראל לא הסתיימה עם קום המדינה", אומרת ד"ר אניטה שפירא, העומדת בראש הפרוייקט. "פריצת המחסומים לחופי הארץ איננה מתייחסת רק לגבולות החסומים לארץ־ישראל, אלא גם לגבולות מדינות אחרות, שנחסמו בפני יהודים, המבקשים לעלות ארצה. העליה מצפון אפריקה, לאחר קום המדינה, למשל, היא גם עליית העפלה. עליה שנעשתה בחשאי, משום שעל היהודים נאסר לעזוב את הארצות בהן חיו".

מרכז המידע אוצר בתיקיו מסמכים שנאספו ממקורות שונים, בארץ ובחו"ל, שיש בהם קשר לתקופה. במשך השנים הצליחו חוקרי המרכז להגיע אפילו עד הארכיונים הציבוריים באנגליה, ולצלם שם ברשות מסמכים של הממשל הבריטי מאותן שנים. חלק מהחומר הזה עדיין חסוי וניתן לעיון רק באישור מיוחד.

יחס אוהד במזרח אירופה

"ליחס אוהד במיוחד זכינו בארצות מזרח אירופה, אליהן פנינו בבקשת עזרה", מספרת ד"ר שפירא. "שליחים שלנו היום ביוגוסלאוויה, בבולגריה ובפולין. בבולגריה ממש פרשו שטיח אדום לרגליו של החוקר, וכאשר היה צריך להשאר בארכיון מסויים שעות נוספות – נשאר חלק מהצוות המקומי אתו, לעזור לו. כאשר היו צריכים להביא מסמכים מארכיון מרוחק, שלחו בלדר מיוחד ואף שילמו את הוצאות הצילום".

עבודת נמלים עשו סטודנטים בנבירה במסמכים, שלכאורה לא היה להם קשר ישיר להעפלה, אולם בדיעבד נתגלו כבעלי ערך אינפורמטיווי רב. למשל, תיקי פרוטוקולים של הרשויות המקומיות, שהצטברו בארכיון הענק של מזכירות הוועד הפועל, הכילו דיונים והחלטות חשובות בעניין ההעפלה, למרות שהנושא שנרשם על גבי התיק – לא רמז כלל על כך.

חומר רב־ערך הגיע למרכז המידע מארכיון הג'וינט בניו־יורק. רעיה אדלר ואניטה שפירא הקדישו במשך שבועות עבודה במיון החומר, ואת המסמכים שאיתרו צילמו במיקרופילמים. גם במכון למחקר יהודי, שאנשיו סרקו לאחר המלחמה את מחנות העקורים באירופה ואספו חומר רב ערך, התירו לשליחי פרוייקט ההעפלה להעתיק ולצלם מסמכים.

היוזמה של שאול אביגור

היוזמה להקמת פרוייקט ההעפלה היתה של קבוצה מיוצאי המוסד לעליה ב', בראשותו של שאול אביגור, שהפעיל ותיאם את השליחים והמבצעים באירופה ובארץ־ישראל. הללו הקימו עמותה, המגייסת כספים למימון פעולות מרכז המידע, אולם איננה מתערבת במישור האקדמי. בין חברי העמותה: אברהם אגמון, אברהם פרידמן, פינו גינזבורג, זכריה קיקיון ושייקה דן. יו"ר הכנסת, שלמה הלל, הוא [illegible] העמותה, שבה היה חבר בעבר גם השר המנוח ישראל גלילי.

בשנות פעולתו של המרכז למידע, הוא [illegible] בהכנת סדרת תכניות באוניברסיטה המשודרת [illegible] בנושא ההעפלה. כיום מתנהל מו"מ להכנת סדרת תכניות בנושא זה עבור הטלוויזיה [illegible]דית ואילו משרד החינוך יעזור בהכנת [illegible] סמינרים קבועים לתלמידי תיכון [illegible] בנושא ההעפלה. הסמינרים יתקיימו ב[illegible] מיוחד, ליד חוף הים בהרצליה.

בעצם הימים האלה מכינים 17 חוקרים [illegible]דות שונות בנושא ההעפלה – "והמוצר [illegible]" אומרת ד"ר אניטה שפירא – יהיה שורת מונוגראפיות על נושאים הקשורים בהעפלה מבגדד ועד צפון אפריקה. אחת העבודות [illegible] שונות שתתפרסם תהיה שיחזור סיפור [illegible] הספינה "אקסודוס", אלא שהפעם יהיה [illegible] אור שיתבסס על עובדות ומסמכים, [illegible] "זכרונות רומנטיים" של מי שנטל חלק ב[illegible]

תעסוקה לפנסיונרים

במרכז המידע של פרוייקט ההעפלה [illegible] לים עתה גם להעביר את החומר כולו [illegible] מחשב, כך שבעתיד ניתן יהיה להעלות [illegible] כפתור, כל סוג אינפורמציה שתתבקש [illegible] בלתי צפויה בפיענוח מסמכים, מקבל [illegible] באחרונה מ...פנסיונרים, יוצאי מדינות [illegible] באירופה.

"לצערנו, הדור הזה הולך ומתמעט [illegible] מספר השולטים בשפות אירופיות [illegible]" אומרת אניטה שפירא. "הרעיון לפתרון זו היה להעסיק פנסיונרים, ילידי אותן [illegible] בתרגום המסמכים מסרבית, קרואטית [illegible] קית וכדומה. ממש חוויה לראות אותם [illegible]דה. יש ביניהם, שמגלים את עצמם [illegible] תם ואת עברם – במסמכים. הם [illegible] ממה שאנחנו נתנו להם לעשות – ואנחנו [illegible]רים, ממה שהם עושים עבורנו".

ישראל israel 40
לחיי הספינות שבדרך

"אקסודוס" שיכנעה את העולם

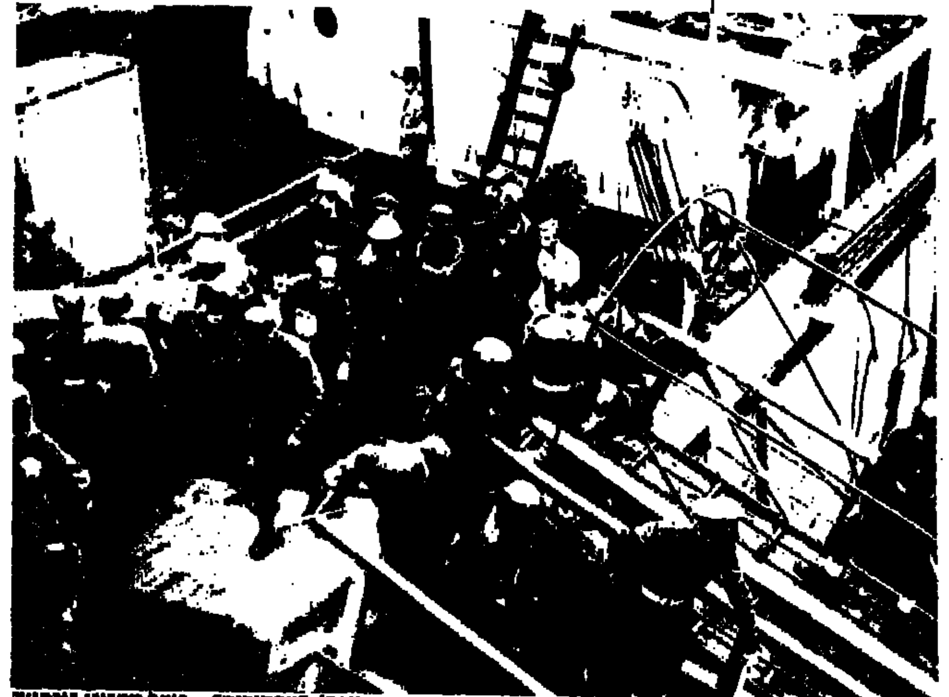
חיילים בריטים מורידים בכוח את מעפילי "אקסודוס" – בנמל המבורג גרמניה

מאת אמיר דן־טל

"פרזידנט וורפילד" קראו לה, לאותה ספינת קיטור בלה ומיושנת, בעלת מיבנה מוזר, ספינת נהר קלת־משקל, רק 1,825 טון, שיצאה באחד מימי סוף פברואר 1947 מנמל בולטימור שבארה"ב, חצתה חרף כל התחזיות השחורות המוקדמות את האוקיאנוס האטלנטי והגיעה לנמל הצרפתי סט, בדרום צרפת, כדי לאסוף שם 4,530 פליטי שואה ולהעלותם לארץ.

ארבעה חודשים לאחר צליחת האוקיאנוס, בלב הים התיכון, שינו נוסעיה ואנשי צוותה את שמה ל"יציאת אירופה תש"ז", "אקסודוס" – וכך היא נכנסה להסטוריה, דף מפואר ומרתק בתולדות ההעפלה, בהסטוריה הציונית, מושג בעל משמעות מיוחדת במינה של גבורה בתולדות העמים.

38 אנשי צוות – כולם פרט לאחד, הכומר המתודיסטי ג'ון סטנלי גרואל, ידיד מושבע של הציונות ומתנדב לתגנה – מתנדבים יהודים מצפון אמריקה ועמם עשרה אנשי ההגנה והפלי"ם, היו על סיפונה, כאשר הרימה "פרזידנט וורפילד" עוגן ויצאה להפלגתה ההסטורית, בשעה שתיים בלילה שבין ה־10 ל־11 ביולי 1947.

כמה ימים לפני כן הועלו עליה בתנופה, גם כן באישון לילה, יותר מ־4,500 פליטים יהודים, שהובאו בדרכים לא דרכים ממחנות העקורים בגרמניה. הכומר המתודיסטי גרואל, במסווה של עיתונאי אמריקני, קיבל על עצמו על הסיפון את תפקיד הטבח. זו לא היתה הפלגה רגילה, והיא לא דמתה לאף אחת מאלו שקדמו לה במסגרת מבצעי ההעפלה והעליה הבלתי־ליגלית, עליה ב', שנערכו אז בקצב מואץ.

בחשיכה, ללא נווט, אבל תודות לתושיה של הצוות ובעיקר של רב החובל הנועז שלה איק אהרונוביץ – איש אמיץ לב באופן יוצא מהכלל ונערץ על כל מי שהכירוהו –, רשמה הספינה את הישגה הראשון, היא ביצעה תרגיל התחמקות נועז ומדהים, מנמל שלא היה מוכר לאיש על הסיפון ומעיניהם הבולשות של שוטריו הבריטים. הדבר נעשה מחשש, כי שלטונות צרפת לא יעמדו בלחץ הכבד שהופעל עליהם בידי הבריטים ובתירוץ כלשהו יבצעו בסופו של דבר את התביעה שהופנתה אליהם מלונדון, להוריד בכוח את המעפילים לחוף, לאסור אותם וכך למנוע את עלייתם לארץ ישראל.

הבריטים התנגדו לשם האמריקני

על הסיפון נמצא המספר הגדול ביותר אי־פעם של מעפילים, שהתקבץ על ספינה אחת מבין 65 הספינות שהתרו אל החוף לאחר מלחמת העולם השניה, במבצעי ההעפלה הנועזים, אפופי הגבורה.

כבר מתחילת דרכה בים ניהלה מירוץ נגד השעון. עם אור ראשון, שעות אחדות לאחר שיצאה מנמל סט, גילו אותה משחתות ומטוסים בריטיים ואלו עקבו אחריה כצל מאיים לאורך כל נתיב השייט שלה. "מישהו בממשלת הוד מלכותו, או באדמירליות הבריטית, פחד עד מוות מספינת הנהר המעופשת לעייפה באנשים, נשים, זקנים וטף, חסרי בית... אילו ידע על כך האדמירל נלסון, לבטח היה מתהפך בקברו מרוב בושה", כתב הכומר בזכרונותיו.

כבר ביום הראשון של ההפלגה, מול עיני הבריטים, נתבקשו אנשי הצוות לבחור בשם חדש לאניית המעפילים. הצוות האמריקני בחר ב"פרנקלין דלאנו רוזוולט", על שמו של נשיא ארה"ב המנוח, אך מפקדת ההגנה בחוף חיפה דחתה את הרעיון ובאלחוט ניתן השם "יציאת אירופה" – שם שמאז הוא מרטיט לבבות בכל העולם.

ב־17 ביולי ניסו מלחים בריטיים לעלות בכוח על הסיפון, להשתלט על האניה וצוותה ולאלצה לשנות כיוון. רב החובל נקרא להיכנע והוא סירב. המשחתות הבריטיות שחגו בקירבתה נגחו בספינה הרעועה משני צידיה וכמה נחתים עלו על הסיפון מכל עבר. תותחי המשחתות פתחו באש תופת.

שלושה נהרגו

אבל יושבי הספינה המעפילים ואנשי הצוות וחברי ההגנה גילו התנגדות קשה ועיקשת. הם רגמו את כוח הנחתים הבריטי שניסה להשתלט על ה"אקסודוס" בתפוחים, קופסאות שימורים, קרשים, צינורות גומי. הבריטים השיבו בסילוני גז ומים.

תוך כדי מהלך קרב הגבורה, שבו נהרגו שלושה מעפילים, תיאר איש ההגנה של הסיפון את כל הקורות אותם בשידור רדיו שנקלט ברבבות בתים בתוף הארץ. בירושלים שהתה אז ועדת חקירה מיוחדת של האו"ם, שבין חבריה היו האמריקני רלף באנץ' ואנריקה רודריגז פאברינאט מאורוגוואי. אבא אבן, לימים שר החוץ של מדינת ישראל וכיום ח"כ ויו"ר ועדת החוץ והבטחון שלה, שימש מלווה של אותה ועדה.

אבא אבן ואנשי האו"ם מיהרו לחיפה, כדי לעקוב שם מקרוב אחר ההתפתחויות. לימים יאמר אבן, כי הקרב העקשני והקשה שניהלו המעפילים שעל ה"אקסודוס" הותיר רושם עז, במיוחד על חברי וועדת האו"ם עד שניתן כיום, ארבעים שנה לאחר מעשה לקבוע בוודאות, כי פרשת "אקסודוס" תרמה תרומה בעלת משמעות גדולה במיוחד בזירוז קבלת ההחלטה על הקמת המדינה, ארבעה חודשים לאחר מכן, בכ"ט בנובמבר.

כשהחלו המים לחדור לספינה והיה ברור, גם נוכח ההרוגים והפצועים, שהקרב עם הבריטים אבוד ויש סכנת טביעה ממשית לספינה על כל יושביה – נענו המעפילים לתביעת הבריטים והסכימו לעבור לאניות גירוש. ה"אקסודוס" נקשרה בתום הקרב המר למזח בנמל חיפה והמעפילים הורדו למעשה בכוח לרציף.

הטבח־העיתונאי גרואל נעצר בידי הבולשת הבריטית ורק תודות לתעודת הכתב שלו ודרכונו האמריקני, שוחרר. הוא מיהר למסור עדות לפני חברי ועדת האו"ם, תיאר את האירועים המזעזעים על הסיפון.

עדותו המשכנעת של עתונאי

"הייתי על הסיפון", אמר לחברי הוועדה, "צפיתי באנשים הללו... יהודים שנחלצו מגיא ההריגה, שבילו במחנות עקורים, ועתה עומדים על זכותם לבוא למולדתם... ראיתי 4,500 אנשים, שאהבתם היחידה, הבלתי מתפשרת, היא למולדתם בת האלמוות, ארץ ישראל, והם כולם יבואו אליה ואיש לא יעצור זאת בעדם".

דבריו של ג'ון סטנלי גרואל עשו את שלהם, אבל שר החוץ הבריטי בווין, החליט להחזיר את המעפילים שהורדו מה"אקסודוס" והועברו לספינות גירוש – לצרפת.

קודם לכן נהגו הבריטים להעביר את המעפילים שלכדו למחנות בקפריסין, הפעם העריכו משום מה, כי אם יחזירו אותם למקום שממנו הפליגו, ואולי אף יביאו אותם חזרה למחנות העקורים בגרמניה – יבוא הקץ על מבצעי ההעפלה. אך הבריטים לא העריכו די את נכונות ההקרבה של המעפילים, את רצונם ועוז לעלות ואת נכונותם להגשים זאת, גם אם יצריך הדבר קרב דמים בלב ים.

בשלוש אניות כלא, אניות גירוש, הועברו מעפילי "אקסודוס" חזרה לצרפת. ממשלת פאריס ניסתה לפתות את המגורשים באזרחות צרפתית – והם דחו אותה. נציג המעפילים הודיע: "יש בינינו מאות פרטיזאנים מיערות פולין ואוקראינה ומאות חיילים ששירתו בצבאות בנות הברית, נגד היטלר. האחרים הם פליטים ממחנות ריכוז. עברנו שבעה מדורי גיהנום – ואין לנו עוד מה להפסיד בחיינו".

היו אלה ימי אוגוסט הלוהטים. החום והצפיפות היו בלתי נסבלים. אבל הגנאים לא הכניעו את המעפילים. בסופו של דבר החליטו הבריטים להחזיר את המעפילים שעל אניות הגירוש לנמל המבורג, לאזור הבריטי שבגרמניה – והורידו אותם למחנות [illegible] קודם לכן בידי הנאצים המובסים.

המעשה הזה, הפרק האחרון באודיסיאה רבת הגבורה של ה"אקסודוס" ומעפיליה – זיעזע את דעת הקהל בעולם, [illegible] לא מעט להחלטת האו"ם, על הקמת מדינת היהודים.

מוסף זה הופק באדיבות צים, חברת השיט הישראלית בע"מ

מצ'כיה לארץ – בארבע שנים...

ישראל ISRAEL
לחיי הספינות שבדרך

300 חברי תנועות הנוער בית"ר והשומר הצעיר, שיצאו ב־16 במאי 1940 מנמל צ'כי על ספינה רומנית קטנה בשם "סטפנו", הגיעו לארץ־ישראל רק ביוני 1944 וקבעו שיא של משך העפלה מנמל המוצא לנמל היעד.

שתי עולות ממצרים, שנולדו על האניה "ארצה"

מאת דן אמטל

"פנצ'ו" הוא שמה של ספינת המעפילים, המחזיקה בכל השיאים בתולדות ההעפלה. במיוחד, במשך ההפלגה מנמל המוצא עד לארץ־ישראל. מעפיליה יצאו מנמל צ'כי ב־16 במאי 1940, שטו על הדאנובה והגיעו לארץ רק מקץ ארבע שנים ו־23 יום, ביוני 1944.

כשנרכשה בידי שליחי ההעפלה מארץ־ישראל, בבוקרשט, נקראה "סטפנו". זו היתה ספינה קטנה, רוחבה לא עלה על חמישה וחצי מטר, תחתיתה שטוחה ונפחה 279 טון. נבנתה במאה ה־19 ונועדה לשמש ספינת גרר על נהרות אירופה. שני גלגלים ענקיים בשני צדיה הניעו בסיבוביהם.

כאשר יצאה להפלגה ההסטורית הצטופפו עליה כ־300 איש, שכל אחד שילם בעד התענוג 16 לישי"ט. רוב הנוסעים היו ביתי"רים ומיעוטם אנשי השומר הצעיר. התכנית היתה לשוט לאורך הדאנובה לים השחור וממנו לים התיכון, עד חופי הארץ.

בשבת 18 ביוני 1940, היה על ה"סטפנו" צוות רומני, שהניף דגל בולגרי וקברניט רוסי לבן ואשתו הרופאה, שהיתה מכורה כמוהו לאופיום. לא היו על האניה קשר אלחוטי ואף לא סירות הצלה.

לאחר שעברה את הונגריה והתקרבה ליוגוסלאוויה, עלו עליה גם פליטים שנמלטו מפולין ועד מהרה עלה מספרם של המצטופפים על הסיפון ליותר מ־500!

חודש ומחצה נמשך המסע על הדאנובה, עד שהגיעה הספינה לרומניה ולשער הברזל של הדאנובה, ליד גבול בולגריה. הצוות הרומני ירד ואת מקומו תפסו מלחים יוונים. ההפלגה נמשכה לים השחור, אליו הגיעה הספינה שלושה חודשים אחר שהפליגה מצ'כוסלובקיה. אז התברר, כי אין לה רשיונות תקפים. דגלה הורד ובמקומו הונף דגל לבן של הצלב האדום. במעמד זה החליפו את שמה ל"פנצ'ו", על שמו של ראובן פרנקו(?), מפעילי העליה.

אט אט התקדמה הספינה הרעועה וחצתה את הבוספורס וים השיש – והגיעה לים התיכון ולפיראוס. אחר־כך נעה באיטיות מול חופי תורכיה, כשהמטרה היא להמשיך משם ללבנון ולסוריה – ולהגיע עד חופי הארץ. אבל היה צורך להיזהר ממוקשים הרבים שכבר נזרעו באזור. באמצע הדרך התפוצץ הדוד הישן שלה ומנועה דמם. תורכיה היתה נייטראלית וממשלתה סירבה בתקיפות לסייע לפליטים המיטלטלים בים כבר ששה חודשים. יוון כבר "הריחה" את הפלישה האיטלקית הצפויה – וגם היא סירבה להעניק עזרה.

יהושע ציטרון, כיום חלוי, ביתי"רי מבראטיסלאווה ועתה איש נתניה, עם עוד נציגים של תנועות נוער אחרות, שהיו על הספינה, נטלו את הפיקוד והחלו לטפל בקיצוב המזון והמים. מסדזנים התקינו מפרשים וכך עלתה הספינה הקטנה על שרטון, בחוף מסולע של אי שומם, קמילה ניסי שמו. כמה מיושבי הספינה ירדו אליו רכובים על קורות עץ שפרקו מהספינה הנוטה לטבוע.

רק מעט מזון וציוד הולצו מטביעת, בין השאר גם סדינים ומשחת נעליים, באמצעותם צוירה כתובת S.O.S. – לסמן למטוס אפשרי, שיבחין בהם כאשר התישבו על האי הקטנטן, 400 מטר בלבד רוחבו.

המעפילים הקימו אוהלים ובנקיקי הסלעים מצאו מעט מים. אך עד מהרה החל אוזל המזון. כמה מהמעפילים חלו בדיזנטריה.

מטוס סיור איטלקי הבחין, ערב יום הכיפורים, בתושבי האי המאותתים ובעקבותיו הגיעה ספינה של הצי האיטלקי. עוד לפני כן נעלמה בים סירת הצלה ובה חמישה מעפילים צעירים, שניסו להזעיק עזרה. רק כעבור זמן התברר, כי הם חולצו בידי ספינה בריטית והגיעו לבית חולים במצרים.

האיטלקים העבירו את ניצולי "פנצ'ו" לרודוס, וכעבור שנה, ב־1942, למחנה מעצר בדרום איטליה. יחסית היה היחס אליהם טוב ולא אונה להם רע, למרות שאיטליה היתה אז בת־בריתה של גרמניה הנאצית.

עם פלישת בנות הברית לדרום איטליה, ב־8 בספטמבר 1943, נכבש גם מחנה פרמונטי, שבו היו עצורים רוב נוסעי "פנצ'ו". יחד עם הצבא הבריטי באו גם חיילי הבריגדה מארץ־ישראל. וכאן החלו המאמצים להשגת הסרטיפיקטים למעפילים, שהגיעו רק במאי 1944.

המסע חודש וחבורת הניצולים המשיכה לאלכסנדריה שבמצרים. ב־2 ביוני באה הרכבת מאלכסנדריה דרך קנטרה ולוד לעתלית וכ־500 עולי "פנצ'ו" התפזרו ברחבי הארץ. מסע־השיא הגיע לסיומו.

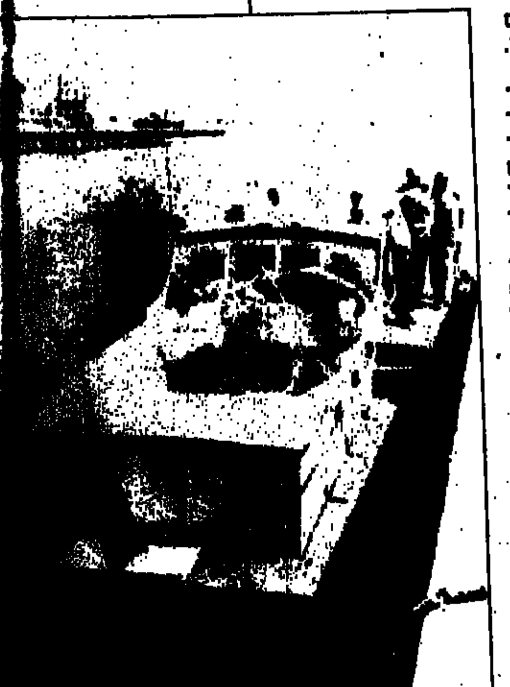
ספינת המעפילים

האניה הבריטית היתה ל"יהודה הלוי"

במאי 1947 התקרבה לחופי הארץ האניה "יהודה הלוי", ש־70 שנה קודם הושקה כאניה בריטית בשם "דה ארל אוף זטלנד", ע"ש רוזן סקוטי, הוחזרה לשירות במלחמת העולם השניה וחזרה למעגל חייה השלישי, בבעלות קונה יווני ותחת דגל פאנאמי – כדי להביא לארץ 400 עולים מאלג'יר.

מאת אמיר דן

כשהושקה ב־2 במארס 1877, כלומר ל... 110 שנה, קראו לה "דה ארל אוף זטלנד" ... שמו של איזה רוזן סקוטי, ששמו הוה לא... באיי שטלנד או זטלנד שבים הצפוני, מול ה... סקוטלנד. היא היתה ספינה שהילכה בים ה... פוני, באזור שאנשיו חיים בבדידות ונא... כמעט יום יום באיתני הטבע ובמזג האויר ה... מכפן, מתפרנסים ממליחים ולוויתנים ומגידו... צאן לצמר.

בעליה הסיעו בה את בני האיים, ח... להם דואר, סוסי פוני למשקיהם, חביות, ט... רות וגם תיירים! לאחר שבע שנים האריכו ... ליה את אורכה בכמה מטרים. אחר־כך עס...

"טייגר היל" עלתה על שרטון

ביום שבו פרצה מלחמת העולם השניה, ב־1 בספטמבר 1939, בשעה 4 אחה"צ, דהרה אניית המעפילים "טייגר היל" במהירות אל חוף תל־אביב, כשלפתע נשמעה חבטה אדירה והיא עלתה על שרטון. בבת אחת דממו המכונות והאניה נטתה על צידה.

930 המעפילים שהיו על סיפונה, רובם חלוצים מפולין, בולגריה ורומניה, אנשי השומר הצעיר וגורדוניה, החלו לרדת בחבלים וסולמות לסירות ההצלה. רבים קפצו למים. סירות של פלוגות הימיה של הפועל, שחשו לאניה, סייעו למעפילים להגיע לחוף וקהל רב שהמתין להם שם הקבילם בלבוש יבש ומיהר להחישם משם למקומות מיסתור.

חצי שעה לאחר שכל זה התרחש הגיעו הכלניות הבריטים, פתחו ביריות אזהרה והירידה מהאניה הנוטה על צידה הופסקה.

זה היה סיומו של מסע ארוך ורב תלאות של ספינת המעפילים האחרונה שהגיעה לארץ לפני מלחמת העולם. במהלך המלחמה היו נסיונות בודדים של העפלה, כמו זו שכרוכה בפרשת "פאטריה", אבל רוב אניות המעפילים הן מהתקופה שבין 1945 ו־1948.

בקייץ 1939 החלה פרשת "טייגר היל". אנשי עליה ב', המוסד לעליה של ההגנה, שכרו את האניה הזאת בנמל ווארנה הבולגרי. השליחים יולי התקבצו המיועדים לעליה בווארשה הם יצאו ממנה ברכבת והגיעו לנמל קונסטאנצה ברומניה. הבריטים לחצו על שלטונות רומניה לעכב את שיירת העולים והיא הועברה לרציף צדדי ועל הקרונות הופקדה שמירה של חיילים רומנים. יומיים היו העולים כלואים בקרונות המלוכלכים, ללא מזון ומים.

כשנודע הדבר לנציגי המוסד לעליה, החלו להפעיל את מערך הקשרים הגדול שלהם. היה ברור, כי אם תתקבל התביעה הבריטית ושיירת העולים תוחזר לפולין, יש חשש לגורלם. הנאצים כבר הרימו ראש ואותות מלחמה קרבה הורגשו במקומות שונים באירופה. לימים תאמר אחת מפעילות המוסד לעליה, רות קליגר עליאב, כי בהתערבות זו ניצלו וודאי רוב חברי השיירה ממשלוח לאושויץ, או למחנות מוות אחרים.

מלך רומניה בכבודו ובעצמו "גוייס" בידי מעילי(?) המוסד ואלו שהופעלו לשם כך, כדי למנוע אישור הדרישה הבריטית. שלישו פעל לשיחרור שיירת העולים ואיפשר את יציאתה של "טייגר היל" בדרכה לארץ.

זו היתה ספינה שלא היתה מסוגלת להפלגה ממושכת של יותר מימים אחדים. לא היו בה סירות הצלה, לא היה בה מטבח ראוי לספק ארוחות למאות אנשים, לא היו חומרי רפואה – ובכל זאת היא יצאה לדרך, שנמשכה שבועיים. עד מהרה פשטו בה גם מחלות. כמה מהמעפילים נפטרו וגופותיהם הוטלו לים בטקסי קבורה חטאיים, מחשש שאנשי הצוות, שהאמין באמונות תפלות, יידע על מקרי המוות והמחלות ויעוררו למרד.

כעבור זמן־מה נדרשה "טייגר היל" לצאת לעבר ספינת מעפילים אחרת, "פרוסולה", שעל סיפונה היו יותר מ־600 פליטים מצ'כוסלובקיה, שהתכוונו לרדת בחוף ביירות ולהמשיך בדרך היבשה לארץ־ישראל.

מצבם היה גרוע יותר ממצב מעפילי "טייגר היל", בבת אחת היו על ה"טייגר היל" יותר מ־1,400 איש והמפקדים החליטו לקרבה לחוף נחל סוכריר ולהוריד שם את העולים. אלא שמול חוף ים נתקלה "טייגר היל" בספינה אלמונית. תחילה חשבו, שמדובר בסירת הצלה של "הפרעל", אבל הספינה פתחה באש מקלעים ואילצה את ה"טייגר היל" לחזור ללב ים. במהלך הירי נהרגו שני מעפילים, ביניהם רופא הספינה.

כשחזרה "טייגר היל" לים החליטו מפקדיה על תרגיל העליה על השרטון, מול חוף תל־אביב, שבאמצעותו יסתיים סוף סוף מסע התלאות. ואמנם, כך היה.

פעמיים על שרטון. 69 שנים עברו עליה ללא דראמות מיוחדות. שבוע לפני שפרצה מלחמת העולם השניה, באוגוסט 1939, נבנתה אחותה הגדולה יותר והיא, הזקנה, הוצאה לגימלאות.

אלא שצרכי המלחמה היא חייבו להחזירה לשירות ועלה בידיה להיחלץ מן הצוללות הנאציות וספינות המלחמה האחרות ששרצו באוקיאנוס, גם הצילה פליטים שנימשו מלב ים ליד נורווגיה. בקייץ 1946 הוצאה סופית מהים. זמן קצר לאחר מכן – החל מחזור חייה החדש, זה הכרוך במבצעי ההעפלה.

הבעלים ושם האניה – הוחלפו

ה"זקנה" הסקוטית הזו היתה אחת מ־65 ספינותיה של עליה ב', שהביאו לארץ, במשך שלוש שנים לאחר מלחמת העולם, יותר מ־70,000 עולים־מעפילים.

חודשים אחדים לאחר שנקשרה למעגן בנמל אברדין הסקוטי, קנה את ה"ארל" יווני בשם פילידס, רשם אותה כספינה פאנאמית בשם "אנאל" והוציאה ב־19 בדצמבר 1946 למסעה הארוך ביותר, עד לגיברלטר ומארסיי. בפברואר 1947 קיבלו אותה לידיהם אנשי המוסד לעליה והכשירוה ליעדה החדש", כך תאר הסופר חנוך ברטוב בסדרת מאמרים שפורסמה במעריב במארס 1983.

ב־28 באפריל 47' הרימה "אנאל", היא "ארל אוף זטלנד" עוגן והפליגה לחוף אלג'יר. רב החובל ואנשי הצוות היו גולים ספרדיים והם ידעו על מטרת ההפלגה. על הסיפון היו גם שלושה אנשי הפלי"ם, ישראל הרקובסקי־חורב, כיום בשדות ים, יעקב מלניצר־נצר, כיום בחיפה ואיתן שפושניקוב ז"ל.

חורב, יליד רוסיה, שהתחנך בארץ, עסק בהעפלה עוד לפני המלחמה והביא לחופי ארץ־ישראל את ספינת המעפילים האחרונה שלפני מלחמת העולם השניה, ה"טייגר היל". במלחמה עצמה הוא השתתף בפינוי דאנקירק, ליווה שיירות של אניות אספקה שחצו את האוקיאנוס מארה"ב לאירופה והותקפו בידי צוללות גרמניות. למד אחר־כך בבית־ספר לקציני ים בניו־יורק, עבד על ספינות מעבורת והיה בין ראשוני הפלי"ם, המחלקה הימית של הפלמ"ח. עם סיום המלחמה וכמתנת חתונה הוא נשלח לאירופה, למבצעי ההעפלה.

באיטליה נצטווה לעבוד במחיצתם של יהודה ארזי ועדה סירני ולא ראה עין בעין את דרכי פעולתם. בסופו של דבר הגיע למארסיי.

מלניצר נולד במחוז והלין בפולין, התגייס לצבא האדום, לחם בסטאלינגרד, ניצל ממחנות כפייה בוורקוטה שבקצה סיביר, היה ביחידת חבלה בארמיה האוקראינית ה־4, הגיע עד שערי פראג ועם צבא פולין החדשה לאחר המלחמה חזר הביתה, ראה את החורבן וגיא ההריגה ומיהר לעזוב הכל כדי לעלות לארץ. היה בקיבוץ אלונים ומשם נשלח לקורס של ה"מעוניס", אלחוטאי הארמדה היהודית, שנערך במארסיי. מכאן הובילו אותו דרכי הגורל אל הספינה שיצאה לחוף אלג'יר.

היה זה לאחר ששליחי העליה, שפעלו בצפון אפריקה, ביניהם נאדיה פראנקו, אפרים בן חיים ויאני אבידוב, שיכנעו את ראשי המוסד לעליה, שיש להקצות אניה גם להעלאת יהודים מארצות אלו. אלג'יריה, שהיתה אז תחת שלטון צרפתי, נקבעה כבסיס יציאה להפלגה זו.

בבסיס היציאה לדרך, שנקבע כ־200 ק"מ מערבית לבירה אלג'יר, רוכזו כ־400 צעירים יהודים, ביניהם 35 חברי תנועת דרור והם הוכנו לקראת עלייתם לארץ. ב־10 במאי נראתה ספינת החופים השחורה עושה דרכה לחוף אלג'יר וכעבור זמן קצר הועלו עליה העולים.

מסעה האחרון נמשך שלושה שבועות והם היו רצופים בסערות ותלאות. לשלטונות האלג'יריים ולז'נדרמריה הצרפתית החשדנית נאמר, כי הספינה הפאנאמית מסיעה פועלים לפורט סעיד. הילדים הוסתרו בשעות היום בבטן הספינה, בתאים קטנטנים, בצפיפות ובחום קשים מנשוא.

ליד חוף תוניס טולטלה הספינה בסערה איומה והארץ ישראלים שניווטו אווזה סיגרו, כי היא התקדמה לאחור. אחד הנוסעים מצא בכליו שרידי מצה מפסח, הטילה לים והסערה, כך מספרת האגדה, שנקשרה לפרשת אניה זו פסקה מיד. נס משמיים.

אניות מלחמה בריטיות הקיפוה...

הקשר עם החוף, לאורך מסלול המסע, נעשה באמצעות מכשיר אלחוט אמריקני מיושן וחלש בעל טווח מוגבל מאד. תחנת חוף באיטליה ואחרת בצרפת, עקבו אחריה. חניית ביניים בוצעה בנמל פאלרמו בסיציליה ושם צויידה הספינה בפחם ובמנות מזון. אבל כאן גם עלו על עקבותיה הבריטים. מטוס גילה אותה פעמיים ותפס אותה "על חם". באמצעות שוחד נמנעה הסגרת הספינה.

יומיים אחר שיצאה מהנמל האיטלקי נצמדה אליה ספינת מלחמה בריטית. אז כבר קראו לה "יהודה הלוי". ב־13 במאי עם שחר התקרבו אליה משני צידיה אניות מלחמה, שיצאו מחיפה כדי לחסום את דרכה לארץ. נגחו אותה ופגעו בחלקיה העליונים. עד מהרה החל להתפתח הקרב בין יושבי הספינה הרעועה לבין אניות המלחמה הבריטיות. כשעלו החיילים הבריטים על הסיפון והחלו להלום בגרזנים, התכונן האלחוטן להשליך לים את המשדר. לא הספיק בכך, אבל עלה בידו לשנות תדר והוא הצטרף למבצע התחמקות נועז לשאר חברי הפלי"ם שפיקדו על המעפילים. הר הכרמל כבר נראה מרחוק, כאשר הספינה ואנשיה כותרו.

בבת אחת פתחו יושבי הספינה בשירת התקווה. המשחתות הבריטיות קיעקעו את נופה וגררו אותה לחיפה, כשמגועה על פי פקודת הרב, חובל בכוונה. בין אלו שניווטו אותה אז לחיפה היה רב חובל של הצי המלכותי, שהחזירה לשירות במלחמת העולם השניה, כשעוד היתה "ארל אוף זטלנד"... צחוק הגורל!

חודשים אחדים לאחר מכן נגררה "יהודה הלוי" לחוף שטן ונורקה. בכך בא הקץ לפרשת חייה הארוכה והמיוחדת במינה.

מעפילי "יהודה הלוי", כשאר המעפילים באותה תקופה, הועברו למחנות המעצר בקפריסין. אחדים מהם הוברחו מהמחנה שהיה בפאמגוסטה ונודע כשמו מחנה 55, כדי להצטרף לגדוד הרביעי של הפלמ"ח, גדוד הפורצים רב־התהילה, שהשתתף בקרבות המרים על ירושלים.

אנית המעפילים האחרונה

בים סוער ומול חופי אויב, התקדמה בנובמבר 1948 אנית הקרב המהירה של חיל־הים הצעיר של ישראל, "מעוז", לעבר חופי סוריה, כדי לאתר את אנית המעפילים "נרקיס". האחרונה, שהובילה פליטים, שאך זה שוחררו ממחנות המעצר הבריטים בקפריסין, נקלעה לסערה עזה, מים חדרו לתוכה ושיתקו את המכונות והקשר. רק אחרי 48 שעות של דאגה, חששות וסכנות לשתי האניות, הגיעה אנית המעפילים האחרונה לחוף מבטחים – בחיפה.

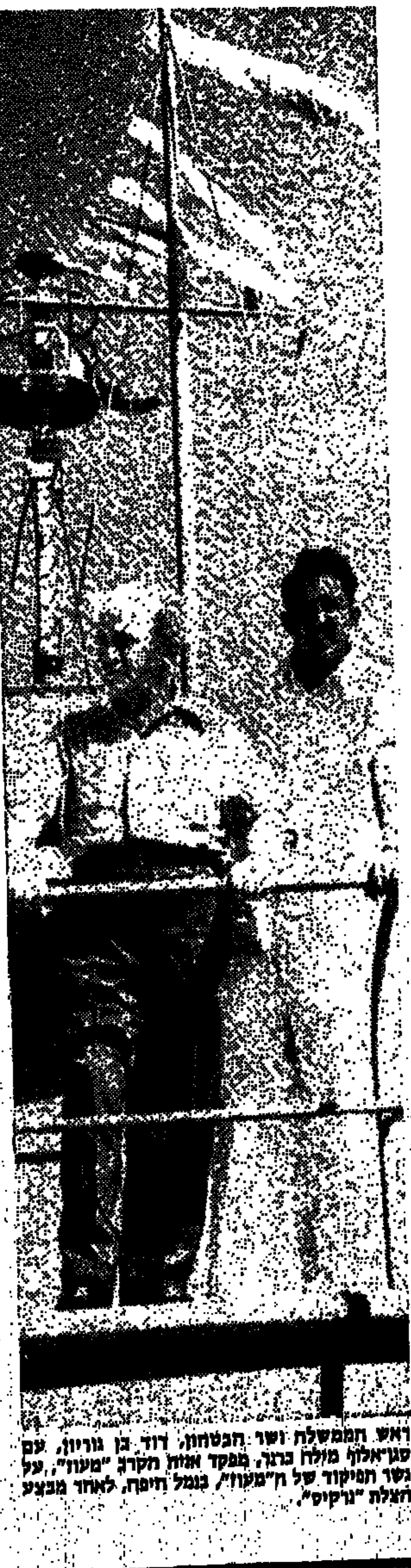

ראש הממשלה ושר הבטחון, דוד בן גוריון, עם סגן־אלוף מולה ברנר, מפקד אנית הקרב "מעוז", על גשר הפיקוד של ה"מעוז", בנמל חיפה, לאחר מבצע הצלת "נרקיס".

אנית המעפילים האחרונה שהגיעה לחופי ישראל היתה "נרקיס" ("אורכידאה"). בנובמבר 1948, כששה חדשים לאחר הקמת המדינה, עמדה "נרקיס", על מעפיליה וצוותה, להתנפץ ולהתרסק בחופי סוריה, בסערה עזה שהתחוללה בים התיכון המזרחי.

המעשה שהיה: במחנות הצבא הבריטי בקפריסין היו כלואים אלפי מעפילים, שחיכו להסכם האו"ם, אות להפסקת המלחמה, שיאפשר להם להגיע ארצה. "נרקיס" היתה שייכת לשלטונות ישראל וביצעה עבורה, בדגל זר וברישום זר, משימות שונות.

בנובמבר 1948 עלה צוות ישראלי על האניה והפליג לחוף הצפוני של קפריסין, לשם הובאו מעפילים שהוברחו מהמחנות הבריטיים, והועלו על האניה. עם חשיכה, הפליגה האניה מזרחה, כשמטרתה להדרים לישראל. למחרת החפלגה החלה סערה עזה וגלים עזים התנפצו על סיפון "נרקיס".

לאחר יום של מכות רוח וגלים חדרו מים לחדר המכונות ושיתקו את מערכת החשמל והמכונות. הצוות איבד שליטה על האניה. בהודעה אחרונה, לפני שגם מכשיר האלחוט יצא מכלל שימוש, דיווח צוות האניה על מצבה ועל מקום הימצאה. "נרקיס" החלה להיסחף מזרחה, כאשר הרוחות והגלים מכים ללא הרף בדפנות ובסיפונים.

המפקד – סא"ל מילה ברנר

בצהרי ה־12 בנובמבר קיבלה אנית הקרב "מעוז" ק.24, הוראות ממפקדת חיל־הים, להפליג במהירות המכסימלית לאיזור הים שבין קפריסין וסוריה, למצוא את "נרקיס" ולהציל את המעפילים ואת הצוות שעליה.

"מעוז" היתה אנית הקרב המהירה בחיל־הים הישראלי בתקופת מלחמת הקוממיות, כאשר על האניה חבר קצינים ומלחים מקצועי ומאומן היטב. האניה היתה בפיקודו של סגן־אלוף (מיל) מילה ברנר.

בשעת קבלת ההוראה היתה "מעוז" בהפלגת בחוף הדרומי של הארץ, כ־250 מילין מאזור הים קפריסין/סוריה. "מעוז" הפליגה מיד צפונה בכל המהירות, וביקשה בדרכה ממפקדת חיל־הים את הדוחות המטאורולוגיים של הימים האחרונים, כיווני הרוח והזרם – מן השעה שבה איבדה "נרקיס" שליטה והחלה נסחפת, ומיקומה האחרון לפני דממת אלחוט. כל זאת, כדי לחשב היכן היא נמצאת.

עם עלות השחר של ה־13 בנובמבר התגלו לעיניהם של אנשי "נרקיס" הצללים של הרי סוריה. אותה שעה, שטה "מעוז" בכל המהירות האפשרית צפונית־מזרחית לאורך חופי ישראל לבנון וסוריה. הסערה נמשכה, רוחות עזים וגלים כחרים היכו בדפנות "מעוז", כאשר האניה מתנדנדת מצד לצד והספק מכרסם, אם תצליח להתיישר מהטלטלה בה נמצאה.

סכנה ממשית לשתי האניות

בחצות שבין 12 ו־13 בנובמבר נמצאה "מעוז" בקו הרוחב של הגבול בין לבנון וסוריה. ב־5 בבוקר של ה־13 בנובמבר הורה מפקד "מעוז" לחגאי התורן, לסובב את הספינה לכיוון מזרחה, ישר לחוף הסורי. תוך כ־25 דקות התגלתה "נרקיס", בכיוון חרטום חשיט של "מעוז", מתנדנדת ונסחפת לכיוון החוף.

"הנרקיס נמצאה" – ההודעה המחשמלת הועברה באלחוט למפקדת חיל־הים. הניווט הצליח ועכשיו התחילה הדאגה המעיקה והגורלית להצלת המעפילים והצוות שעל "נרקיס".

אנשי הצוות, כל אחד עם עצמו, מתפללים להצלחת "מבצע ההצלה". הגלים גבוהים וסלעי החוף קרובים, עומק המים אינו גדול. ללבותיהם של אנשי "מעוז" מסתנן חשש, שאולי המשימה יותר מדי קשה ואינה ניתנת להשגה.

הדרך היחידה והצעד הראשון להצלת "נרקיס" היא להתקרב אליה ככל האפשר, להשליך אליה חבל גרירה ולמשותה מקרבת החוף. צוות "נרקיס" היה מותש, ללא שינה, ועל לבם הטראומה של מה שעלול לקרות בשעות הבאות. ואז החלו נסיונות ההתקרבות של "מעוז" ל"נרקיס", תוך נסיונות נואשים להעברת חבל גרירה. "מעוז" התנדנדה מכות הגלים על דפנותיה וסיפוניה, והוך מימטרים עזים ומכות רוח.

דאגת אנשי צוות "מעוז" היתה, לבל יושלכו לים מתנודות האניה. סכנה נוספת שארבה בפעולה, היתה אפשרות של פגיעה חזקה בשתי האניות, או בזו, נזק למדחף של "מעוז", שהיה גורם לאיבוד שליטה גם על ספינת חיל־הים.

על החוף נעו אותה שעה מכוניות [illegible] צבאיות. על "מעוז" היו הנשק והצוותים הערים במצב הכן.

48 שעות של דאגה

לאחר מספר נסיונות גישה נואשים הצליחה "מעוז" להתקרב ל"נרקיס" ולהעביר חבל גרירה לחרטום האניה. צוות "נרקיס" הצליח, בזהירות ובכוחות אחרונים, לקשור את החבל לחרטום.

גרירת "נרקיס" נעשתה בשיטתיות, במקצועיות – ובזהירות. נלקחה בחשבון אפשרות פגיעה של האניות מצד הסורים. אבל תוך מספר שעות התרחקו שתי האניות מהחוף ללב ים. "מעוז" שינתה כיוון דרומה, לכיוון חיפה, תוך שהיא גוררת את "נרקיס", ומלווה אותה ברגשות דאגה חמים.

ב־14 בנובמבר 1948, בשעות אחר־הצהריים, 48 שעות לאחר ש"מעוז" הפליגה למבצע ההצלה, לעיניהם האדומות ומלאי הדמעות של אנשי שתי האניות – נתגלה הכרמל. אחר־כך בא פרץ של שמחה וגאווה.

עם הגעת "נרקיס" לחיפה – נסגר המעגל של מסע רב־תלאות של האחרונה באניות המעפילים.

בין אנשי הקצונה וצוות הפיקוד של "נרקיס" היו שמות, שלימים נעשו מוכרים בעולם הספנות המסחר, הציבור והתעשיה בישראל. ביניהם: [illegible] קליין, ו. ירקוני, א. בן מנחם, והיו אנשי אנית הקרב "מעוז", א. וצלר, י. אלמוג, ב. רוזנצוויג, לאור, נ. קרתגי, ש. קורן, י. זינגר והקברניט, סגן־אלוף (מיל) מילה ברנר, מפקד "מעוז".

מועדון הילדים הטובים

זורקים כדורים בחיפה. הנופלים, הם חיילי עץ. (צילם רני ננצל)

באולינג. ספורט שנעלם כליל מהנוף הישראלי – ולפתע וקף ראש, ודווקא בחיפה. באים להפיל חיילי עץ בכדורי־ענק, ואולי להיקלע באותה הזדמנות לאיזה סטוץ חברתי. כל שעה והקליינטים שלה.

נחמן מילוא טוען, שזהו ספורט. כהוכחה הוא מציג את מכתבו של יו"ר הועד המארגן את הסכביה ה־13, המאשר שמר ברי מאוסטרליה התארח בבאולינג של נחמן מילוא בקרית ביאליק, צומת קרית אתא, על כביש חיפה־עכו. התרשם לטובה מהאפשרות לארגן תחרויות במקום, והעיר על מערכת מיזוג האויר שאיננה, אבל חוץ מזה, הכל בסדר. המקום כשר, אפשר לתכנן תחרויות באולינג במכביה.

הוכחה נוספת שהבאולינג הוא ספורט כמו כל הספורטים מביא נחמן ברמותו של צבי קרן, הנושא בתואר הנכבד של יו"ר התאחדות הבאולינג בישראל. למעלה מעשר שנים, מאז נסגרו הבאולינגים בבנין השק"ם הישן בת"א ובמרכז הכרמל בחיפה, היה צבי קרן מצביא ללא חיילים. יו"ר התאחדות ללא מאחרים. בנאמנות המשיך לשלם מיסי חבר, כ־50 דולאר לשנה, להתאחדות העולמית ולקוות לטוב, עד שנפתח לו הבאולינג של נחמן. ועכשיו צבי קרן יכול לבוא ולשבת שם ראש, גוף ונפש.

נחמן מנסה לשכנע גם אותנו ש"בכל העולם יש עכשיו פריחה לא נורמאלית של באולינגים", אלא שאנחנו, קטני־אמונה שכמותנו, מבקשים מספרים. רוצים למדוד בדיוק כמה זה "פריחה לא־נורמאלית", ולברר באותה הזדמנות אם פתיחת הבאולינג הראשון בארץ חמדתנו לאחר תקופת בצורת ממושכת, מבשרת עתיד ואביב למסלולי הכדורת, כפי שנקרא באולינג בעברית תיקנית.

אם לשפוט לפי נחמן, הרי שכל העולם באולינג. "בהמבורג כנו עכשיו באולינג עם 42 מסלולים. כנ"ל באטלנטיק סיטי, באולינג שפתוח סביב השעון ולא נסגר לרגע. בניו־יורק יש יותר ממאה ואמסטרדם היא מעצמה ממש בענין הזה. וחוץ מזה אין עיר בגרמניה, הולנד וארה"ב שאין בה כמה באולינגים. אז זה לא פריחה, זה?"

באולינגר באמונתו יחיה. עסקי הוידיאו, בכל זאת, פורחים ומשגשגים יותר. לי, אישית, נראה הבאולינג כמו שריד מעולם אחר. משנות השישים המתוקות של ארה"ב. שנים שבהן הלכו הילדים הטובים של העיירה לאולם הבאולינג, והילדים הרעים שמעו אלביס פרסלי וצרחו בג'ינס. הם גם ראו את ג'יימס דין וחיפשו קצת יותר משמעות בחיים. הילדים הטובים המתנסו במפסי קולה ובהטלת כדורים על משטחי הבאולינג. הפלת בפסקים לבנים מעץ – אתה הקינג של הערב. הילדים הרעים של אמריקה רצו יותר מאשר לאסוף כמה נקודות בערב באולינג. הם רצו לשנות את העולם ולקעקע את הממסד הפוריטני הצבוע. עכשיו, מסתבר, הבאולינג אולי חוזר. ילדי הוידיאו והמחשבים רוצים גם להיות ילדי הבאולינג. מועדון חברתי לילדים טובים. אמנם, כמעט שעברה ראינו בכניסה ילד אחד שהסתובב בגופיה שעל גבה כתוב היה באותיות גדולות "מועדון הילדים הרעים", אבל מקרישה, מסתרונא, הוא נראה והתנהג בדיוק כמו כולם ילדים־טובים־טובים.

נחמן כספר שבזמן השפס הגדול באו לכאן אפילו בתל־אביב. הוציאו מהעפטלין את הכדורים הפרטיים והנעליים האישיות המיוחדות, ונסעו שעה ומשהו לצומת קרית־אתא לזרוק כדורים בחיילי העץ הלבנים.

בכלל, המקום מושך אליו קהל כמו דבורים אלי דבש. שבת המסלולים "עוכרים" נדרסים עד השעות הקטנות של הלילה, וכבר מדברים על הרחבה ובניית שטנה מסלולים נוספים.

לכל שעה משעות היום יש את הקליינטים שלה. "קהל טוב", מעיד נחמן על עיסקו. "בבוקר באות כל מיני נשים עובדות. נשות קריירה כאלה, אתה יודע. ואצלן כבר מתארגנת אליפות...". אמהות עם ילדים באות בשעות הצהרים, ומשפחות שלמות קופצות הנה בין הקניות בסופרמרקט ל"מכנס כתרשות". הצעירים שמחפשים בילוי עם החברות הם קהל הערב, וכשתיים בלילה, לאחר סגירת המסעדות הסיניות, מגיע תור הסאיוואנים. "וזה עוד לא הכל", מתרווח נחמן. "בין לבין, פה ושם, יש גם חיילים וקציני או"ם, ויש חברי המרכז הבהאי, ואפילו נזירות אמריקניות מהמנזר שעל הכרמל, באות להפיל חיילים ולשתות קפה או קוקה־קולה".

אני מנסה להבין מה מרביץ. המתעוה גדולות אין כאן. לא צריך ראש טוב, אלא נעליים מיוחדות (אפשר לשכור במקום) בשביל לא לקלקל את רצפת המסלול המבורקת, וצריך לזרוק כדורים פחולים, כל כדור כגודל פיצה של תחת נפוליאוני, להפיל חיילי עץ ולרשום נקודות. טוב. אני, כמובן, לא פונקציה. יש הרבה דברים שאני לא מבין. אבל גם ליאור אכנת מורה שהענין כאן הוא חברתי בעיקרו. לא רק אתה והבאולינג שלך, אלא אתה והחבורה שמאחוריך. אתי בבר הישה כאה עם חבורה שלמה מחיפה. ילדים טובים ויפים. שתו קולה ומיץ, ועברו לבירה. אחר־כך התעופפו להם אתי והלק מהחבורה, ונשארו איתן, שיש לו עגיל באוזן ושיער צבוע בקצוות, ועוד חבר, "סתם ככה, להעביר ת'ערב".

מוטי, ידידי המבור תכול העיניים המכיר את הולשתי ל"סיפורים אנושיים", מנסה לסדר לי סיפטוריה המלצרית, אומרים שהיא הצטלמה בעירום, הוא מגלה לי. נו, אתה אומר לעצמך, סוף־סוף ילדה רעה במועדון הילדים הטובים והמלוקקים. אלא שמתר מאד מתברר שלא היכם ולא עירום. למלצרית התבינה יש אמנם עגיל פנינה באף וטבעת קטנה באוזן, אבל "שום עירום. הצטלמתי בפירסומת לנשק, והיתה לי מגבת עלי ובגד ים מתחת", הלכה הפיקנטריה.

כיציאה אנחנו נתקלים באורחים חדשים – שלושה פריירגים גברים, צעירים, בריאים, רעבים. תמיד יש שם בבאולינג כאלה. ילדים טובים שבאו לבדוק אם יש עוד תחיכות באיזור. בררקע מנגנים את אלוהים. הלילה עוד צעיר. עוד לא חצות. מי יודע, אולי יש עוד איזו ילדה רעה בתרבות־לילה במועדון של הילדים הטובים.

אריה יאס ■

מבצע מיוחד בעיר בת-ים
מועדון צרכנים לקוראי מעריב
בקרו בבתי העסק המופיעים במוסף "גבר לעניין" - מעריב יום ב' וזכו בכרטיס הגרלה ראשון חינם
פרס ראשון מכונית דגם:
סיאט מארבלה 1988

משקאות ד מ
כדאי לקנות ב־ד מ משקאות
חיש פרס מעל 100 ש"ח
אספקת משקאות חריפים תוצרת חוץ ותוצרת הארץ
מכירה גם לבודדים במחירים סיטונאיים
בלפור 124 בת־ים
חנות – 5520262
מען/שרות לילה – 5520269
מען – 5523014

מועדון הכותבה
פאב־קפה־מסעדה
תוכנית שבועית.
יום ב'' אפי זוהר
יום ג'' תצוגת אופנה
יום ד'' רוברטו
יום ה'' שי דקל
יום ו'' אפי זוהר
מוצאי שבת' גבי שושן
מבצע: הזמנות לארועים עד 150 איש
בן גוריון 81 בת־ים

מדיקר סטלה
חדש
לנשות בת־ים והסביבה!
צוות הקוסמטיקאיות הותיק
מתי ובתה סטלה
יעניקו לך טיפול אישי באמצעות מכשור חדיש ביותר
לרגל הפתיחה ולקראת החגים 10% הנחה על כל טיפולי הפנים

רהיטי איס מערכת סיגלית
3 + 2 + 1 במבצע 990 ש"ח (מזומן)
ב־3 תשלומים שווים
כתובת: העבודה 27 בת־ים
טל: 5510849
פתוח בשבת מ־ 10.00 – 22.00

פ.ל. אופטיקה
י. פוליטי – אופטומטריסט
מבחר גדול של משקפי שמש לנשים, גברים וילדים
הזמן משקפיים היום וקבל מחר
בקניה מ־100 ש"ח ניתן לשלם ב־3 תשלומים
ויזה עד עשרה תשלומים
רח' בלפור 90 א' בת־ים, 875866

רדיו עצמון
אביזרים לרכב
הרכבות: רדיו, רדיו טייפ ואזעקות
הרצל 41 בת־ים טל: 595289

HOUSE
בגדים אקסלוסיביים
לפי הזמנת הלקוח מעור ובד יבוא
פדיקור מניקור רפואי, שעווה ללא בד
מכון לקוסמטיקה על בסיס טבעי
בלפור 114 בת־ים טל: 5522711

מעדני פינתי
PINATY'S DELICATESSEN
מבחר סלטים ומוצים
בתיים
גבינות
דגים
משקאות
מקבלים הזמנות למסיבות וארועים
רח' בלפור 122 בת־ים
5521989
דליקטסים מיוחדים
SPECIAL DELICACIES
מכבדים ויזה וישראכרט

נגריה ליצור חדרי שינה
אולם תצוגה במקום
אפשרות לתשלומים
רח' הסוללים 9 בת־ים
(ע"י בי"חר קריסטל)
טל: 5512961

מסעדה [illegible]
RESTAURANT
מסעדה תורכית ברמה בינלאומית
ארוחה טובה בליווי אמן
פתוח מ־12.00 עד חצות כולל שבת
אפשרות הזמנות לארועים עד 130 איש
בן גוריון 107 בת־ים טל. 5528591

תכשיטי [illegible]
מבצע על כל קניית שעון
שעוני פראו
חן לעין

מסעדת סרגיו
בן גוריון 61 בת־ים
מסעדה רומנית
RESTAURANT SERGIU
STR. BEN GURION 61 BAT YAM
Tel: 03-861741 .טל

FASHION

בורקס ציון
יצור ושיווק: בורקס עוגות ועוגיות, גם ליחידים
"נסה ותהיה לקוח מרוצה"
את מוצרינו ניתן לרכוש ולהזמין במפעל ובחנויות המפעל
המפעל: רח' העבודה 3 בת־ים. טל. 5515644
המפעל: רח' נוסבאום 29 בת־ים. טל. 5517102
חנות המפעל: רח' אלי כהן 21 בת־ים. טל. 5521201

אטליז אבי
מבחר סוגי בשר ונקניקים
סטיק בפיתה בסך 7 ש"ח בלבד
פתוח מ־01.00 – 12.00
בן גוריון 19 בת־ים, 5521368
מעל כל קניה של 50 ש"ח 10% הנחה במסעדת בריזה

בטחון בת ים
10 שנות מוניטין ונסיון
• שכפול כל סוגי המפתחות
• שרות פתיחת דלתות לבית, לרכב וכספות
• חילוץ, תיקון והתאמת מפתחות למכוניות
• תחנת שרות מוסמכת להתקנת רב־בריח לרכב (אוטומט ורגיל)
• שרות לילה: 590940, 582290
רח' בלפור 123 בת־ים
טל: 590923

רונית ויעקב רחמים
טל: 03-484556
באנו מארה"ב במיוחד להתחתן באולמי קיסר בת־ים, שרותם המעולה ידוע גם שם! היה נפלא!!!
מבצע חורף באולמי קיסר בת־ים
30
המבצע כולל:
• צילומי אולפן־סטודיו "פרג"
• צילומי וידאו
• ערב כלולות במלון 5 כוכבים
• טיפול יופי
• שמלת כלולות מסלון "עיניבר"
• עוגת כלה
• חלה גדולה ל־7 ברכות
לחתני בר מצווה שי אופניים
העצמאות 67 בת־ים
טל. 594435/6
CAESAR
אולמי קיסר

זאב בוטיק לרכב
כדאי להכנס מבחר עצום
רח' הרצל 1 בת־ים, 584440
מבצע לחגים עד גמר המלאי
לא צריך לנסוע לתל־אביב
רודסטאר הזהב – 9000 350 ש"ח
אספק 200 – לחיט השנה רק 500 ש"ח

עכשיו גם בבת־ים
נעלי אנטילופ לנשים וגברים
רשת חנויות ארצית
רוטשילד 35 בת־ים 869330
antelope

שרוליק
המרכז לאביזרי רכב
• כיסויי מושבים
• כיסויים חיצוניים
• עבודות רפדות
• מערכות אזעקה
• רדיו טייפים, רמקולים
• שכפול כל סוגי המפתחות
• הרכבה במקום
אפשרות ל־6 תשלומים בכרטיסי אשראי: ויזה, ישראכרט, דיינרסקלאב
שרות ללא תחרות
רח' רזיאל 5, רמת הנשיא, תחנת דלק פז דוד
טל: 5520827 (ליד השקם החדש)

מסעדת פאני בבת־ים
מסעדה מתוקיה
מסעדה באוירה
ופיתוחות מטורקיה
פתוח כל ימות השבוע
[illegible]
אפשרות להזמנה לארועים עד 250 איש
בן גוריון 87 בת־ים, 5521921

TOP-SHOP
הלבשה אקסלוסיבית לגבר
[illegible]

"Rolls Royce"
סטודיו לאופנת נשים
בעיצוב בלעדי בהזמנה
[illegible]

תכשיטי ישי
ייצור תכשיטי זהב
עבודה עצמית ולפי הזמנה
שיבוץ יהלומים במקום
בת־ים, שד' העצמאות 61
טל: 872964

מטבחים
ייצור מטבחים • דלתות כפריות בהזמנה
אמבטיות • ארונות קיר • מזנונים
ייצור לפי מידה
רח' נוסבאום 29, אזור התעשייה, בת ים 59623
טל. 5519579; 5511588; 5518678

מונש ע"י נרין־קארד, יצחק שדה 34 / 337129 5, גבר לעניין, 19.10.87

ביוגרפיה חדשה על הסופר אוסקר ויילד מגלה פרטים שערורייתיים על חייו – ועוד יותר, על נסיבות מותו. מסמך שנחשף רק לאחרונה מגלה כי ויילד, גאון־הספרות שהגיע לכלא כסוטה־מין, מת כנראה מעגבת, שדבקה בו מיצאנית לונדונית.

אוסקר ויילד: חיים שערורייתיים, מוות שערורייתי

לא מגיע אוסקר, אלא רחמים

ב שיא פריחתו והצלחתו החברתית, הספרותית והכספית: לאחר שנתפרסם בשנינותו הרבה ויצירותיו זכו לפירסום רחב; לאחר שנשא לאשה בת עשירים, בעזרתה נפתחו לפניו טרקליניה של החברה הגבוהה בלונדון – באה על אוסקר ויילד "שואה איומה", כהגדרת מבקר ספרותי אחר, והוא התאהב בגבר. הפרשה הזאת הביאה עליו את אובדנו, ביותר מבחינה אחת.

87 שנה לאחר שנפטר בגיל 46, אוסקר ויילד, הסופר האירי־האנגלי השנון, מחברם של "תמונתו של דוריאן גריי" ו"חשיבותה של רצינות", הוא עדיין במידה רבה בבחינת חידה בלתי־פתורה. בימים אלו פורסמה בלונדון ביוגרפיה חדשה עליו ("אוסקר ויילד" מאת ריצ'רד אלמאן, הוצאת "האמיש") שזכתה לשבחים רבים באמצעי התקשורת האנגליים.

"לא מגיעים אוסקרים לוויילד – רק רחמים", כתב מבקרו הספרותי של ה"דיילי אכספרס", לאחר קריאת הספר. "צריך להיות בעל לב קשות כדי שלא לחוש מידה רבה של רחמים כלפי ויילד, בין אם ביצע מעשה סדום, כפי שהואשם, ובין אם לאו. הוא נכלא ואחר כך נודה מן החברה ועזב את אנגליה, רק משום שהיה הומוסכסואל", כותב עליו בעל המאמר.

פינגאל או'פלרטי ווילס, זה היה שמו כשנולד ב־1854 בדאבלין, כבן לרופא־מנתח ידוע. לאחר שלמד באוניברסיטאות של דאבלין ואוכספורד ועבר ללונדון בגיל 25, החלה חנסיקה שלו. חוגי הספרות התאהבו בו, שכן יצירותיו הצטיינו בדימיון עשיר ומשעשע, ובמימרות שנונות ש"נסחרו" במהירות רבה בין אנשי הבוהמה. נשים התאהבו בו בקלות, הוא מצידו הירבה להופיע לפניהן בערבים ספרותיים. באחד מאותם ערבים השמיע את הקביעה הבאה: "יש רק טרגדיה אמיתית אחת בחיי אשה: העובדה שהעבר הוא תמיד מאהבה – והעתיד, באורח קבע, הוא בעלה". המאזינות ליקקו את הידיים.

הוא חיבר את "שקיעת השקר" ואת "המבקר כאמן" והגיע לשיאו ב"דוריאן גריי" – רומן עם יסודות של סיפור־אימים בלשי, שתיאר את עולם הפשע ועורר כמובן תרעומת גדולה בחוגי החברה הויקטוריאנית האנגלית. הקומדיה שלו, "שלומית", היתה כה נועזת בארוטיות ששידרה, עד שהצנזור אסר להעלותה על הבימה. ויילד מיהר לכתבה מחדש, בצרפתית, כדי ש"האלוהית", השחקנית הגדולה שרה ברנאר, תוכל להופיע בתפקיד הראשי בהפקה פריזאית של "שלומית".

אבל בדיוק אז, לרוע מזלו, נכנס לחייו "בוסי", הלא הוא הלורד אלפרד דוגלאס הצעיר, טיפוס חלש אופי, שהוגדר גם כ"מנוון, סוטה־מין ובוגדני; נוקם ונוטר; מופקר וזנאי מהסוג הגרוע ביותר". דווקא עמו יצר ויילד קשרים אמיצים ואינטימיים כל כך. רק יצר

"כל אדם מחסל את מה שהוא אוהב... הפחדן עושה זאת בנשיקה, והאמיץ – בחרב שלופה"

ההרס העצמי שלו יכול היה לעולל לו כל זאת. גם כשהבחין בבר ויילד עם מי יש לו עסק, לא הצליח להיפטר ממנו. איך כתב פעם? "אני בוחר את ידידיי על פי מראם הטוב, את מכריי על פי אופיים הנוח ואת אויביי על פי תבונתם. ככלות הכל, אדם איננו יכול להיות כל כך זהיר בבחירת אויביו".

היה זה אותו "בוסי" ששימש מן הסתם השראה גם למלים: "...ובכל זאת, כל אדם מחסל את מה שהוא אוהב... אחרים עושים זאת במבט נוקב ומר, אחרים במלה מחניפה. הפחדן עושה זאת בנשיקה והאמיץ – בחרב שלופה" (מתוך הבלאדה של כלא רדינג).

"לעולם אל תיתן אמון באשה שמגלה את גילה האמיתי. אשה שעושה זאת, תספר כל דבר..."

אבל מי שכתב כי "האמת היא לעתים נדירות טהורה, לעולם אינה פשוטה", חווה על בשרו את עוצמת המלים הללו: אביו של אהובו, המרקיז מקווינסברי, מטורף חסר תקנה, האשים את ויילד בסומבי בביצוע מעשה סדום בבנו. ויילד הגאוותן, זה שהכריז פעם לפני שלטונות המכס של ניו־יורק (לשם בא למסע הרצאות מוצלח־במיוחד ב־1882): "אין לי על מה להצהיר, אלא רק על הגאוניות", נגרר ברוב טיפשותו לצער עליו לא סלח לעצמו. כמה התאימה לו, ממש כמו כפפה ליד, אימרתו־שלו: "כאשר האלים רוצים להענישנו, הם נענים לתפילותינו" (מתוך "גבר אידיאלי"). הוא הגיש תביעת־דיבה נגד המרקיז, ובתום סידרה של בירורים משפטיים שבהם הוכחה אשמתו ביחסים הומוסכסואליים ובמשכב זכר, נידון אוסקר ויילד למאסר של שנתיים עם עבודת פרך. ידידו, הלורד, שבגללו הלך לכלא, בגד בו. אשתו העשירה נטשה אותו (אולי בגלל זה כתב: "כל הנשים נעשות דומות לאמהותיהן וזו הטרגדיה שלהן. לא כן הגברים – וזוהי הטרגדיה שלהם" וגם "לעולם אל תיתן אמון באשה שמגלה את גילה האמיתי. אשה שעושה זאת, תספר כל דבר..."). היא גם הדיחה את שני ילדיו להתרחק מאביהם כמו ממחלה ממאירה. צערים אלו ואחרים הביאו עליו נידוי גם מחבריו ומאנשי החברה הגבוהה שקודם לכן סגרה לו. המו"לים, מנהלי התיאטראות וחוגי הספרות התרחקו ממנו לחלוטין. בעיניהם הוא היה נגוע.

ויילד היה מאחרוני ההולכים למאסר שחוו עדיין על בשרם את אימי הכלא האנגלי שלפני הרפורמה של שנת 1898. אז עדיין ישנו האסירים על לוחות עץ, בילו שש שעות ביום ליד מכונות עם דוושות – מאמץ גופני השווה לטיפוס לפיסגת הר בגובה של 2500 מטר, הם סבלו מרעב מתמיד, חלו בדיזנטריה. עקב אכילת דייסה דלוחה: "מעולם לא ראיתי אדם הצופה בעיניים כל כך כלות כאותה פיסת אוהל קטנה, כחולה, ממעל, שהאסירים קוראים לה שמיים", כתב.

שנתיים של עבודת פרך בתנאים כאלו היו בלי ספק חיי גיהנום לוויילד, שהספיק קודם־לכן לחוות חיי תענוגות ופאר. הוא ירד באורח דראסטי במשקלו – כמעט 20 ק"ג – וכשיצא מהכלא סבל מדלקת קשה באוזניו, שלא ניתנה לטיפול.

מתוך "שלומית", איור של אוברי בירדסלי ליצירתו של ויילד. הצנזור הבריטי אסר להעלותה על הבמה.

מנודה לחלוטין ועני, יצא אוסקר ויילד לצרפת ואת שנותיו האחרונות העביר תחת שם בדוי באיטליה ובצרפת, נתמך בידי ידידים מעטים שסייעו לו כחובאי – שמא יכלע גם להם.

"יש רק טרגדיה אמיתית אחת בחיי אשה: העובדה שהעבר הוא תמיד מאהבה – והעתיד, באורח קבע, הוא בעלה"

ריצ'רד אלמאן, מחבר הספר על ויילד, מגלה כי בעת שאוסקר עזב את הכלא, העיר מנהלה "קשיו והוא נראה טוב. אבל כמו כל אותם האנשים שאינם מורגלים לעבודת כפיים שוחקת וקשה ושנגזר עליהם עונש מאסר עם עבודת פרך, גם הוא לא יחזיק מעמד זמן רב ובתוך שנתיים ימות".

זו היתה נבואה די מדוייקת: שלוש שנים לאחר יציאתו מהכלא שלו, מת אוסקר ויילד. הביוגרפיה החדשה טוענת כי, בניגוד להערכות שנות שפורסמו עד היום, נחשף לאחרונה מסמך רפואי שלא היה מוכר לחוקרי הביוגרפיה של ויילד עד כה. המסמך מגלה כי נמצאו אצלו סימנים של מחלת העגבת – בה נדבק, כנראה, בליל הוללות אחד עם יצאנית, כשהיה בן 20. ויילד הצולה דבריו בנשף תקשה משפטית – ויתכן כבר שזה היה הסיבה האמיתית למותו.

אלכס דורון ■

עסקי אוויר

מי היה הראשון שחצה את האוקיאנוס בגיחה ישירה? צ'רלס לינדברג, תשובה מתבקשת. או האומנם? רולאן נינג'סה מקדיש את חייו להוכחת טענתו כי דודו, שארל, הקדים את לינדברג ב־12 יום. לאחרונה מלאו 60 שנה לטיסה ההיסטורית.

תצלום בן ששים שנה: פרנסואה קולי, מימין, ושארל נינג'סה מעל "הציפור הלבנה". האם הגיע המטוס לארה"ב?

מה קרה לציפור הלבנה?

לאחד היו עינים כחולות כפלדה ושער זהב, והוא נשא על פניו את חותם הגיבורים – צלקות קרב. השני הרכיב מונוקול שחור על עינו הימנית. "אבירי השמים של העידן המודרני" המריאו עם שחר, ב־8 במאי 1927, לאחת ההרפתקאות הנועזות ביותר של תחילת המאה, במטוס לבן, מקושט בסמל הגולגולת והעצמות ולצדו ציור של ארון מתים בין שני פמוטים – קריאת תיגר על מלאך המוות. האתגר: לטוס בלי חניית ביניים מבירת העולם הישן, פריס, אל בירת העולם החדש, ניו־יורק. מרחק של 6000 ק"מ. היתה זו אחת מאותן הרפתקאות שממנה אין דרך חזרה, אך היא הופכת את המשתתפים בה לאגדה.

מפת מסלולי הטיסה האפשריים של "הציפור הלבנה". האם נחצה האוקיאנוס לראשונה מצרפת לארה"ב, ולא להיפך

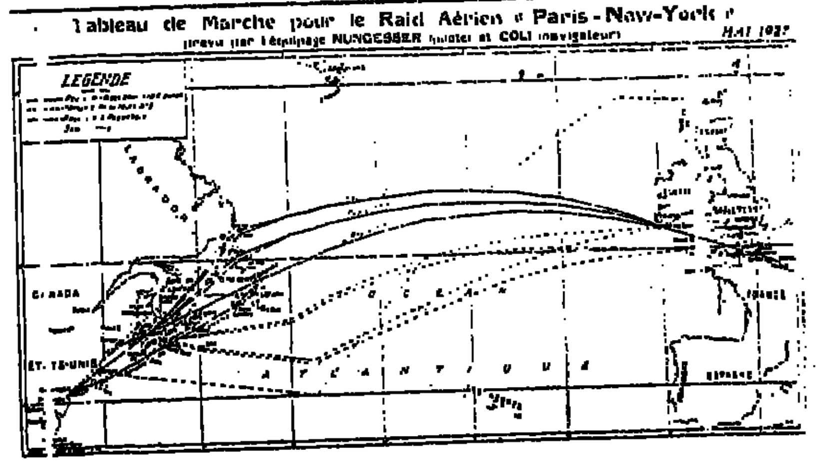

השניים, הצרפתים שארל נינג'סה ופרנסואה קולי, שדגלו בחיים רומנטיים ובמוות הירואי, אכן היו לאגדה. היעלמותם המסתורית פגמה בנצחונם: הסברה היתה שהם צללו מעל האוקיאנוס, בגלל תנאי מזג האוויר, קשיים מכאניים, או התנכלות האמריקנים, שנתקנאו בהם.

במשך ששים שנה נחשב צ'רלס לינדברג הראשון שחצה את האוקיאנוס, "אך בקרוב יהיה צורך לשנות את ספרי ההיסטוריה", אומר רולאן נינג'סה, אחיינו של שארל, שמאז ומתמיד האמין בנצחון דודו המפורסם, ומעודו לא הפסיק לחפש הוכחה לכך. לקראת יום־השנה ה־60 לטיסה תוגברו החיפושים הרבים שנערכו על־ידי הצרפתים והאמריקנים, ובקרוב הם עשויים למצוא את "הציפור הלבנה" על אדמת ארצות הברית, אולי במדינת מיין, וכך, 12 יום לפני לינדברג, יכלו שני צרפתים לפתוח נתיבי אוויר אל יבשת הדוד סם.

נינג'סה, שנולד בשנת 1892, חי בתקופה של ההרפתקנים־החלוצים בתעופה. במלחמת העולם הראשונה הוא זקף לזכותו מאה נצחונות באוויר, והיה לאימת הטייסים הגרמניים. כאחד מגיבורי־המלחמה הפופולאריים ביותר, בעל מדליות רבות, אלוף שחיה ואגרוף ומייסד בית הספר לטייסים באורלי, הוא תר אחר הרפתקאות נוספות כאשר נפגש עם פרנסואה קולי. קולי היה טסי מהולל ורב־מעללים בעצמו: לשעבר קפטן בחיל האוויר ומפקד הטייסת הלוחמת "לה קוק". ב־1919, כאשר פשט את מדיו לאחר המלחמה, הוא ביצע ויחד עם חטייס ורזית את הטיסה הארוכה ביותר מעל הים. לאחר מכן שבר את השיא העולמי בטיסה רצופה: 2200 ק"מ, מצרפת לאפריקה.

כבר ב־1924 כתב קולי לאביו: "באתי לאמריקה לבחון את הפרוייקט, שהגשמתו תשנה את פני העולם. אני אמצא נתיב, שתוך עשרים־עשרים שנה ישמש אלפי מטוסים ויהיה אחד מנתיבי־האוויר הבינלאומיים החשובים ביותר". כוונתו היתה, כמובן, לנתיב־טיסה שיחבר את ארה"ב עם אירופה.

באותה תקופה, אנשים מעטים בלבד האמינו בהצלחת המשימה, אך ההילה שאפפה את שארל נינג'סה עוררה את התלהבותו של בונה־המטוסים לוואסר. מן המטוס הרו־מנועי והתלת־מושבי ששימש את הצי כמטוס קרב, יצרו נינג'סה ולוואסר אב־טיפוס מיוחד במינו: מטוס צי.

כל פרט הוכן בקפדנות לקראת חציית האוקיאנוס. אחד המושבים סולק, כדי לפנות מקום למאגר דלק רזרבי. במטוס הוטענו 1800 ליטר דלק, הדרושים ל־40 שעות טיסה. גוף המטוס, העשוי עץ ובד, נצבע לבן, כדי להקל על זיהויו. דפנות תא הטייס היו חזקים ריים כדי לאפשר שהיה ממושכת במים במקרה של נחיתה. כלב ים ומיכלי הנפט, לאחר שהתרוקנו, יכלו לשמש מצופים שנמתם כשר מעוקב. כן צוייד המטוס, למקרה של תאונה, במאגרי מזון, מכונה להמתקת מי ים וחכות לדיג. תא הטייס היה מואר, כדי שקולי יוכל לקרוא את המפות ולנווט באמצעות מצפן וסקסטנט. פותחה גם שיטה מיוחדת להורדת ציוד הנחיתה, כדי להרוויח משקל במהלך הטיסה.

שירות חיזוי מזג האוויר הודיע על התנאים הטובים ביותר לחציית האוקיאנוס, וקולי, שהיה בטוח בתחושת ההתמצאות שלו באוקיאנוס שהיטיב להכיר, מצא שלושה נתיבי־טיסה המתאימים לפי תנאי מזג האוויר.

נינג'סה, חדור תחושה שהוא יוצא שוב לשית את ארצו ולנצח של האמריקנים והטייס המפורסם שלהם, לינדברג, התעקש להמריא מבירת צרפת, חרף הרוחות. שירות מזג האוויר, שצפה רוח גבית אשר תסייע לטייסים במשך 2000 ק"מ ותנאים טובים במיוחד עד ניופאונדלנד, הציע להם לצאת לדרך ב־8 במאי, בשעה ארבע לפנות בוקר.

האירוע עורר התלהבות רבה בצרפת, והעתונים התמלאו בתאור האווירה הנרגשת. בשעה 05:20 המה אזור ההמראה, בשלה ותעופה לה־בורז'ה, קהל רב, והטייסים, לבושים בבגדי עור, בירכו את הצופים. רמון סאלדן, כתב העתון "פרס", כתב: "כובעים מתעופפים באוויר, הקהל מריע בהתלהבות, המטוס ממריא, ונעשה יותר ויותר קטן בתוך המרחבים. אני בקושי מסוגל לראות; עיני מלאות דמעות. אך אינני מתבייש בדמעות, כי לידי ניצבים מספר טייסים, וגם הם בוכים".

המטוס יצא לדרך, נינג'סה ממריא: לקט מהכותרות הראשיות בעיתוני צרפת, מה־7 במאי 1927.

ב־9 במאי אמרו הכותרות: "נינג'סה וקולי חצו את האטלנטי, הגיעו לחוף המערבי של ארה"ב". מברקים אישרו, כי "הציפור הלבנה" אותרה בשעה שמונה ורבע מעל ניופאונדלנד שבארה"ב. שמי האוקיאנוס נכבשו. הודעות נוספות, אולי של עיתונאים נלהבים־מדי, בישרו שהמטוס נראה גם בנובה־סקוטיה, בבוסטון ואפילו בניו־יורק.

ואז החלו להגיע שמועות אחרות. הכחשות. לא, המטוס לא הגיע ליעדו, לשום יעד. נעלם באוויר, אייטם בדרך. מקום הימצאם של הטייסים לא נודע.

עד 1980 היתה "הציפור הלבנה" איפשהו בקרקעית האוקיאנוס, ככל הידוע לעולם. אך רולאן נינג'סה, סגול על הזכרון אפוף־התהילה של דודו, האמין תמיד שהטיסה בכל־זאת הסתיימה, ובהצלחה. "על ערש מותו אמר לי אבי: אתה חייב להוכיח ששארל הצליח" סיפר רולן. במשך שנים אחרות הוא חיפש לבדו, דיבר עם אנשים ושמע סיפורים משונים, כמו, למשל, סיפור על בקבוק שנמצא בים ליד קנדה, עם פתק בכתב ידו של קולי.

עד היום, גורל "הציפור הלבנה" היה בבחינת שמועות, השערות והערכות בלבד. עתה, ייתכן שהתעלומה תיפתר. קלמנט מיניייה, מומחה לתעופה אזרחית מצרפת, הסתקרן מהתעלומה ושיחזר את הטיסה, שלב אחר שלב, לפי דיווחי עדי ראיה. לדבריו, אם הטייסים טסו לעבר מונטריאול, כפי שנינג'סה הודיע שיעשה אם התנאים מעל ניו־יורק לא יהיו טובים – הרי שהמטוס, לאחר שחלף על פני ניופאונדלנד ונובה סקשה, התרסק באזור מיין, או בקוויבק.

אם יימצאו שרידי "הציפור הלבנה" בארה"ב – פירושו של דבר שחציית האוקיאנוס הסתיימה בהצלחה, למרות הסוף הטראגי. במילים אחרות – לינדברג לא היה חלוץ חוצי האוקיאנוס, וההסטוריה של התעופה תזדקק לשכתוב רציני.

היום, אגב, חוצה את האוקיאנוס, במשך כשלוש שעות בלבד, ציפור לבנה אחרת: הקונקורד.

שרות "גאמא" ■

רולאן נינג'סה ליד דגם "הציפור הלבנה": "על ערש מותו אמר לי אבי, 'אתה חייב להוכיח ששארל הצליח'"

תשבץ לעניין

הפתרונות צריכים להגיע עד יום רביעי 28 באוקטובר, עם ציון מספר התשבץ על המעטפה, אל:
"תשבץ גבר לעניין" "מעריב", ת.ד. 20010, תל־אביב 61200.
הפתרונות יתפרסמו בעוד שבועיים. בין הפותרים נכונה יוגרלו:
5 תקליטים מתנת "הד־ארצי" ו־2 ספרים מתנת "ספרית מעריב".

אהרן כהן

תשבץ מספר 49

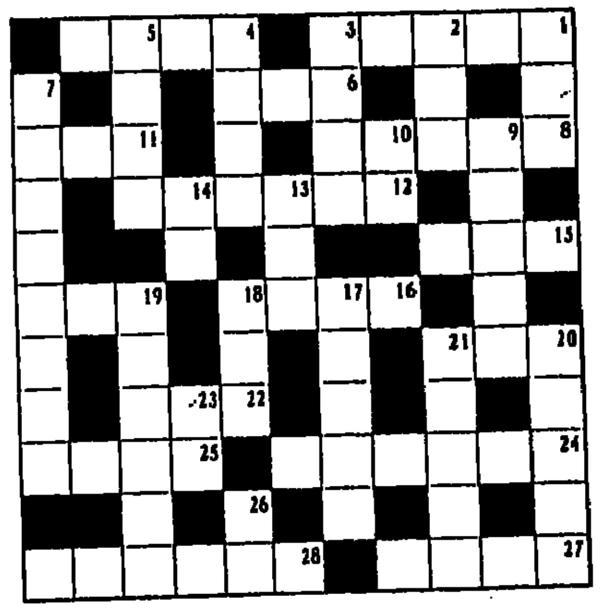

מאוזן:
1) חצות היום; 4) עור; 6) זרם; 8) עץ פרי ממשפחת הורדיים; 11) ירק בעל טעם וריח חריפים; 12) מרע הלשון; 15) קרטוב; 16) צפור בעל שירה ערבה מאוד; 19) למרות; 20) בלי כוונה מיוחדת; 22) ורי; 24) מין מקטרה (פרסית); 25) מי שמתו עליו הוריו; 27) ממציא הדינמיט; 28) מרינה באירופה.

מאונך:
1) רצון לשתות; 2) נוזל הפה; 3) שעור הכוכב של גוף; 4) צפון, טמון; 5) אלפס; 7) מכל מקום, בכל אופן; 9) פיה; 10) זקן; 13) השיך לי; 14) גוש ללא ראשו; 17) סליחה; 18) חלק מרתמת הבהמה; 19) חתול קטן; 20) יישוב ערבי גדול בגליל; 21) פחרן; 23) שאינו מת; 26) מילת שלילה.

פתרון תשבץ מס' 47

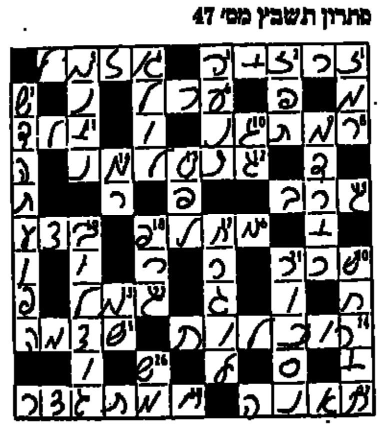

זכו בפרסים: אורנה לכבי, אילת; סמל ויקטור קטן, צה"ל; כהן אסף, כ"ס; אסנת אורון, ירושלים; יעקב בצלאל, ב"ש; שלום גנת, רעננה; נעה גרסון, פ"ת.

משהו משהו

צילום: משה ששון

מעריב